

De participatiesamenleving: Utopie of uitkomst?

Een onderzoek naar de participatie(bereidheid) van bewoners ten behoeve van het verbeteren van de leefbaarheid in twee van elkaar verschillende buurten.



Hidde Nuijten – 3685578 – Master stadgeografie – Universiteit Utrecht – begeleider: Gideon Bolt



Universiteit Utrecht



Voorwoord

Voor u ligt het eindresultaat van mijn masterthesis voor de master stadgeografie. Dit voorwoord leent zich voor het gevoel dat ik heb overgehouden aan ruim 5 maanden 'scriptie schrijven'. Het begon bij het mailtje van Gideon Bolt over een stagemogelijkheid bij Portaal, want ik zou en ging koste wat kost mijn thesis met een stage combineren. De Bachelor thesis was het doen van onderzoek zonder concrete opdrachtgever en weinig contacten, bij Portaal had ik een concrete opdracht en kon ik het proces veel meer sparren over mijn onderwerpen en die van Portaal. Een stage bij een woningcorporatie trok mijn interesse, omdat ik al eerder onderzoek had gedaan naar corporaties en hun bredere rol in de mindere buurten van Nederland (dit bij dezelfde bachelor scriptie als hiervoor genoemd). Bij Portaal kreeg ik de kans mij nog verder te verdiepen in dit onderwerp en dit keer werd het hoofdthema niet de leefbaarheid maar burgerparticipatie. Vol goede moed stond in de planning van mijn onderzoeksplan dat ik om en nabij 1 maand over het schrijven van het theoretisch kader zou doen. Een goede 2 maanden verder had ik dan toch eindelijk alle theoretische concepten, modellen en definities zwart op wit staan. Het toch soms taaie uitvogelen van alle wetenschappelijke theorie zat er op. Ik stelde mijn enquêtevragen op, en na een studiereis naar Chicago om te kijken hoe de 'mindere' buurten er daar aan toe zijn, kon ik beginnen aan het veldwerk. In mijn geval: de buurt in met een hele rits enquêtes en bij de bewoners aanbellen met de vraag of zij hun steentje konden bijdragen ten behoeve van mijn onderzoek. Ik was, zeker over Overvecht, door sommigen gewaarschuwd dat de non respons mij emotioneel zou kunnen gaan breken. Dit is niet gebeurd, en ik heb de bewoners zo goed mogelijk proberen te overtuigen met als resultaat toch nog een mooie score aan enquêtes. Om een twijfelaar over de streep te trekken gebruikte ik waar nodig anekdotes van mijn jeugdervaringen in de mindere wijken van Den Haag. En nu ben ik vooral een boeiende ervaring rijker, met de diverse kleurrijke bewoners die ik heb mogen spreken. Hierna mocht ik starten met de data analyse en dus SPSS. Met een kwalitatieve bachelor thesis was het in het begin veel uitproberen om SPSS in de vingers te krijgen. Maar toen ik het helemaal doorhad is naar mijns inziens het uitvoeren van de analyses soepel verlopen. Inclusief interessante resultaten en tot slot conclusies en aanbevelingen die ik aan deze analyses kon verbinden. De laatste maand was het alle zeilen bij zetten om van alle losse hoofdstukken een geheel te maken, en er een kloppend eindproduct van te maken.

Tot zover het proces in mijn ogen, graag wil ik nu enkele mensen bedanken die mij hebben geholpen bij deze thesis. Dit zijn voorop: Gideon Bolt, Guus Haest en Willem Debets. Ik heb het als zeer prettig ervaren om tijdens mijn voortgang feedback te krijgen vanuit verschillende invalshoeken. De wetenschappelijke invalshoek vooral van Gideon Bolt. En vanuit de rol van Portaal en hierbij een meer maatschappelijke invalshoek van Guus Haest en Willem Debets. Ik heb meerdere feedback momenten gehad met Gideon Bolt, met duidelijke kritiek wat het verwerken ervan versoepelt. Ook gaf Gideon mij waar nodig extra handvaten om nog iets meer grip te krijgen op de theorie of het gebruik van SPSS, wat ik erg waardeer. Guus en Willem vulden als de begeleiders van Portaal elkaar in mijn ogen ook goed aan. Willem beredeneerde doorgaans meer vanuit de zakelijke / vastgoedkant, en was terecht kritisch op de realiseerbaarheid van uitkomsten maar ook van zaken uit mijn scriptie inhoudelijk. Guus, de van oorsprong socioloog, gaf juist weer inzichten in de sociaal-maatschappelijke rol van Portaal en beredeneerde vaak vanuit bewonersperspectief, wat voor mijn scriptie essentieel is. Daarnaast wil ik graag alle overige collega's van Portaal bedanken: de strategische staf, de regio Utrecht en de regio Eemland. Met in het bijzonder mijn contactpersonen voor de onderzoeksgebieden: Ben Schouten en Marieke van Velzen.

Veel plezier met het lezen van de thesis,

Hidde Nuijten

Samenvatting

Probleemstelling

De Nederlandse overheid pleit steeds meer voor het opbouwen een participatiesamenleving, grotendeels omdat er bezuinigd moet worden en de verzorgingsstaat steeds kleiner wordt. Dit betekent dat bewoners zelf meer moeten gaan doen om de leefbaarheid in hun buurt in stand te houden of te verbeteren. De woningcorporatie is als derde grote partij betrokken bij buurtverbetering en Portaal kan en wil haar rol met betrekking tot de leefomgeving serieus nemen. Naast de inzet op bewonersparticipatie als gevolg van bezuinigingen benadrukt Portaal het nut en de wenselijkheid van participatie, waar bewoners tenslotte degene zijn die in de buurt wonen en leven. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: *In hoeverre zijn bewoners tevreden met de leefbaarheid in hun buurt, en wat vinden bewoners dat zichzelf en andere actoren kunnen/moeten bijdragen om de leefbaarheid te verbeteren middels participatie?*

Theorie

Gruis (2014) heeft een concept ontwikkeld waarin bewoners in groepen worden ingedeeld op basis van hun participatie en participatiebereidheid, dus kunnen/doen en willen. Uit de wetenschappelijke literatuur blijkt dat er verschillende factoren van invloed zijn op de participatie(bereidheid). Dit zijn: persoonskenmerken, buurtkenmerken, zelfredzaamheid en collectieve zelfredzaamheid. Over de invloed van deze factoren (positief of negatief) zijn theorieën het niet altijd eens (alinea 2.2.5). Bewoners hebben daarnaast motieven om wel of niet te participeren, die de participatie(bereidheid) ook kunnen verklaren. Bewoners hebben hun participatiemogelijkheden niet volledig zelf in de hand. De overheid en partners hebben ook weer motieven om bewoners wel of niet te betrekken bij beleid, wat een kader is die de participatiemogelijkheden vormt. De participatieladder van Arnstein (Driver, 2005) biedt een handvat om de rol en verantwoordelijkheden van de bewoners naast die van de overheid en partners te zetten. Waarbij geldt dat niet-zelfredzame en sociaal economisch zwakkere bewoners een grotere rol, inzet en verantwoordelijkheid van de overheid verwachten dan hun zelfredzame en sociaal economisch sterkere medebewoners. Tot slot hebben de vier factoren die de participatie(bereidheid) beïnvloeden ook een relatie met de tevredenheid met de leefbaarheid. Waardoor de tevredenheid met de leefbaarheid ook als een indicator van de participatie(bereidheid) kan worden gezien.

Belangrijkste resultaten

De leefbaarheid werd in Overvecht helaas negatiever beoordeeld door huurders dan kopers. Allochtonen waardeerden opvallenderwijs de leefbaarheid juist meer. Kenners van de buurt, bewoners die zichzelf als sociaal cultureel sterk zien, zijn door hun kennis grote criticasters en significant vaak negatief. In Overvecht is men positiever over de openbare ruimten dan in 't Hart, bij de algemene leefbaarheid is dit precies andersom. De sociale omgeving van de leefbaarheid betekent hoe bewoners in de buurt met elkaar omgaan, deze factor is zeer belangrijk voor de participatie (nu). Portaal kan hierop inspelen en de sociale omgeving verbeteren, door het creëren van ontmoetingsplaatsen. Flatbewoners participeren significant minder actief dan hun medebewoners uit de eengezinswoningen. In de toekomst zijn flatbewoners echter juist meer participatiebereid, wat potentie biedt voor de inbreng van deze groep. Sociaal kapitaal is van belang in de zin dat bewoners die veel anderen bewoners kennen die zich inzetten voor de buurt of vrijwilligerswerk, dit zelf ook willen gaan doen. In 't Hart is een minder grote rol van Portaal nodig dan in Overvecht, aldus de bewoners. Een zeer positieve uitkomst voor Portaal is dat bewoners die tevreden zijn met Portaal ook significant actiever participeren. De taken waarin bewoners het liefst samenwerken met Portaal zijn: contacten leggen tussen verschillende bewonersgroepen en het bedenken van nieuwe openbare ruimten en groen.

Conclusie

De tevredenheid met de leefbaarheid is tegen de verwachting in weinig van invloed op de participatie(bereidheid), verschillende aspecten van het 'nieuwe' concept zelfredzaamheid bleken juist wel vaak van invloed. Bewoners willen op sommige taken zelf mee participeren, maar de wens voor een grote en actieve rol van vooral de gemeente blijft groot. De grote participatiebereidheid biedt mogelijkheden maar ook complicaties. Aan de ene kant zijn bepaalde bewoners in de toekomst meer bereid hun steentje aan de leefbaarheid bij te dragen wat taken bij Portaal en de gemeente wegneemt. Aan de andere kant participeren zij blijkbaar op dit moment nog niet, en is er een barrière die hen van daadwerkelijke participatie weerhoudt.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
Hoofdstuk 1: Inleiding	8
1.1 Probleemstelling en maatschappelijke relevantie	8
1.2 Wetenschappelijke relevantie	9
1.3 Hoofd en deelvragen	10
1.4 Leeswijzer	11
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	12
2.1 Participatie.....	12
2.1.1 Wat is participatie	12
2.2 Wat beïnvloedt participatie	13
2.2.1 Persoonskenmerken.....	13
2.2.2 Buurtkenmerken	15
2.2.3 Zelfredzaamheid.....	16
2.2.4 Collectieve zelfredzaamheid	17
2.2.5 Twee stromingen: wie zijn de actieve participanten	18
2.2.6 Deelconclusie	18
2.3 Waarom participeren?	19
2.3.1 Motieven vanuit overheid en partners om bewoners te betrekken	19
2.3.2 Motieven vanuit overheid en partners om bewoners niet te betrekken	19
2.3.3 Bewonersmotieven voor participatie.....	20
2.3.4 Bewonersmotieven om niet te participeren.....	20
2.4 Samenwerkingspartners in de buurt	20
2.4.1 Bewonersbetrokkenheid in overheidsbeleid	20
2.4.2 Overheidsbetrokkenheid.....	22
2.4.3 In hoeverre moeten bewoners verantwoordelijk zijn?	24
2.4.4 Complicaties bij het samenwerken	24
2.4.5 deelconclusie.....	25
2.5 Leefbaarheid.....	26
2.5.1 Leefbaarheid.....	26
2.5.2 Veiligheid	26
2.5.3 Fysieke omgeving	27
2.5.4 Sociale omgeving.....	28
2.5.5 Sociale en fysieke omgeving.....	29
2.5.6 Deelconclusie	29

2.6 Conclusie en conceptueel model.....	29
2.6.1 Conclusie	29
2.6.2 Conceptueel model	30
3. Context.....	31
3.1 Onderzoeksgebieden.....	31
3.1.1 Overvecht, Utrecht.....	31
3.1.2 't Hart, Soest.....	33
3.1.3 Vergelijking Overvecht en 't Hart	34
3.2 Onderzoeklocaties.....	35
3.2.1 Overvecht	35
3.2.2 't Hart	37
4. Methoden	40
4.1 Kwantitatief onderzoek	40
4.1.1 Enquêtes.....	40
4.1.2 Keuze termen	41
4.2 Operationalisering.....	41
4.3 Uitleg analyses.....	45
4.4 respondentenbeschrijving.....	46
4.4.1 Persoonskenmerken en zelfredzaamheid: wie zijn de niet zelfredzame bewoners?	50
4.5 methodologische verantwoording	52
5. Resultaten	53
5.1 Tevredenheid met de leefbaarheid.....	53
5.1.1 Correlaties	55
5.1.2 Eindmodel tevredenheid met de leefbaarheid	57
5.1.3 Deelconclusie	58
5.2 Participatie (nu).....	58
5.2.1 Correlaties	59
5.2.2 Eindmodel participatie (nu).....	60
5.2.3 Deelconclusie	61
5.3 Participatiebereidheid (toekomst)	61
5.3.1 Correlaties	61
5.3.2 Eindmodel participatiebereidheid (toekomst).....	63
5.3.3 Deelconclusie	64
5.4 Drie groepen van Gruis en de participatie(bereidheid)	64
5.4.1 Uitleg analyse	64
5.4.2 Uitkomsten	65

5.5 Bewoners, Portaal en de gemeente	67
5.5.1 Taken bij participatie.....	67
5.5.2 Rol Portaal en de gemeente	69
5.5.3 Tevredenheid met Portaal en de gemeente	70
5.5.4 Geloof in het nut van bewonersparticipatie	71
5.5.5 Participatieladder	73
5.5.6 Deelconclusie	75
6. Conclusies en aanbevelingen	76
6.1 Conclusies	76
6.2 Aanbevelingen beleid Portaal	78
6.3 Aanbevelingen vervolgonderzoek en reflectie eigen onderzoek	80
7. Literatuurlijst	83
8. Bijlagen.....	87
8.1 Enquête.....	87
8.2 SPSS Output	98
8.2.1 Factor analyses.....	98

1. Inleiding

1.1 Probleemstelling en maatschappelijke relevantie

In Nederland hebben de woningcorporaties van oudsher een sociaal-maatschappelijke functie omdat zij overwegend woningen verhuren aan sociaaleconomisch minder welgestelde huishoudens. De overheid heeft hierin een leidende rol, en bepaalt hoe en in hoeverre de woningcorporaties deze sociaal-maatschappelijke functie kunnen invullen. Tijdens het kabinet Balkenende IV was de aandacht voor krachtwijken groot, met het Vogelaarbeleid als aanjager. Het 'Vogelaarbeleid' voorzag een brede maatschappelijke rol voor woningcorporaties. De woningcorporatie was intensief betrokken bij het beleid om de leefbaarheid in krachtwijken te verbeteren. De afgelopen jaren hebben de liberale kabinetten van Rutte de corporaties teruggedrongen naar de kerntaken, wat heeft geleid tot de huidige situatie waarin er minder middelen zijn om te investeren in de verbetering van krachtwijken (Aedes.nl, 2015). Hierdoor wordt het des te wenselijker, maar ook noodzakelijker dat bewoners zelf een actieve houding aan gaan innemen als het gaat om het verbeteren van de eigen buurt. Dit onder de noemer 'de participatiesamenleving' als vervanger van de oude verzorgingsstaat. Naast de noodzaak voor bewonersparticipatie door het wegvallen van middelen en budget, zijn veel woningcorporaties van mening dat bewonersinzet logisch en bevorderend voor de buurt is. Bewoners zijn immers de mensen die in de buurt wonen en leven (Portaal, 2015).

Echter wordt het beleid in krachtwijken vaak nog top-down gemaakt door beleidsmakers. Bewoners worden hierin te weinig betrokken: alleen wanneer de bestuurders denken hen nodig te hebben wat leidt tot een ondergeschikte rol voor bewoners. Daarnaast is het meestal een klein vast groepje bewoners die hierbij betrokken wordt. Hierdoor voelen bewoners zich weinig serieus genomen door de overheid en andere actoren (Bodd & Hoffman, 1999; Specht, 2012). Recente ontwikkelingen wijzen uit dat het 'bottom-up' beleid wel wordt geïmplementeerd, maar met wisselende successen omdat de overheid en aanverwante actoren enerzijds en bewoners anderzijds soms nog moeite hebben met samenwerken (SocialeVraagstukken.nl, 2015).

Helaas zijn het vaak de krachtwijken waar collectieve zelfredzaamheid, sociale controle en participatie(bereidheid) ontbreken. Bewoners staan soms weinig open voor participatie initiatieven en er is veel verdeeldheid tussen groepen bewoners over de aard van de problemen in de wijk en de beoogde oplossingen hiervoor.

Portaal is een van de grotere woningcorporaties in onder andere de regio Utrecht. Door het eerdergenoemde overheidsbeleid zijn zij beperkt tot het uitvoeren van hun kerntaak, het verhuren van woningen aan sociaal economisch zwakkeren. Het verbeteren van de leefbaarheid verdwijnt noodgedwongen meer naar de achtergrond. Maar Portaal heeft er dus wel baat bij om zekere taken aan bewoners uit te besteden of hierin met hen samen te werken. Dit neemt verantwoordelijkheden bij Portaal weg, en het geeft bewoners de kans op hun leefomgeving vorm te geven.

Omdat bewoners vanaf heden een grotere rol krijgen bij het in stand houden of verbeteren van de leefbaarheid in hun buurt, is het belangrijk om te weten te komen hoe zij over deze rol en verantwoordelijkheid denken. Daarom wordt in deze thesis onderzocht hoe bewoners denken over de eigen bijdrage aan het verbeteren van de leefbaarheid in de buurt, en wat zij op dit moment al bijdragen. Het doel van deze thesis is om te achterhalen welke soort bewoners (sociaaleconomisch sterk of zwak, en wel of niet zelfredzaam) wel of niet participeren, en welke factoren hier achter zitten. Omdat de verwachting is dat de tevredenheid met de leefbaarheid samenhangt met de participatie(bereidheid), wordt ook het concept leefbaarheid meegenomen in dit onderzoek.

Met de inzichten die gaan volgen, beredeneerd vanuit de bewoners zelf, kan vervolgens een stappenplan worden gemaakt in het proces van burgerparticipatie ten behoeve van de leefbaarheid. De resultaten kunnen interessant zijn voor - en eventueel worden meegenomen in - het sociaal-maatschappelijke beleid van woningcorporatie Portaal.

1.2 Wetenschappelijke relevantie

Om de huidige situatie van de belangrijkste concepten die samenhangen met participatie scherp te krijgen, volgen hier kort de wetenschappelijke ontwikkelingen en eventuele tekortkomingen van deze begrippen.

Leefbaarheid

Het begrip leefbaarheid en aanverwante begrippen zoals woontevredenheid, kwaliteit van de leefomgeving en dergelijke kennen uiteenlopende definities in de literatuur. Hierdoor wordt het begrip ook op diverse manieren gebruikt in Nederlandse en internationale beleidsvelden (Liedelmeijer & van Kamp, 2003). Leefbaarheid betekent voor elke bewoner iets anders en is context afhankelijk op basis van plaats, sociale / culturele groep et cetera. In deze thesis wordt het begrip gebruikt in relatie met participatie, en hoe deze elkaar kunnen beïnvloeden.

Participatie(bereidheid)

Participatie en het verbeteren van leefbaarheid worden in het Nederlandse stedelijke beleid vaak in een adem genoemd (socialevraagstukken.nl, 2015). Het idee hierachter is dat het vergroten van actieve houding van bewoners jegens participatie leidt tot meer verantwoordelijkheden voor bewoners bij het verbeteren van de buurt. Dit verlicht de druk op overheden en andere actoren en vergroot een beleid dat berust op een 'door bewoners, voor bewoners' principe (Heylen e.a., 2007). Er is een verschil tussen participatie en participatiebereidheid. Bewoners die wel willen participeren, doen dit niet altijd. Dit kan komen omdat zij een barrière ervaren. In dit onderzoek dient duidelijk te worden welke bewoners al participeren, welke bewoners niet en dit ook niet willen en het belangrijkste: welke bewoners vooralsnog niet participeren maar dit wel willen. Dit is de groep die potentie biedt voor de participatiesamenleving van de toekomst.

Concrete voorbeelden van participatie-initiatieven zijn: meedenken over nieuwe openbare ruimten in de buurt, het onderhoud van openbare ruimten en het groen en het organiseren van activiteiten voor medebewoners.

Zelfredzaamheid

Zelfredzaamheid is een relatief nieuw begrip in de literatuur over krachtwijken en participatie. Het begrip richt zich op de capaciteiten van bewoners, en vooral in hoeverre zij zichzelf capabel achten. Met betrekking tot participatie gaat het er dan om in hoeverre bewoners denken dat zij zichzelf nuttig kunnen maken bij de buurtverbetering. Ook kan het een aanvulling zijn op persoonskenmerken. Want iemand die een hoog inkomen heeft (sociaaleconomisch sterk) kan alsnog onzorgvuldig en onverantwoordelijk met zijn geld omgaan (zelfredzaam zwak).

De Zelfredzaamheidsindex (van Lauriks e.a., 2014), biedt handvaten om het begrip zelfredzaamheid toepasbaar te maken voor dit onderzoek.

Collectieve zelfredzaamheid

De participatie hangt ook grotendeels samen met de collectieve zelfredzaamheid. Dit betekent: in hoeverre bewoners vertrouwen hebben in hun buurtbewoners bij het oplossen van problemen. Helaas ontbreekt de sociale cohesie en sociale controle vaak in de Nederlandse krachtwijken, wat leidt tot een lage collectieve zelfredzaamheid.

Bij het ontbreken van de collectieve zelfredzaamheid ontbreekt ook vaak de bereidheid om te participeren onder bewoners (Bruinsma e.a, 2013). Onderzoek heeft uitgewezen dat in sociaaleconomisch zwakke buurten (1), met veel etnische minderheden (2) en residentiële instabiliteit / hoge verhuiscapaciteit (3) de collectieve zelfredzaamheid ontbreekt, waardoor men niet de behoefte voelt om zich samen in te zetten voor het verbeteren van de buurt. Vaak zijn het de krachtwijken die deze kenmerken bezitten (de Hart e.a, 2002). Bewoners spreken elkaar niet aan op foutief gedrag, omdat de buurtbewoners zich samenspannen in kleine gesloten groepjes (Heylen e.a., 2007).

1.3 Hoofd- en deelvragen

Eerdere onderzoeken die zich op burgerparticipatie ten behoeve van de leefbaarheid hebben gericht, gaan weinig in op een mogelijk verschil tussen participatie en participatiebereidheid. Ook richten veel onderzoeken zich op de visies van de beleidsmakers, en niet op die van de bewoners. Om deze gaten in de literatuur op vullen richt deze thesis zich puur op de visie van bewoners over de participatie bij het in stand houden of verbeteren van de leefbaarheid en leefomgeving.

Het is hierbij aan de onderzoeker om te kijken of de bewoners wel reële en haalbare eisen stellen aan het verbeteren van hun buurt, omdat zij soms de neiging hebben veel taken uit te besteden aan corporaties en de gemeente. Ook al zijn dit wellicht taken die bewoners zelf kunnen oppakken. De probleemstelling, relevantie en belangrijke concepten leiden tot de volgende hoofd- en deelvragen:

Hoofdvraag:

In hoeverre zijn bewoners tevreden met de leefbaarheid in hun buurt, en wat vinden bewoners dat zichzelf en andere actoren kunnen /moeten bijdragen om de leefbaarheid te verbeteren?

Deelvragen:

- 1. In hoeverre zijn bewoners tevreden met de leefbaarheid in hun buurt, en hoe verschillen bewoners hierin van elkaar op basis van persoonskenmerken, buurtkenmerken, zelfredzaamheid, collectieve zelfredzaamheid en tevredenheid?*
- 2. In hoeverre zijn er verschillen tussen soorten bewoners en buurten wat betreft de participatie(bereidheid) om bij te dragen aan het verbeteren van de leefbaarheid?*
- 3. Welke rol zien bewoners weggelegd voor zichzelf ten opzichte van andere bewoners, Portaal en de gemeente bij het verbeteren van de leefbaarheid in de buurt?*
- 4. In hoeverre zijn bewoners tevreden met Portaal en de gemeente met betrekking tot hun inzet op het verbeteren van de leefbaarheid, en beïnvloedt dit de participatie van bewoners?*
- 5. Op welke manier willen bewoners samenwerken met woningcorporaties, en hoe kan Portaal de visies van bewoners over het verbeteren van de leefbaarheid in de buurt meenemen in het eigen beleid?*

1.4 Leeswijzer

Hierna zal in hoofdstuk 2 eerst worden ingegaan op de theorie die reeds bekend is over de centrale concepten. Deze theorie leidt onder andere tot de keuze van de onderzoeksgebieden, de beschrijving van de twee buurten uit dit onderzoek volgt in hoofdstuk 3: de context. Vervolgens wordt de keuze voor de onderzoeksmethode uiteengezet, als ook de operationalisering van theoretische concepten naar meetbare concepten voor het eigen onderzoek als resultaat de enquête. Ook wordt hier de stap van de enquêtes bruikbaar maken voor SPSS belicht. Dit is hoofdstuk 4: methoden. In hoofdstuk 5 worden de SPSS analyses uiteengezet en geïnterpreteerd, de deelvragen worden hier uitgebreid beantwoord. Tot slot volgt hoofdstuk 6 met de belangrijkste conclusies en aanbevelingen en de beantwoording van de hoofdvraag.

Een belangrijke opmerking die het lezen van de thesis bevordert: er is gekozen om de term buurt te gebruiken in plaats van wijk. Omdat dit onderzoek gericht is op de visies van bewoners, en de term buurt meer 'bewonerseigen' klinkt dan wijk. Het is tevens de term die is gebruikt in de enquête.

2. Theoretisch kader

2.1 Participatie

2.1.1 Wat is participatie?

Dit onderzoek is gericht op invloeden voor bewoners om wel of niet te participeren, ten behoeve van de eigen leefomgeving. Daarnaast wordt er onderzocht welke participatie taken bewoners zelf op zich willen nemen, welke zij willen uitbesteden en bij welke taken zij met anderen willen samenwerken. In de literatuur liggen de definities van participatie, door de brede invulling van het begrip, nogal uiteen. Participatie wordt bijvoorbeeld ingedeeld op het thema waar het voor dient (sport, welzijn etc.) of de groep die het specifiek aangaat (ouderen, jongeren, mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt etc.). Omdat het in deze thesis de bedoeling is verschillende soorten bewoners als ook verschillende thema's van participatie aan het licht te brengen, wordt de definitie gebruikt van Lindstrom e.a. (2001) die al deze elementen bevat. Deze impliceert dat er verschillende gradaties zijn van participeren voor wat betreft de intensiviteit, van heel actief tot passief. Deze definitie luidt:

How actively the person takes part in the activities of formal and informal groups in society (social activities) (Lindstrom e.a., 2001)

Naast het begrip participatie is er ook participatiebereidheid, die de participatie kan verklaren. De participatiebereidheid houdt in: in hoeverre iemand bereid is te participeren (of mee te doen) in het proces om een bepaald probleem aan te pakken.

Er is een gat tussen participatiebereidheid en daadwerkelijke participatie. Iemand die wel bereid is te participeren hoeft dit niet altijd daadwerkelijk te doen. Gemarginaliseerde / ondergeschikte bewoners of groepen bewoners bijvoorbeeld. Dit hangt samen met wel willen participeren maar dit door het ervaren van een barrière niet kunnen of doen. Andersom zijn er SES (Sociaal economische status) sterke bewoners die wel kunnen participeren maar dit niet willen of doen. Gruis (2014) deelt bewoners met betrekking tot participatie hierdoor in drie groepen in: afnemenden (niet bereid, participeren niet), afhankelijkken (wel bereid, participeren niet) en actievelingen (wel bereid, en participeren ook echt).

Een meer psychologische insteek, vanuit de 'theory of planned behaviour' (Ajzen, 1991) geeft inzichten in de oorzaken van bepaald gedrag, die ook toepasbaar zijn op participatie. Het gaat hierbij om invloeden die leiden tot het wel of niet kiezen voor een bepaalde handeling of bepaald gedrag (bijvoorbeeld participeren); dus een combinatie van willen en kunnen en het hierdoor wel of niet doen. De zes determinanten die hierbij een rol spelen zijn:

- 1: Positieve / negatieve gevoelens bij het uitvoeren van het gedrag. Bijvoorbeeld: iemand heeft positieve gevoelens bij het onderhouden van het buurtpark (en gaat dit dus doen). Of andersom: iemand heeft negatieve gevoelens wanneer hij/zij de omgeving vervuult (en zal dit dus niet doen).
- 2: De (beoogde) consequenties van bepaald gedrag in de visie van het individu. Bijvoorbeeld: als ik deelneem aan buurtactiviteiten zal mijn sociale netwerk verbreden.
- 3: De externe druk vanuit belangrijke relaties (binnen de sociale omgeving, bijvoorbeeld: vrienden, familie, collega's) om het soort gedrag wel of niet uit te voeren. Bijvoorbeeld: het verwerpen van asociaal gedrag onder hangjongeren door de rest van de buurtbewoners (in krachtwijken ontbreekt deze sociale controle nog wel eens).
- 4: De externe druk van belangrijke relaties en hun mening betreffende de capaciteit van het individu om het gedrag te kunnen uitvoeren. Bijvoorbeeld: SES zwakke bewoners die constant te horen

krijgen van medebewoners, familie e.d. dat ze waardeloos zijn. Hierdoor daalt hun eigen dunk en wordt er minder snel actie (bijvoorbeeld participatie) ondernomen.

5: Het gevoel van zelfredzaamheid van het individu. Voorbeeld: Iemand die de eigen problemen kan oplossen heeft eerder het idee ook te kunnen bijdragen aan buurtproblemen (middels participatie).

6: De perceptie van het individu in hoeverre het soort gedrag / handeling makkelijk of moeilijk uitvoerbaar is. Dit hangt samen met de middelen om tot het gedrag te komen en de zelfverzekerdheid van het individu. Bijvoorbeeld: een SES zwakke bewoner zal samenwerken met de overheid moeilijker vinden doordat hij/zij denkt dat een gebrek aan kennis dit vermoeilijkt.

Wanneer wordt teruggeblikt op de driedeling van Gruis (2014) zullen actieve bewoners waarschijnlijk hoog scoren op: positieve gevoelens bij het gedrag, positieve / steunende relaties in de sociale omgeving, hoog zelfredzaamheidsgevoel en weinig belemmeringen (moeilijkheid) zien bij het uitvoeren van gedrag. Dit verklaart dat zij hun participatiebereidheid omzetten in daadwerkelijke participatie en daarmee hun actieve rol. Op deze 'theory of planned behaviour' wordt voortgeborduurd in alinea 2.2.3, door middel van het begrip zelfredzaamheid. Los van de invloed van bewoners zelf op hun participatiegedrag, is de rol van de overheid uiteindelijk leidend door de participatie mogelijkheden die worden geboden, hierop wordt ingegaan in alinea 2.3.

2.2 Wat beïnvloedt de participatie?

Er zijn vier typen kenmerken die de participatie van een persoon beïnvloeden:

- a. Persoonskenmerken; dit zijn kenmerken die betrekking hebben op de persoon zoals demografische kenmerken, opleiding en inkomen;
- b. Buurtkenmerken; dit zijn kenmerken die betrekking hebben op de leefomgeving van de persoon;
- c. zelfredzaamheid; dit is een indicator in hoeverre een individu in staat is efficiënt / correct te participeren;
- d. Collectieve zelfredzaamheid; geeft aan in hoeverre een collectief (buren, buurtbewoners) elkaar positief of negatief beïnvloedt om te participeren.

2.2.1 persoonskenmerken

Sociaal economische status (SES)

Onder sociaal economische status worden kenmerken verstaan die invloed hebben op het inkomen van de persoon, dit zijn: opleiding, inkomen en het hebben van een betaalde baan (ja/nee). De meeste bewoners zonder baan, met meer vrije tijd, zullen eerder geneigd zijn te participeren. Aan de andere kant zullen welgestelde bewoners met een hoge opleiding zich meer aangetrokken voelen tot participeren omdat het gat tussen hen en de overheid en partners minder groot is. Hiermee wordt bedoeld dat zij meer affiniteit hebben met overheidstaken en deze beter begrijpen door hun eigen werkervaring en opleiding en de daarbij behorende sociale contacten. Dit gat is voor sociaal economisch zwakke bewoners groter, omdat zij over het algemeen een kleiner / zwakker sociaal netwerk hebben dan SES sterken (Dekker, 2007).

Leeftijd

Uit het onderzoek van Dekker (2007) is gebleken dat leeftijd een rol speelt bij de mate waarin bewoners participeren. Allereerst hebben oudere mensen eerder een onveilig gevoel dan jongeren. Daarnaast vinden zij andere zaken belangrijker m.b.t. de leefbaarheid. Hierin is de perceptie van de leefbaarheid van groot belang (zie ook alinea 2.5). Omdat jongeren en ouderen hierin sterk verschillen zal ook hun keuze voor de soort participatie en bijbehorende oplossingen verschillen (jongeren zullen veiligheid als minder problematisch ervaren en hier dus minder aandacht aan

besteden). Wat betreft de participatie is de verwachting dat oudere mensen vaker participeren omdat zij door hun leeftijd meer aan de eigen buurt verbonden zijn, wat hierna ook blijkt bij woonduur.

Etniciteit

Eerdere studies over participatie, leefbaarheid en de rol van etniciteit lopen uiteen wat betreft hun aannames. Aan de ene kant wordt er gezegd dat het zijn van een etnische minderheid leidt tot minder participatie door een geringe maatschappelijke betrokkenheid, minder historische buurtbetrokkenheid en minder sociale netwerken (buiten de eigen etniciteit).

Aan de andere kant zijn het juist etnische minderheden die de drang voelen om hun (gemarginaliseerde) stem te laten horen bij de overheid en in de buurt, en de sterke sociale banden binnen de etnische groep zorgen ervoor dat een groep actievelingen relatief snel gevormd kan worden (Dekker, 2007; Dekker & Bolt, 2005). Dat het buurtkenmerk homogene tegenover heterogene groepen een belangrijke indicator is in hoeverre etnische groep participeren volgt bij alinea 2.2.2.

Woonduur

Uit onderzoek is gebleken dat er een relatie is tussen participatie en woonduur (Knol, 2005). Over het algemeen kan er gesteld worden: hoe langer iemand in een buurt woont, hoe meer sociale contacten er zijn en daardoor buurtverbondenheid en de wil om te participeren. Bewoners die kort in de buurt wonen hebben hier soms een reden voor, bijvoorbeeld als 'doorstromer'. Deze bewoners zien de buurt als tijdelijke woonomgeving (bijvoorbeeld starters) en zijn minder participatiebereid. Daarnaast is er ook een correlatie tussen woonduur met SES en etniciteit: mensen die zouden verhuizen als de mogelijkheden het toelaten (sommige SES zwakke bewoners en allochtonen): zij wonen wel in de buurt maar niet vrijwillig. Hierdoor ontbreekt buurtverbondenheid en blijft de participatie laag. Indirect beïnvloedt dit ook weer de participerende bewoners, die al lang in de buurt wonen. Hun geloof om de buurt te verbeteren daalt omdat zij weinig andere buurtbewoners zien (vaak de tijdelijke bewoners) die ook willen bijdragen aan de buurt (Knol, 2005).

Koop / huur/ oud huurder nu koop

Over kopers wordt gezegd dat deze meer participeren dan huurders omdat zij door hun woningbezit meer redenen hebben om voor zich ook voor de woonomgeving, en dus een leefbare buurt, in te zetten. Een interessante derde groep die kan worden gemaakt zijn voormalige huurders die kopers zijn geworden, een proces dat vaak in gang wordt gezet door corporaties (Dekker, 2007). Van deze groep wordt verwacht dat zij meer participeren dan de andere kopers omdat zij door hun sociale stijging een breed netwerk hebben met zowel SES zwakke als SES sterke bewoners.

Huishoudensamenstelling

Huishoudens met kinderen participeren over het algemeen meer, omdat zij meer te maken hebben met hun leefomgeving door bijvoorbeeld kinderen die veel buiten spelen (in de openbare ruimten). Daarnaast kan het zijn dat alleenstaanden meer behoefte hebben om te participeren om zo sociaal bezig te kunnen zijn (Dekker, 2007).

Soort woning

De soort woning heeft invloed in de zin dat van flatbewoners wordt verwacht dat zij zich anoniemer opstellen ten opzichte van de buurt omdat zij gevoelsmatig verder afstaan van wat er in de buurt speelt en gebeurt. Het wonen in flat scheidt een zeker gevoel van anonimiteit, als ook van onzichtbaarheid. Flatbewoners voelen zich 'een van de vele bewoners uit de flat', in plaats van een individu. Voor bewoners in laagbouwoningen zal dit niet of minder spelen, wat hun participatie(bereidheid) vergroot (Knol, 2005).

2.2.2 buurtkenmerken

Naast dat de kenmerken van een persoon van belang zijn voor de mate waarin participatie plaatsvindt, zijn ook de kenmerken van de buurt van belang. Uit verscheidende onderzoeken is gebleken dat de mate van participatie samenhangt met de samenstelling van de buurt.

Sociaal economische samenstelling (SES)

In een buurt met veel SES-zwakke bewoners, is de kans op een veelvoud aan leefbaarheidsproblemen groter, hierdoor is de noodzaak om te participeren onder bewoners groter (Dekker & van Kempen 2008; Permentier, 2008). Echter kan een hoge concentratie aan SES-zwakke bewoners zorgen voor ontbrekende collectieve zelfredzaamheid en een gebrek aan participatie. Dit wordt nader verklaard in alinea 2.2.4.

Etnische samenstelling

Bij etniciteit is de mate van participatie afhankelijk van of de groep een minderheid of meerderheid in de buurt is. Binnen een meerderheid zullen individuen eerder participeren aangezien er veel sociale contacten binnen het eigen etnische netwerk zijn, waardoor men elkaar aanspoort om te participeren. Hierin komt de rol van sociale cohesie in participatie naar voren, die tevens bij 2.1.4 naar voren komt. Een minderheid voelt zich wellicht buitengesloten door de meerderheid, waardoor deze groep zich afstandelijk blijft houden van participatie. In sommige gevallen gaat deze regel niet op, de minderheid kan participeren wanneer deze dominant is. Dit zie je vooral bij autochtone groepen oorspronkelijke bewoners in volksbuurten waar tegenwoordig meer allochtonen wonen (Knol, 2005).

Verhouding koop / huur

Wanneer er meer kopers in de buurt zijn is er een groter deel van de buurt begaan met de leefomgeving en dus zullen ook andere bewoners (huurders) eerder worden aangespoord om te participeren (Yung, 2012).

Buurt-effecten

In het algemeen kan er over buurtkenmerken / effecten worden gezegd dat individuen eerder zullen beginnen met participeren als anderen uit hun sociale netwerk (vaak SES, etnisch, leeftijdsgebonden) reeds participeren. Dit is een sneeuwbaaleffect. Wanneer een groep participeert waar het individu zich weinig verbonden mee voelt, zal deze zich minder snel geneigd voelen te participeren omdat hij/zij zich niet kan identificeren met de huidige groep actievelingen. Vandaar dat een gemengde groep actievelingen in de buurt gewenst is, met het oog op het actief maken van meer verschillende soorten bewoners (kwaliteit boven kwantiteit) (Yung, 2012).

Daarnaast leidt een heterogene groep actievelingen op de lange termijn tot meer sociale cohesie tussen verschillende groepen (op basis van persoonskenmerken) van de buurt (Uitermark &

Duyvendak, 2006). Overheid en partners kunnen door hun bijdrage zorgen dat de groep participerende bewoners heterogener wordt of blijft.

2.2.3 zelfredzaamheid

Zelfredzaamheid houdt in het geval van participatie in: in hoeverre een bewoner in staat is om deze participatie goed, efficiënt en verantwoordelijk in te vullen. Dit hangt samen met drie soorten kapitaal waar een individu positief of negatief op kan scoren. Dit zijn: sociaal kapitaal, sociaaleconomisch kapitaal en sociaal- cultureel kapitaal. Deze elementen komen terug in de Zelfredzaamheidmatrix (Lauriks e.a., 2013).

Sociaal kapitaal gaat over het sociale netwerk van een individu: met welke andere bewoners gaat hij/zij om en hoe intensief, dit volgens het bonding & bridging kapitaal. Bonding kapitaal zijn de contacten met dezelfde soort bewoners, op basis van persoonskenmerken. Bridging kapitaal zijn de contacten met andere soort bewoners, en zijn over het algemeen minder sterk en moeizamer gevormd dan bonding banden (van der Meij, 2007).

Linking kapital omvat de relatie tussen het individu met instituties als corporaties en de overheid (Middleton e.a, 2005). Deze sociale contacten beïnvloeden in hoeverre een bewoner bereid is te participeren. Hier geldt dat meer en intensievere (kwantiteit en kwaliteit) sociale contacten met medebewoners en instituties leiden tot een hogere participatie. SES zwakke bewoners ervaren door hun levensstijl vaker een gat met de overheid en partners dan SES sterken. Dit komt omdat zij overheidsprocessen minder goed begrijpen en het idee hebben dat dit ver van hun eigen leven afstaat. Door verschillende levensstijlen ontbreekt vaak ook het 'bridging' contact tussen bewoners met verschillende levensstijlen op basis van etniciteit, SES en leeftijd. SES zwakke bewoners hebben over het algemeen een meer gesloten netwerk binnen de eigen buurt en meer 'bondig capital' dan SES sterkere bewoners (Middleton e.a., 2005). Vertrouwen speelt bij deze vorm van kapitaal een prominente rol. Als het sociale netwerk van een individu geen vertrouwen heeft in zijn capaciteiten of het nut van participeren, zal dit de kans op participatie van dit individu omlaag halen. Zie hiervoor ook punt 3 & 4 uit de 'theory of planned behaviour in alinea 2.1.2.

Sociaaleconomisch kapitaal gaat over de capabiliteit van een bewoner om verantwoordelijk en efficiënt om te gaan met mogelijkheden die de overheid biedt, bijvoorbeeld financiële middelen of verantwoordelijkheid. Ongeacht de SES kan een bewoner hier goed of slecht mee om gaan, maar in de regel zijn het SES zwakke bewoners die moeite hebben met het efficiënt gebruikmaken van middelen en taken die horen bij participatie. Dit kan bijvoorbeeld komen door hun eigen persoonlijke problemen, waardoor de investering van tijd en geld in participatie het niet waard is. En als zij wel bereid zijn te participeren kunnen de middelen onjuist en inefficiënt worden besteed. SES sterke bewoners kunnen hun professionele werkervaring beter vertalen en gebruiken om hun participatie kwalitatief te voeden. Deze deskundigheid uit zich in nuttige en praktische ervaring met communicatie, vergaderen, organiseren en medebewoners motiveren/ enthousiasmeren (Lauriks e.a., 2013).

Sociaal-cultureel kapitaal betreft als eerste: kennis / deskundigheid over de eigen buurt vanuit een bewoner die midden in de buurt zit en daarnaast ervaring met het werkzaam zijn in krachtwijken. Specifieke belemmeringen in krachtwijken voor een participant zijn: lakse / passieve medebewoners, gesloten groepen bewoners, werken met weinig middelen en een ontbrekend gevoel van collectief belang. De buurt deskundigheid kan worden vergroot door te participeren, omdat ervaring het sociaal-cultureel kapitaal positief beïnvloedt (Lauriks e.a., 2013).

Een tekenend probleem met betrekking tot ontbrekend sociaal-cultureel kapitaal voor etnische minderheden en hun participatiebereidheid is het cultuurverschil met de dominante maatschappij wat wordt veroorzaakt door: taalachterstanden en verschillende normen en waarden (bijvoorbeeld de rol van de vrouw).

Actieve of passieve bewoners

Of een bewoner goed of slecht scoort op de drie vormen van kapitaal heeft invloed op zijn / haar participatiebereidheid maar ook op de daadwerkelijke participatie, oftewel of de bewoner actief of passief is. Het verschil tussen deze begrippen wordt wellicht verduidelijkt door de hierboven genoemde: eigen problemen (sociaaleconomisch) en taalachterstand (sociaal-cultureel) . Dit kunnen bewoners zijn die wel willen participeren, maar dit niet kunnen (door beperkingen) waardoor zij passief blijven en niet actief worden¹. Zij behoren tot de groep afhankelijk van Gruis. De bedoeling van de huidige inzet op participatie vanuit de overheid is om bij dit soort mensen de participatie omhoog te krijgen. Het punt deskundigheid is een voorbeeld die participatie in gang zet, maar ook er ook door wordt verworven. In de Nederlandse krachtwijk is het vaak een select, homogeen en onveranderlijk groepje bewoners dat actief participeert (Uitermark & Duyvendak, 2006).

De zelfredzaamheid hangt samen met de persoonskenmerken in de zin dat bepaalde persoonskenmerken een (negatieve) invloed hebben op zelfredzaamheidskenmerken, zoals etniciteit op taalachterstand of SES op de contacten of band met de overheid.

Een voorbeeld van hoe persoonskenmerken, buurtkenmerken en persoonlijkheidskenmerken samenhangen is: Een Marokkaans individu (1) in een buurt met relatief veel Marokkanen (2) zal eerder participeren door zijn sterke sociaal kapitaal, vanwege sterke contacten met medebewoners (3).

2.2.4 collectieve zelfredzaamheid

Het begrip collectieve redzaamheid gaat in op hoe bewoners elkaars gedrag beïnvloeden onder andere door sociale controle en druk. Yung (2012) Ziet collectieve zelfredzaamheid hierin als een combinatie van sociale cohesie en vertrouwen (in medebewoners en andere actoren). Hoe meer sociale cohesie en vertrouwen, des te hoger de collectieve zelfredzaamheid en dus een groter collectieve inzet voor de buurt middels participatie. Bolt & Kleinhans (2010) hebben het naast sociale cohesie over bereidheid om je als groep of individu in te zetten, op basis van het werk van Sampson (1997). Collectieve redzaamheid is dan:

een term voor de sociale samenhang tussen bewoners in combinatie met de bereidheid om zich in te zetten voor het collectieve belang (Sampson, 1997).

Beiden begrippen gecombineerd is hier: collectieve zelfredzaamheid = sociale cohesie + vertrouwen (in medebewoners & overheid) + participatie(bereidheid) als individu of groep.

Het begrip participatiebereidheid per individu is reeds gegeven (alinea 2.1), maar volgt hier als onderdeel van collectieve zelfredzaamheid. Ook het begrip sociale cohesie wordt hieronder toegelicht.

Participatie(bereidheid) kan met de blik op het collectief niet enkel vanuit de bewoner zelf worden bekeken. Of een individu participeert hangt onder andere af van zijn medebewoners. Andere

¹ zie de eerder genoemde 3 A's van Gruis, 2014

bewoners kunnen de individuele bewoner op de volgende manieren negatief beïnvloeden m.b.t. participatie:

- Een bewoner heeft geen vertrouwen in medebewoners (1),
- Een bewoner is bang dat anderen gaan mee profiteren van zijn participatie (2)
- Een bewoner denkt dat zijn medebewoners niet goed kunnen samenwerken (3)
- Een bewoner vindt andere bewoners te dominant (4)
- Andere bewoners nemen taken van participatie al op zich (5)

De participatie(bereidheid) van een bewoner wordt zodoende minder, door de negatieve beïnvloeding van de medebewoners (Bengtsson, 2001).

Sociale cohesie

Sociale cohesie is het delen van waarden en normen en het gevoel dat men samen, vriendschappelijk en efficiënt middels collectieve participatie de leefbaarheid kan verbeteren (Yung, 2012)

Hierbij geldt: hogere sociale cohesie is een hogere participatiebereidheid.

Ook andersom, een hogere participatiebereidheid is hogere sociale cohesie omdat actievelingen hun burens meer gaan waarderen tijdens het inzetten voor de buurt (Yung, 2012).

2.2.5 Twee stromingen: wie zijn de actieve participanten

In de vorige alinea's is er gekeken naar de verschillende factoren die participatie kunnen beïnvloeden. Wanneer deze losse factoren collectief worden bekeken dan valt er op dat de theorie grofweg twee stromingen schetst over welke soort bewoners wel of niet participeren.

De eerste stroming gaat ervan uit dat sociaal economisch en zelfredzaam sterkere bewoners meer participeren omdat zij beter begrijpen hoe zij effectief moeten participeren en wat participatietaken inhouden. Dit komt doordat zij door hun baan, inkomen en/of sociale netwerk de kennis hebben- en vaardigheden bezitten om kwalitatief goed te participeren. Hierdoor kunnen zij zich ook makkelijker identificeren met de taken en verantwoordelijkheden van de overheid en partners. Dit is een combinatie van sociaal economisch en zelfredzaam sterk zijn.

De tweede stroming redeneert juist andersom. Sociaal economisch en zelfredzaam zwakke bewoners participeren meer omdat zij meer vrije tijd hebben. Daarnaast is hun sociale netwerk sterker in de eigen buurt omdat hun leven zich meer in deze buurt afspeelt dan die van sociaal economisch en zelfredzaam sterkeren, en dus is de drang om te participeren ook groter.

2.2.6 deelconclusie

In de afgelopen alinea's zijn verscheidende oorzaken voor participatie besproken, nu volgt een korte opsomming van oorzaken die het verschil tussen participatiebereidheid en daadwerkelijke participatie kunnen verklaren. Hier hangen samen: de 'theory of planned behaviour' (Ajzen, 1991), de driedeling van Vincent Gruis (2014) (beiden uit 2.1) en de (collectieve) zelfredzaamheidskenmerken uit 2.2.3 en 2.2.4. In andere woorden, redenen voor wel willen participeren (bereidheid) maar dit niet doen (participatie) kunnen zijn:

- een klein sociaal netwerk in de buurt (sociaal kapitaal)
- te weinig (bijvoorbeeld financiële of tijds) middelen en verantwoordelijkheid met het gebruik hiervan (sociaaleconomisch kapitaal)
- te weinig kennis van de buurt, problemen niet doorhebben/ ervaren of bijvoorbeeld een taalachterstand (sociaal-cultureel kapitaal)
- dominantie andere bewoners, geen vertrouwen in medebewoners of in collectief participeren (collectieve zelfredzaamheid)

2.3 Waarom participeren?

2.3.1 Motieven vanuit overheid en partners om bewoners te betrekken

Het betrekken van bewoners bij stedelijk krachtwijken beleid heeft een aantal voordelen voor de gemeentelijke overheid en andere initiatiefnemers en actoren, zoals woningcorporaties, sociale (welzijns-) instellingen, politie, lokale bedrijven en scholen (Atkinson, 1999). Hier volgen motieven voor de overheid en partners om bewoners te betrekken bij hun beleid op leefbaarheid:

Allereerst kan de bewoner worden gezien als een expert of deskundige van de buurt (zie sociaal cultureel kapitaal in 2.2.3). Hierdoor kan de overheid de kwaliteit van plannen en beleidsprocessen vergroten doordat bewoners zelf kunnen mee kiezen / bijdragen aan de uiteindelijke uitkomsten (1) (Kearns & Forrest, 2000). Daarnaast is de bewoner simpelweg nodig als partner om het draagvlak voor plannen te vergroten, in combinatie met de maatschappelijke/ democratische verantwoording vanuit de overheid (2) (Goodlad e.a., 2005) (Font, 2003). Met het betrekken van bewoners is ook de hoop dat de kloof tussen burgers en bestuurders wordt verkleind (3). Het netwerk vergroten van kansarme/ kwetsbare bewoners met in bredere zin het bevorderen van de sociale cohesie in buurten (4) (Morrison, 2003). Bevorderen van de effectiviteit van het beleidsproces. Want er wordt gemakkelijker aangepast op bewonerswensen wat leidt tot snellere besluitvorming, meer slagingskans van plannen en mogelijk minder kosten (5) (van Beckhoven e.a., 2005). Middels het actief uitnodigen van de bewoners bij beleidsvorming is de hoop dat bewoners hierna ook vaker uit eigen initiatief gaan participeren (6).

2.3.2 Motieven vanuit overheid en partners om bewoners niet te betrekken

Na de voorgaande motieven om bewoners bij beleidsprocessen te betrekken, zijn er aan de andere kant ook motieven voor de overheid en partners om bewoners niet te betrekken. Dit zijn:

Het betrekken van bewoners kan het beleids- en uitvoeringsproces (bijvoorbeeld van herstructurering) vertragen omdat zij zich tegen plannen kunnen verzetten (1). Bewoners hebben een gebrek aan kennis; dit is tegenstrijdig met motief 1 om wel te betrekken waar de rol van bewoner als deskundige wordt benoemd. Dit verschil komt vooral door het feit dat een bewoner met veel buurtkennis hier alsnog onprofessioneel mee om kan gaan door gebrekkige kennis over: samenwerken, prioriteiten stellen, reële / haalbare doelstellingen formuleren et cetera (2). Bewoners hebben te weinig affiniteit met overheidsorganen en hun werkzaamheden. Deze lijkt op motief 3 om wel te betrekken, het verschil is dat dit als doelstelling (bij positief: wel betrekken) maar ook als beperking (negatief: niet betrekken) kan worden gezien (3). (van Beckhoven e.a. 2005)

Beleidsmakers verschillen op basis van het voorgaande wat betreft het wel of niet betrekken van bewoners in beleidsvorming. Sommigen zien bewoners als experts / deskundigen die kunnen bijdragen aan betere beleidsvorming en verbetering van de leefbaarheid. Anderen zien bewoners als 'blok aan het been' bij beleidsvorming en uitvoering. Belangrijk is om hierbij mee te nemen waar het beleidsinhoudelijk om gaat. De keuze voor een nieuw speelobject op een pleintje zal bij de overheid een andere vorm van bewoners-betrokkenheid in gang zetten dan de keuze waar in de buurt residentiële herstructurering moet plaatsvinden (Rowlands e.a., 2009).

Daarnaast speelt deze 'open' of 'gesloten' houding van de overheid en partners een rol bij de participatiebereidheid van bewoners, want een bewoner die zich betrokken en serieus genomen voelt door de overheid zal ook eerder participeren. Op motieven vanuit bewoners om wel of niet te participeren wordt in de volgende alinea's dieper ingegaan.

2.3.3 Bewonersmotieven voor participatie

Actieve bewoners zijn actief door de volgende motieven:

Eigenbelang, bewoners kunnen zelf profiteren van hun inzet (1). Het zien van allerlei problemen en deze willen aanpakken. Andere bewoners zien deze (subjectieve) problemen wellicht niet, en door deze tevredenheid is er minder reden tot participeren (2) (Engbersen, 2015). Het verkrijgen van een status, in combinatie met trots voor de buurt (3). Oprechte collectieve buurt belang en betrokkenheid, met daarbij ook de hoop op het enthousiasmeren van medebewoners voor buurtparticipatie, wat de collectieve zelfredzaamheid vergroot (4). De aanwezigheid van 'incentives': beloningen en straffen, meestal geïnitieerd door de overheid en/of partners (5). Het nut zien van de eigen bijdrage in de directe omgeving. Deze directe omgeving kan per individu verschillen op basis van 'mental maps' (6). Inzien van het nut van burgerparticipatie en de mogelijkheden die het biedt, zoals sociale stijging (7). Steun en enthousiasme, of het gebrek hieraan, van de overheid en partners en medebewoners bij de participatie (8).

Ook hier is weer de link met de verschillende aspecten van zelfredzaamheid en de persoonskenmerken te leggen. Deskundige bewoners (meestal SES sterk) zullen bijvoorbeeld hoog scoren op het inzien van het nut van bewonersparticipatie en de mogelijkheden die het biedt (punt 7 hierboven). Punt 2, over het wel of niet zien van problemen, verdient wat meer aandacht. Onderzoek wijst uit dat bewoners die veel klagen over de problemen in hun buurt, meer participeren en actief zijn in de buurt dan de bewoner die zich afzijdig houdt van buurtproblematiek (wat kan wijzen op tevredenheid) (Engbersen, 2015) (Bolt & ter Maat, 2005).

2.3.4 Bewonersmotieven om niet te participeren

Waar de overheid en partners vandaag de dag constant bezig zijn met het vergroten en verbeteren van bewonersparticipatie, dient hier wel een kanttekening bij te worden geplaatst. Want er zijn situaties waarin de bewoner geen behoefte heeft om te participeren. Dit gebeurt vaak wanneer:

Problemen (en aanverwante oplossingen) geen betrekking hebben op de bewoner zelf (1). Wanneer de bewoner zich, ondanks inspanningen van de overheid, niet serieus genomen voelt (2) (Winsemius et al 2004). Daarnaast dient zowel het wetenschapsveld als het beleidsveld rekening te houden met een gebrek aan participatie als een uiting van tevredenheid onder bewoners (3) (Bolt & ter maat, 2005). Wanneer andere bewoners bepaalde participatietaken reeds op zich nemen, is dit een aanleiding voor een passieve bewoner om dit zelf niet ook te gaan doen (4).

2.4 Samenwerkingspartners in de buurt

Om de leefbaarheid binnen krachtwijken te vergroten zijn er verschillende actoren actief. Niet elke actor heeft een even grote invloed, rol of verantwoordelijkheid. Het netwerk van actoren kan op verschillende manieren met elkaar samenwerken. In de volgende alinea's wordt ingegaan op de verschillende manieren waarop de samenwerking tussen actoren bij de inzet op participatie kan worden ingevuld. Hierbij ligt de nadruk op de rol van bewoners, en in hoeverre de overheid en partners hun rol beïnvloeden.

2.4.1 Bewonersbetrokkenheid in overheidsbeleid

Bewonersbetrokkenheid bij overheidsbeleid wordt ingedeeld middels de participatieladder van Arnstein (1969). Driver heeft hier in 2005 een aanpassing op gemaakt die aansluit op recente maatschappelijke en politieke ontwikkelingen. In deze ladder zijn de fasen van nul bewonersbetrokkenheid, wat tegenwoordig niet meer wezenlijk is, weggelaten en begint de ladder bij beperkte bewonersbetrokkenheid. De participatieladder is niet alleen van toepassing op de

overheid, maar ook op organisaties die bij het beleid op participatie een soortgelijke rol innemen, zoals woningcorporaties. De overheid, bij stedelijk krachtwijkenbeleid meestal de gemeente, blijft echter wel de meest dominante actor in het samenwerkingsverband van actoren. De ladder van Driver (2005) wordt hier weergegeven en nader verklaard.

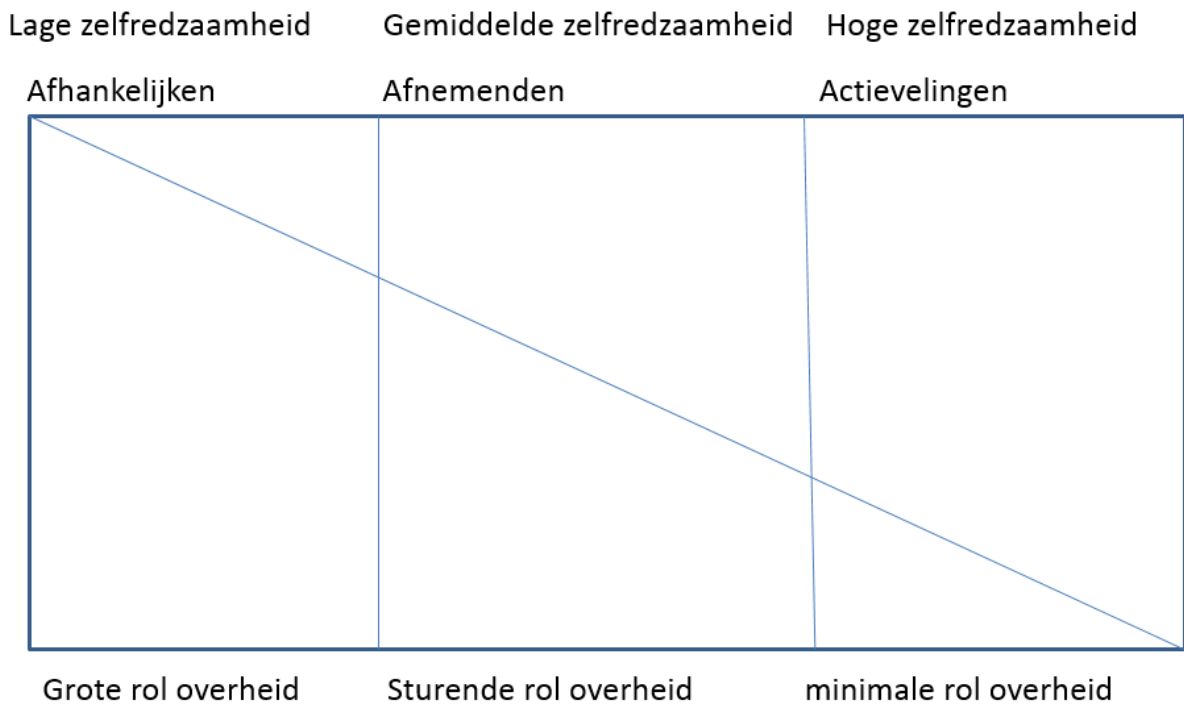
Adaptation of Arnstein's "ladder of participation"

Mode of participation	Involvement of local people	Relationship of research and action to local people
Co-option	Token; representatives are chosen, but no real input or power	On
Compliance	Tasks are assigned, with incentives; outsiders decide agenda and direct the process	For
Consultation	Local opinions asked; outsiders analyse and decide on a course of action	For/With
Cooperation	Local people work together with outsiders to determine priorities, responsibility remains with outsiders for directing the process	With
Co-learning	Local people and outsiders share their knowledge, to create new understanding and work together to form action plans, with outsider facilitation	With/By
Collective action	Local people set their own agenda and mobilize to carry it out, in the absence of outside initiators and facilitators	By

Figuur 2.1: participatieladder. Bron: Driver (2005)

Het figuur geeft van boven naar beneden de toenemende rol van bewoners aan, en dus een afnemende rol van de overheid. Dit in het licht dat zodra bewoners meer taken en een grotere rol op zich gaan nemen, verantwoordelijkheden bij de overheid en partners wegvallen. De bovenste drie vormen hangen samen met government, de twee erna met governance en de laatste vorm is zelforganisatie (van Marissing, 2008) (Uitermark, 2014).

Deze participatieladder van Arnstein (1996) en Driver (2005), waarbij een grotere rol van de overheid een kleinere rol van bewoners inhoudt en andersom, kan worden gecombineerd met de eerdergenoemde driedeling van Gruis (2014). Hierbij gaat het om drie typen / soorten bewoners met betrekking tot participatie (de afnemenden, de actieven en de afhankelijken). Deze driedeling van Gruis hangt daarnaast ook weer samen met de zelfredzaamheid (alinea 2.2.3). Op basis van het combineren van de concepten uit de literatuur is het volgende model opgesteld:



Figuur 2.2: Participatieladder gebaseerd op die driedeling van Gruis (2014). Bron: eigen interpretatie (2016)

Dit figuur laat zien dat de rol van de overheid afhankelijk is van de zelfredzaamheid van de bewoner, en dus of de overheid een actieve of passieve houding oftewel een grote of kleine rol moet innemen. Dit is beredeneerd vanuit de theorie dat niet zelfredzame bewoners door hun gebrek aan capaciteiten en verantwoordelijkheid beter functioneren bij burgerparticipatie als de overheid en partners nauw met hen samenwerken. Dit is de afhankelijken groep van Gruis, oftewel de mensen die wel willen participeren maar dit nog niet doen. Wanneer zij aandacht krijgen en zich serieus genomen voelen door de overheid en partners kan dit participatiebereidheid omzetten in daadwerkelijke actie (Gruis, 2014). Aan het andere uiterste staan de zeer zelfredzame bewoners. Een grote rol van de overheid is bij hen niet nodig omdat zij juist wel beschikken over capaciteiten en verantwoordelijkheden die burgerparticipatie vraagt. Daarnaast werkt een grote en dominante rol van overheid en partners voor hen juist averechts omdat zelfredzaam sterken de ruimte willen om de eigen visie en ideeën toe te kunnen passen. Dit beschrijft de groep actievelingen van Gruis: zij participeren al en willen dit blijven doen. Bij de middengroep van Gruis, de afnemenden, is de rol van de overheid en partners minder doorslaggevend omdat zij niet participeren en dit ook niet willen (Gruis, 2014).

2.4.2 overheidsbetrokkenheid

Binnen de literatuur over de huidige en toenemende drang naar burgerparticipatie vanuit de overheid en partners bestaan twee tegenstrijdige visies over welke rol de overheid hierin moet innemen: een actieve of een passieve rol. Naast gradaties van bewonersbetrokkenheid (zie de participatieladder), bestaan er in de literatuur grofweg twee vormen van overheidsbetrokkenheid. Logischerwijs beïnvloeden de vorm van bewonersbetrokkenheid en overheidsbetrokkenheid elkaar: bij een grotere overheidsrol een kleinere bewonersrol en andersom.

Passief / afwachtend

bewoners moeten initiatief nemen en kunnen hun ideeën opperen bij de overheidsinstantie, meestal de gemeente. De overheid laat hierbij een grote mate van vrijheid aan bewoners, zowel bij de

formuleringsfase als de uitvoeringsfase, met als doel dat de bewoners geen belemmeringen zien in vooraf opgestelde overheidskaders. Hierdoor zouden bewoners zich minder beperkt voelen dan in het verleden bij een dominante overheid, waar de hoop is dat dit leidt tot meer bewonersparticipatie. Uiteraard heeft de overheid nog wel een rol wat betreft de beschikbaar stellen van middelen en waar nodig het ondersteunen van bewoners in hun plannen, mocht de bewoner hiertoe uitnodigen (Uitermark & Duyvendak, 2006). De bewoner mag dus het voortouw nemen. Kritiek op deze visie komt vanuit de volgende, tegenovergestelde, visie.

Actief / voortouw

Deze benadering benadrukt dat de overheid wel het voortouw moet nemen aangezien de afstand tussen de (krachtwijk) bewoner en overheid te groot is voor burgers om zelf het voortouw te nemen (Uitermark & Duyvendak, 2006). Daarnaast weten bewoners in krachtwijken zich te weinig raad met de verantwoordelijkheden en het efficiënt omgaan met middelen die bij participatie komen kijken. Een voorbeeld van de overheid op de voorgrond houden is in de gemeente Rotterdam bij hun beleidsprogramma 'mensen maken de stad'. De visie is bewonersinitiatieven niet faciliteren maar in gang zetten, inclusief beleidsmakers die aanbellen bij bewoners om hun interesse voor buurtparticipatie te wekken. Dit is een zeer assertieve en proactieve aanpak vanuit de overheid. Hierdoor kunnen niet participerende burgers worden 'omgeschoold' tot wel participerende, van passief naar actief dus. Gemeente Rotterdam (2006) duidt dit aan als assertief sociaal beleid.

Uitermark & Duyvendak (2006) zeggen dat de twee rollen van de overheid elkaar niet hoeven uit te sluiten. De overheid kan waar nodig (bij kwetsbare en passieve bewoners) het voortouw nemen en in andere gevallen actieve en zelfredzame (deskundige) bewoners de kans geven vrijuit met ideeën te komen zonder deze onnodig te sturen, uitgaande van de lokale deskundige kennis van bewoners. Deze manier van differentiëren en aanpassen op de soort bewoners sluit aan bij het figuur uit alinea 2.4.1 Af en toe is de overheid simpelweg onmisbaar en kan het net de impuls bieden die bewoners over de streep trekt om actief te worden in hun buurt (Ross, 2001). Bijvoorbeeld als het gaat om bewoners die de Nederlandse taal niet voldoende beheersen (gebrekkige sociaal culturele zelfredzaamheid). De overheid kan hierop inspelen door middel van tolken op korte termijn, of het aanbieden van taalcursussen voor de lange termijn. De mate van verantwoordelijkheid in het omgaan met (financiële) middelen verschilt per individu, en valt onder het sociaal economisch kapitaal van de zelfredzaamheid. Engbersen & Snel (2015) opperen daarom de noodzaak van meer sturing van bovenaf door de overheid, corporaties, welzijnsinstellingen e.d. in SES zwakke krachtwijken in plaats van de huidige populariteit voor zelforganiserende bewonersparticipatie en de daar bijbehorende verantwoordelijkheden. Meer bewonersverantwoordelijkheid is een positieve ontwikkeling maar simpelweg niet van toepassing in elke soort buurt. Kortom, het is duidelijk dat de overheidsrol verschilt per soort bewoner maar breder gezien ook per soort buurt.

De hiervoor besproken twee soorten rollen van de overheid zijn geformuleerd op basis van de bevindingen van professionals, beleidsmakers en sociale (geografische) wetenschappers. De bewonerskant is hierin minder onderzocht: heeft de bewoner liever zelf het initiatief of het initiatief bij de overheid? En verschilt dit per moment (fase van beleid), per taak / verantwoordelijkheid en per context (soort probleem en buurt)? Deze vraag beantwoorden vanuit het bewonersperspectief is een belangrijk onderdeel van deze thesis.

In het kort is er een tegenstrijdigheid bij burgerparticipatie en de rol van de overheid hierin. Want in de buurten waar de overheid het meest hoopt op participatie, is de minste kans hierop door het

hoge percentage kwetsbare en niet zelfredzame bewoners. Dus hier is een juist leidende rol van de overheid nodig, terwijl het gat tussen staat en burger het grootst is. Deze tegenstrijdigheid doorbreken is een zeer grote uitdaging voor de beoogde participatiesamenleving van de toekomst. Nog een extra valkuil hierbij is: in buurten met actieve en zelfredzame bewoners ontstaan meer spontane burgerparticipatie initiatieven. De overheid moet zorgvuldig met haar geringe budget voor burgerparticipatie in combinatie met deze initiatieven omgaan (om ook middelen voor de echt kwetsbare groepen en buurten over te houden), zonder bewoners uit deze buurten te ontmoedigen. Spijtig genoeg zullen bepaalde groepen hierbij worden teleurgesteld (Uitermark & Duyvendak, 2006).

Naast de hulp van overheid voor bewoners bij het in gang zetten van participatie, waardoor bewoners uiteindelijk zelf problemen kunnen oplossen (dus de indirecte rol van de overheid), is er vanuit bewoners ook behoefte aan een overheid die direct optreedt bij aanhoudende problemen die niet middels bewonersparticipatie kunnen worden opgelost zoals: onveilige openbare ruimten, drugspanden en probleemgezinnen (Uitermark & Duyvendak 2006). Hierin komt naar voren dat bewoners middels participatie niet alle taken op zich kunnen en/of willen nemen. Dit uiten bewoners door de keuze om een taak uit te besteden of in samenwerking met de overheid & partners uit te voeren.

2.4.3 In hoeverre moeten bewoners verantwoordelijk zijn?

In tegenstelling tot de meest gesloten vorm, het 'top down / government' beleid, pleiten recente ontwikkelingen en de literatuur voor meer zeggenschap van de bewoners. De bewoner moet zelf de mate van participatie kunnen kiezen en hoe intensief hij/zij bij het beleid betrokken is (van Marissing, 2008). Hierbij kan het per onderdeel van de leefbaarheid verschillen welke rol, verantwoordelijkheden en taken de bewoner voor zichzelf ziet weggelegd. En of de bewoner deze taken zelf op zich wil nemen, erbij wil samenwerken of wil uitbesteden (zie ook de participatieladder uit alinea 2.1).

Wel waken eerdere onderzoeken (de Haan, 1993) (Uitermark & Duyvendak, 2006) voor te veel uitbesteding vanuit de overheid. Onder andere omtrent taken die niet aan bewoners zelf besteed zijn of buiten hun krachten ligt, zoals dat kan geschieden bij niet zelfredzame bewoners. Hierdoor kunnen bewoners de verantwoordelijkheden niet voldoende vervullen waardoor de leefbaarheid mogelijk niet vooruit maar achteruit gaat.

2.4.4 Complicaties bij het samenwerken

In gemeentelijk beleid gaat soms de voorkeur uit naar het focussen op buurten waar al veel bewonersactiviteit is omdat daarom een plan eerder draagvlak zou kunnen krijgen en de kans op succes groter is. Uitermark en Duyvendak (2006) betwijfelen de legitimiteit achter deze benadering, aangezien buurten / straten met weinig bewonersactiviteit hierdoor reeds passief zullen blijven. Juist dit zijn de buurten waar collectieve zelfredzaamheid ontbreekt (Sampson e.a., 1997). Een persoonlijke benadering van de overheid en partners richting bewoners is hierbij wenselijk, bijvoorbeeld het aanbellen bij bewoners thuis (gemeente Rotterdam, 2006). Dit moet ervoor zorgen dat naast de actieve participerende bewoners ook de passieve bewoners worden betrokken bij het verbeteren van de leefbaarheid. Door deze persoonlijke aanpak voelen zij zich serieus genomen en geënthousiasmeerd, zeker als het om hun directe omgeving gaat (Verhoeven, 2004).

Het samenwerken verloopt niet altijd soepel en volgens plan. Door gebrekkige communicatie, verdeelde meningen en onduidelijkheid wat betreft elkaars rol (bewoners tegenover de overheid) is voornamelijk niet het maximale gehaald uit de rol van bewoners bij buurtverbetering (van Marissing,

2008). Daarnaast zijn bewoners niet altijd tevreden met: het moment waarop zij worden betrokken bij het beleid (1) en hoe intensief zij worden betrokken (2)². Dit leidt tot gevoelens van ontevredenheid over de eigen betrokkenheid en de dominante houding van de overheid en partners, wat kan leiden tot een mindere drang om te participeren (van Marissing, 2008).

De gebrekkige communicatie en de aanverwante ontevredenheid van bewoners wordt gevoed door te weinig terugkoppeling door de overheid en partners. Dit houdt in dat bewoners niet horen wat er daadwerkelijk met hun plannen en ideeën is gebeurd. Hierin hoeft het niet eens per se te zijn dat hun idee wordt uitgevoerd, zolang bewoners maar duidelijk horen waarom dit wel of niet is gebeurd en wat er dan wel mee gebeurt. Dit hangt samen met het eerder benoemde gevoel van bewoners dat ze serieus worden genomen door de overheid en partners, als dit gevoel beter wordt kan dit de participatie(bereidheid) positief beïnvloeden (Uitermark & Duyvendak, 2006).

Ook kan het voorkomen dat de groep bewoners die zich meldt bij de overheid en partners geen representatieve afspiegeling is van de heterogene groep uit de buurt. Het risico is vervolgens dat plannen en beleid waarvan de overheid denkt dat deze in de buurt breed gedragen worden, dit niet doen. In de regel zijn jongere allochtonen hierin ondervertegenwoordigd en oudere autochtonen oververtegenwoordigd (Sprinkhuizen, 2001).

Kritiek op de houding van de overheid is er op basis van het soms ongeduldige karakter van de overheid, waarin beleidsplannen niet de kans krijgen zich succesvol te tonen. Een voorbeeld is de intensieve begeleiding voor actieve bewoners, het kan even duren voordat zij volledig 'actief geschoold' zijn (Uitermark & Duyvendak, 2006). Daarnaast wordt middels een succesvol beleid met deze 'actievelingen' de overheid op den duur van enkele taken ontlast, bijvoorbeeld bij het toezicht houden op openbare ruimten en bij het stimuleren van de participatie(bereidheid) van andere bewoners. Geduld wordt soms pas op de lange termijn beloond. Een ander voordeel moet zijn dat wanneer er rolmodellen (actieven) in de eigen buurt ontstaan, de zelfredzaamheid bij andere (niet zelfredzame, afhankelijke) bewoners ook omhoog gaat. Geduld is ook vereist bij het vinden van bewoners die willen participeren. De gemeente / overheid moet niet stoppen bij een eerste zoektocht naar participanten waar waarschijnlijk enkel reeds actieve en zelfredzame bewoners uit rollen, maar doorgaan tot men ook de kwetsbare en passieve bewoners bereikt.

2.4.5 Deel conclusie

In het kort is in alinea 2.4 duidelijk geworden dat bewoners en de overheid en partners bij het samenwerken hun rollen moeten aanpassen aan elkaar. Wetenschappelijke theorieën zijn het voornamelijk niet met elkaar eens of dit een grote of kleine rol van de overheid moet zijn. Uitermark & Duyvendak (2006) pleiten voor een meer gedifferentieerd beleid waar verschillende bewoners en soorten buurten verschillende rollen en behoeften hebben. De participatieladder van Arnstein (1969) biedt hierin een handvat om bewonersbetrokkenheid naast overheidsrol te zetten. Een groeiende rol van de een betekent hier een daling van de ander. Ook is voor bewoners van belang om welke taken en verantwoordelijkheden bij de verbetering van de leefbaarheid het gaat, en in hoeverre zij hier betrokken bij willen zijn. De eerdergenoemde concepten met betrekking tot zelfredzaamheid en de drie groepen van Gruis komen terug bij de verdeling van rollen en verantwoordelijkheden tussen de actoren. Minder zelfredzame afhankelijken vereisen een grote overheidsrol en zelfredzame actieven juist een kleine.

² zie ook de participatieladder in alinea 2.4.1

2.5 leefbaarheid

2.5.1 Leefbaarheid

Het begrip leefbaarheid en aanverwante begrippen zoals woontevredenheid, kwaliteit van de leefomgeving e.d. kennen uiteenlopende definities in de literatuur (Liedelmeijer & van Kamp, 2003). Om het begrip wel tastbaar te maken wordt in deze thesis de brede definitie van Marsman & Liedelmeijer (2001) gebruikt:

De waardering van de woonomgeving door de bewoners (Marsman & Liedelmeijer, 2001).

Leefbaarheid is context afhankelijk: welke problemen de leefbaarheid beïnvloeden en wat men hierin belangrijk vindt kan verschillen per buurt en tussen (culturele) groepen bewoners. Leefbaarheid is zowel subjectief als objectief.

Subjectief houdt de percepties van bewoners in over problemen met de leefbaarheid en hoe deze het best kunnen worden verbeterd. Voorbeelden zijn: het gevoel van onveiligheid en de tevredenheid met het groen.

Objectief betekent leefbaarheid meten op harde fysieke en sociale kenmerken zoals het aantal misdrijven en het percentage oppervlakte groen in de buurt. De talrijke wetenschappelijke werken over leefbaarheid zijn het wel enigszins eens over welke factoren de leefbaarheid bepalen. De volgende vier factoren spelen de grootste rol: veiligheid, fysieke omgeving, sociale omgeving en de woning (Heylen e.a., 2007). Op de factor woning wordt hier, door de insteek van de thesis, niet dieper ingegaan. De drie factoren van leefbaarheid worden hieronder besproken: welke problemen zij kennen, wat mogelijke oplossingen zijn en hoe de leefbaarheidsfactor samenhangt met participatie. Omdat de drie factoren vaak met elkaar te maken hebben wordt dit, waar nodig, toegelicht.

2.5.2 Veiligheid

problemen

De naoorlogse openbare ruimten met grote uitgestrekte open ruimten kunnen bijdragen aan het onveiligheidsgevoel van bewoners (van Marissing, 2008). Deze plekken zijn door hun vorm en openheid plekken voor hangjongeren en criminelen. Hierdoor komen andere bewoners, vooral 's avonds, minder vaak naar deze openbare ruimten door hun onveiligheidsgevoel. Duidelijk is hier dat het gaat om een combinatie van twee factoren van de leefbaarheid, namelijk fysieke omgeving en veiligheid. Veiligheid staat ook in relatie met de sociale omgeving. Want in buurten waar bewoners elkaar goed kennen voelen deze zich veiliger (Uitermark & Duyvendak, 2006) (Sampson e.a., 1997).

Oplossingen

Sociale controle is een lichte vorm van participatie welke de veiligheid kan vergroten, goede buren zullen elkaar eerder helpen bij misdrijven en als buurtbewoners elkaar aanspreken op foutief gedrag zou dit moeten leiden tot minder probleemhuurders en hangjongeren. Ook het aanpassen van de fysieke omgeving kan leiden tot een hoger veiligheidsgevoel, dit werkt volgens de 'broken window theory' (Sampson & Raudenbusch 2004). Opperuimde, nette en onderhouden straten en openbare ruimten leiden tot goed gedrag en tot de afname van asociaal gedrag waarmee de veiligheid van medebewoners in gevaar wordt gebracht. Bewoners kunnen zelf zorgen voor goed onderhouden openbare ruimten, middels participatie.

2.5.3 Fysieke omgeving

problemen

Zoals hiervoor te zien was kan de fysieke omgeving een oorzaak zijn onveiligheid. Ook de soort bouw beïnvloedt de leefbaarheidsperceptie: in hoogbouw flats zitten mensen dicht op elkaar wat kan leiden tot spanningen en frictie (in de sociale omgeving). Daarnaast zorgen gezamenlijke ruimten in dit soort complexen zoals galerijen, trappenhallen en boxen voor problemen wanneer hangjongeren hier bijeenkomen. Bewoners kunnen zich hierdoor onveilig voelen in het eigen complex, en dus de leefbaarheid lager waarderen. Daarnaast is het onderhoud en bouwperiode van belang, waar oudere woningen en complexen meer gevoelig zijn voor geluidsoverlast en afbrokkeling met als resultaat een slechte leefbaarheid.

Een ander belangrijk aspect is de aanwezigheid van voorzieningen in de buurt. Bijvoorbeeld: openbaar vervoer, winkels, speelruimten, gezondheidsvoorzieningen, ontmoetingsplekken, groen en cetera. Als deze voorzieningen ontbreken of ver buiten de buurt te vinden zijn brengt dit de tevredenheid met de leefbaarheid omlaag. Voor SES zwakken is de afstand tot een voorziening relatief belangrijker omdat zij meer moeite doen en/of middelen nodig hebben om op een locatie te komen.

Een veelvoorkomend probleem in krachtwijken is vervuiling met onder andere: te vroeg aangeboden huisvuil, vervuilde trappenhuisen in flats en niet onderhouden tuinen. De vervuiling van de fysieke omgeving hangt samen met de sociale omgeving en het gebrek aan sociale controle. Men spreekt elkaar dan niet aan op laksheid en nalatigheid.

De fysieke omgeving wordt niet altijd gebruikt naar de functie waarvoor die is ingericht, in de sociale omgeving hebben locaties dan een andere functie. Bewoners geven hun eigen draai aan de fysieke omgeving naar aanleiding van de eigen wensen en op basis van de sociale achtergrond (Gans, 2002). Een negatief voorbeeld hiervan zijn hangjongeren op kinderspeelplaatsen. De oorspronkelijke functie van de speelplaats blijft onbenut omdat ouders bang zijn dat hun kinderen hier niet veilig kunnen spelen (combinatie met veiligheid). Echter kan dergelijk alternatief gebruik van de fysiek omgeving ook leiden tot een positieve impuls voor de leefbaarheid in de buurt. Bijvoorbeeld een graffiti muur kan de buurt mogelijk opfleuren, ook al was het niet de bedoeling dat de muur met graffiti werd bespoten (Heinsohn, 2010). Als bewoners hier toch tevreden over zijn, kan de beleidsmaker die de ruimte heeft ontworpen ervoor kiezen om het nieuwe gebruik ervan te accepteren. Hierbij is het belangrijk dat overheid en partners aanvoelen wat er speelt onder de bewoners in de buurt om op basis hiervan de fysieke omgeving waar nodig aanpassen. Deze kennis ontbreekt nog wel eens onder de 'ivoren toren' beleidsmakers .

oplossingen

Een oplossing voor eerder genoemde problemen is het aanpassen van de fysieke hoogbouw. Naast renovatie kan dit zijn: het creëren van ontmoetingsplekken in of nabij het complex waardoor de sociale cohesie en controle wordt vergroot. Of niet de 'stenen' maar de in- en uitstroom van bewoners in de complexen aanpakken. Bijvoorbeeld door in een complex heterogenere groepen dan wel homogene groepen te creëren (afhankelijk van de wensen van het individu / huishouden). In het verlengde hiervan kan voor het verbeteren van de beschikbaarheid van voorzieningen worden ingezet op gemengde locaties van wonen, werken en recreëren. Een voorbeeld is een ouderenwoning gemengd met arme gezinnen. Overdag kunnen de eenzame ouderen passen op de kinderen van de SES zwakke gezinnen terwijl de ouders naar werk zoeken.

Wat betreft participatie en de fysieke omgeving zullen bewoners eerder geneigd zijn te participeren en te helpen bij bijvoorbeeld het beheer van openbare ruimten, als dit ruimten zijn die zij zelf kunnen gebruiken of waardoor deze ruimten middels participatie weer bruikbaar worden (Gans, 2002). Een voorbeeld is het weren van hangjongeren. Vaak zijn dit ruimten in de nabije omgeving van de woning of ruimten die een waarde hebben voor bewoners, ze voelen zich verbonden met de desbetreffende plek. Dit komt veel voor onder bewoners die lang woonachtig zijn in de buurt (persoonskenmerk). De context van een buurt speelt een rol in de soort openbare ruimten waar bewoners als ook de overheid en partners in willen investeren. In de ene buurt kan behoefte zijn aan andere fysieke ingrepen dan in een andere nabijgelegen buurt. Dit kan komen door het gebrek aan het type fysieke bouw, maar ook omdat verschillende bewonerssamenstellingen (buurtkenmerk) behoefte hebben aan een verschillende soort fysieke omgeving (Uitermark & Duyvendak, 2006). Dit zijn verschillen tussen soorten bewoners, bijvoorbeeld: jong tegenover oud, allochtonen tegenover autochtonen, gezinnen tegenover eenpersoonshuishoudens et cetera. Aan de overheid en partners de lastige taak om hierin zo veel mogelijk bewoners tevreden te houden. Want: hoe meer bewoners het idee hebben dat aan hun wensen is voldaan, des te hoger is de kans dat hun participatie(bereidheid) stijgt.

2.5.4 Sociale omgeving

Problemen

Verschillen in de persoonskenmerken (leeftijd, etniciteit, SES e.d.) zorgen voor het ontstaan en bestaan van naast elkaar opererende sociale netwerken in buurten. Dit zijn groepen die weinig met elkaar integreren ook al wonen deze groepen samen in een buurt of complex, zij 'leven' niet samen door hun uiteenlopende levensstijlen. Dit uit zich ook in uiteenlopende en botsende wensen met betrekking tot de leefbaarheid en hoe deze te verbeteren (Levasseur e.a., 2010).

Hierdoor ontbreekt er een collectieve betrokkenheid (zie ook de alinea over collectieve zelfredzaamheid) tussen verschillende bewonersgroepen en dus in de buurt als geheel (Levasseur e.a., 2010). Probleemhuurders zorgen voor desorganisatie en norm overschrijdend gedrag in de fysieke openbare ruimten (Uitermark & Duyvendak, 2006). Hierdoor trekken andere bewoners zich terug tot de privé ruimte, gaat hun participatie(bereidheid) omlaag en de sociale cohesie achteruit (Ross e.a, 2001). In krachtwijken ontbreekt sociale controle vaker dan elders, omdat buurtbewoners bang zijn om elkaar aan te spreken op onfatsoenlijk gedrag (Uitermark & Duyvendak, 2006).

Oplossingen

Voorbeelden van oplossingen zijn: activiteiten organiseren in de buurt, afspraken maken tussen bewoners ter bevordering van de sociale omgeving en afspraken maken tussen bewoners en de overheid en partners om het netwerk van bewoners te vergroten (Uitermark & Duyvendak, 2006). Een bekende en veelgebruikte activiteit om de sociale omgeving een kwaliteitsimpuls te geven is de zogeheten 'buurt barbecue'. Het is de bedoeling dat verschillende soorten bewoners die normaliter niet met elkaar in contact komen, dit hier wel doen. Door iedereen te laten participeren (bijvoorbeeld door het maken van hapjes uit het herkomstland) moeten banden tussen groepen bewoners, de 'bridging ties', worden vergroot. Wetenschappers zijn het niet eens over het succes van dit soort initiatieven. Critici noemen twee dingen: passieve en niet zelfredzame bewoners voelen zich niet welkom op dergelijke activiteiten en blijven weg waardoor voor hen het sociaal kapitaal niet wordt vergroot (1). En dergelijke evenementen zorgen voor tijdelijke niet-persoonlijke contacten en niet tot permanente persoonlijke contacten (2). Hierdoor blijft het middel sociale cohesie om de leefbaarheid te verbeteren onbenut (Ross, 2002).

2.5.5 Sociale en fysieke omgeving

De fysieke en sociale omgeving staan sterk met elkaar in verband. Wanneer een fysieke ingreep plaatsvindt, kan dit nieuwe bewoners aantrekken waardoor de sociale structuur van de buurt verandert en dit werkt potentieel verbeterend voor de leefbaarheid. Andersom wanneer de sociale structuur van een buurt verandert, komen er nieuwe en andere behoeften betreffende de fysieke omgeving (Musterd e.a, 2014). Ook kunnen nieuwe meer zelfredzame en SES sterke bewoners zorgen voor een vermindering van fysieke problemen zoals verloedering en vervuiling. Concreet heeft de fysieke omgeving van de openbare ruimten invloed op het sociale handelen van bewoners. Pleinen en parken zijn bij voorkeur groot genoeg om activiteiten te kunnen organiseren, maar klein genoeg voor sociale controle, veiligheid en overzicht (van Marris, 2008).

2.5.6 deelconclusie

De leefbaarheid kent verschillende factoren die onderling samenhangen. Ook hangen deze samen met de eerdere persoons- en buurtkenmerken en de zelfredzaamheid, omdat deze kenmerken de visie op- en de tevredenheid met de leefbaarheid kunnen beïnvloeden. Verschillende soorten bewoners zien andere problemen, en wensen andere oplossingen. De tevredenheid met de leefbaarheid kan ook de participatie beïnvloeden. Ontevredenheid kan hierin positief werken omdat bewoners problemen zien en deze willen aanpakken. Maar ook tevredenheid kan een aanleiding tot participeren zijn, bijvoorbeeld tevredenheid met de sociale omgeving en hierdoor de drang om samen de buurt te verbeteren.

2.6 Conclusie en conceptueel model

2.6.1 Conclusie

Uit de wetenschappelijke literatuur blijkt dat er verschillende factoren van invloed zijn op de participatie(bereidheid). Dit zijn: persoonskenmerken, buurtkenmerken, zelfredzaamheid en collectieve zelfredzaamheid. Over de invloed van deze factoren (positief of negatief) zijn theorieën het niet altijd eens (alinea 2.2.5).

Bewoners hebben daarnaast motieven om wel of niet te participeren, die de participatie(bereidheid) ook kunnen verklaren. Bewoners hebben hun participatiemogelijkheden niet volledig zelf in de hand. De overheid en partners hebben ook weer motieven om bewoners wel of niet te betrekken bij beleid, wat een kader is die de participatiemogelijkheden vormt.

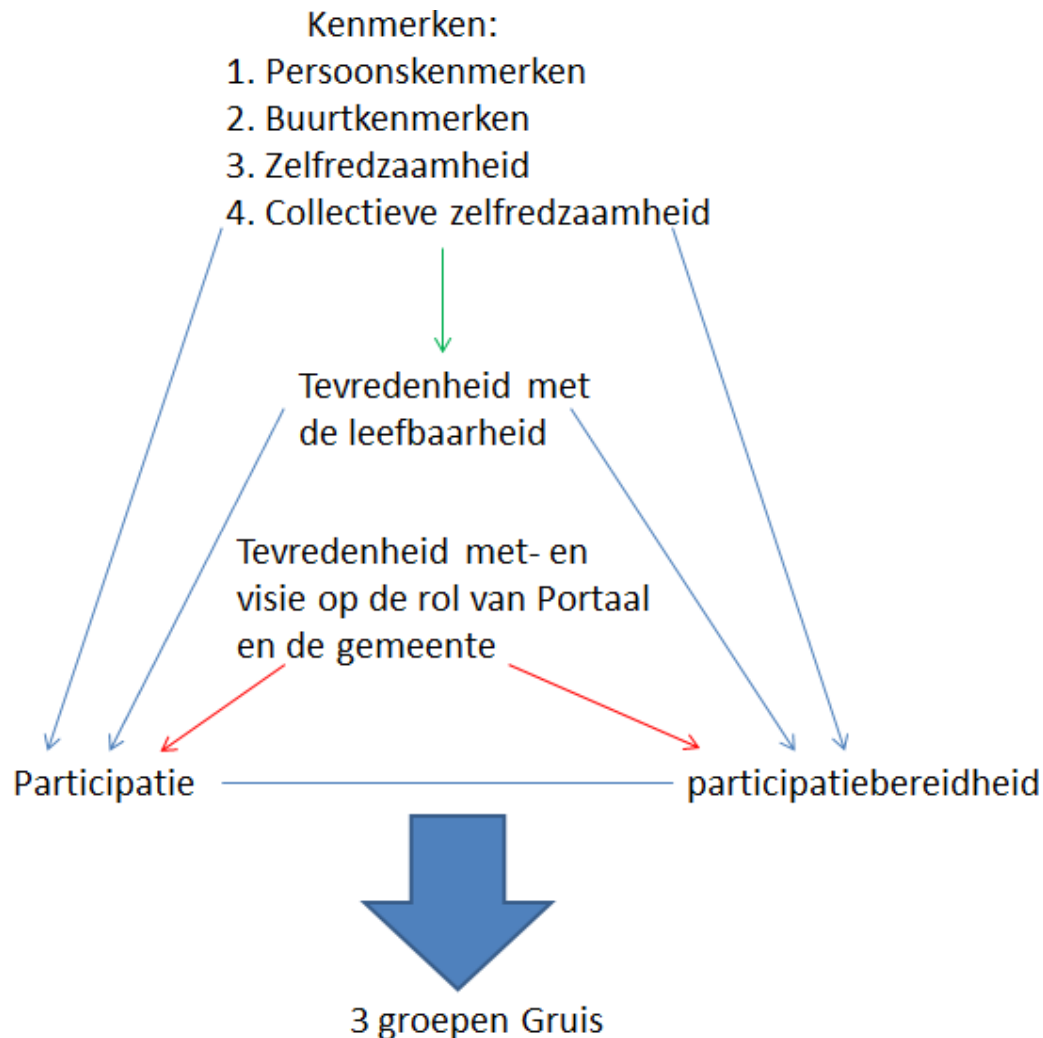
De participatieladder van Arnstein (Driver, 2005) biedt een handvat om de rol en verantwoordelijkheden van de bewoners naast die van de overheid en partners te zetten. Waarbij geldt dat niet-zelfredzame en sociaal economisch zwakkere bewoners een grotere rol, inzet en verantwoordelijkheid van de overheid verwachten dan hun zelfredzame en sociaal economisch sterkere medebewoners. Ook kan de tevredenheid met de overheid en partners de participatiebereidheid vergroten en ontevredenheid kan dit verkleinen.

Tot slot hebben de vier factoren die de participatie(bereidheid) beïnvloeden ook een relatie met de tevredenheid met de leefbaarheid. En kan de tevredenheid met de leefbaarheid ook als een indicator voor participatie(bereidheid) worden gezien.

Gruis (2014) heeft een concept ontwikkeld waarin bewoners in drie groepen worden ingedeeld met betrekking tot hun participatie en participatiebereidheid. Zijn concept biedt inzichten in het verschil of gat wat er kan bestaan tussen participatie en participatiebereidheid.

2.6.2 Conceptueel model

De theoretische concepten uit dit hoofdstuk worden als kader en richtlijn gebruikt in dit onderzoek. Om te verduidelijken hoe de theorie in dit onderzoek terug komt is hieronder een conceptueel model opgesteld. De kleur van de pijl geeft de deelvragen aan die bij concepten en hun verband (de pijl) horen.



Figuur 2.3: Conceptueel model theoretische concepten. Bron: eigen interpretatie (2016)

De groene pijl weergeeft deelvraag 1, dus hoe de vier kenmerken de tevredenheid met de leefbaarheid beïnvloeden. De blauwe pijlen weergeven deelvraag 2. Tevredenheid met de leefbaarheid is hier niet langer het afhankelijke concept, maar dient als een onafhankelijke factor. Dit in combinatie met de vier kenmerken.

Door deze aanpak worden participatie en participatiebereidheid op exact dezelfde manier gemeten, en kunnen beide concepten treffend met elkaar worden vergeleken, om te kijken of zij verschillende of dezelfde invloeden hebben. De grote pijl onderin het model geeft geen verband weer maar laat zien dat de hoofdconcepten participatie en participatiebereidheid worden gecombineerd met het gebruik van de drie groepen van Gruis. De rode pijlen geven deelvraag 3, 4 en 5 weer. Deze deelvragen behandelen naast het verband met de participatie(bereidheid) ook algemener de tevredenheid van bewoners met Portaal en de gemeente en de participatietaken en rol die bewoners op zich willen nemen en welke taken en rol zij voor Portaal en de gemeente zien.

3. Context

3.1 Onderzoeksgebieden

Op basis van de hoofd- en deelvragen, en voortbordurend op het zojuist beschreven theoretisch kader, wordt in dit hoofdstuk de keuze voor de onderzoeksgebieden verantwoord. Het onderzoek gaat plaatsvinden in twee buurten waar Portaal veel woningbezit heeft. Voor beide buurten wordt besproken waarom ze op zichzelf interessant zijn om te onderzoeken, als ook waarom de vergelijking tussen beide buurten interessant is voor dit onderzoek en voor Portaal.

3.1.1 Overvecht, Utrecht



Afbeelding 3.1: Ligging van de wijk Overvecht in Utrecht. Bron: Wijkwijzer Utrecht (2016)

Demografie

Met 33.732 bewoners per 1 januari 2015 is Overvecht de vijfde wijk van Utrecht. In Overvecht is 46,8 % van de inwoners van niet-westerse allochtone afkomst, ten opzichte van 21,9% voor heel Utrecht. Overvecht is het prototype van een ruim opgezette jaren '60 wijk met veel hoogbouw aan de rand van de stad, ooit gebouwd voor arbeiders die uit het centrum weg wilden. Tegenwoordig is de wijk door de lage huur, onaantrekkelijke hoogbouwwooning en ongunstige ligging vooral een multiculturele wijk waar veel migranten zich nog steeds vestigen (gemeente Utrecht, 2007). Botsingen tussen autochtonen en allochtonen vinden geregeld plaats in de wijk, een voorbeeld is de weerstand van overwegend oudere autochtone bewoners tegen de komst van AZC's (DUIC, 2015). Overvecht heeft binnen de gemeente Utrecht het hoogste aandeel huishoudens in de bijstand: 18,2%, dit is bijna drie keer groter dan het Utrechts gemiddelde van 6,3%. De werkgelegenheid in de wijk ligt met 40 banen per 100 inwoners onder het stedelijke gemiddelde van 70 per 100 (Wijkwijzer Utrecht, 2015). Het percentage sociale huur is enorm hoog met ten opzichte van de rest van Utrecht, respectievelijk 71,3% tegenover 38,4 %.

leefbaarheid

Portaal deelt alle wijken waar het bezit heeft in drie categorieën in als het gaat om de leefbaarheid: bouwwijken (slecht), kanswijken (gemiddeld) en thuiswijken (goed). Op basis van de leefbaarheidscijfers van Portaal is Overvecht een bouwwijk; dit wordt bevestigd door de cijfers vanuit de gemeente Utrecht (KTO Portaal, 2015; LSM Portaal, 2015; wijkwijzer Utrecht, 2015).

Portaal heeft in haar KTO van 2015 de leefbaarheid in Overvecht op basis van vier factoren gemeten. De uitkomsten hiervan (als ook die van 't Hart) staan in tabel 3.1 hieronder. Voor Overvecht zijn de cijfers van het wijkdeel Zambesidreef en omgeving gebruikt, omdat het onderzoeksgebied binnen dit deel van Overvecht valt. Door de grootte van de wijk Overvecht heeft Portaal logischerwijs deelgebieden geformuleerd. Zoals in de tabel te zien is scoort Overvecht op alle onderdelen van de leefbaarheid slechter dan 't Hart. door op alle vier de factoren een onvoldoende te scoren is de Zambesidreef en omgeving duidelijk een bouwwijk volgens de indeling van Portaal (Portaal, 2015).

Gemiddelde cijfers leefbaarheid	Netheid woongebouw	Kwaliteit woningen	Vervuiling	Gedrag van anderen
Overvecht	4,9	5,4	4,9	5,3
't Hart	6,4	5,9	5,4	6,1

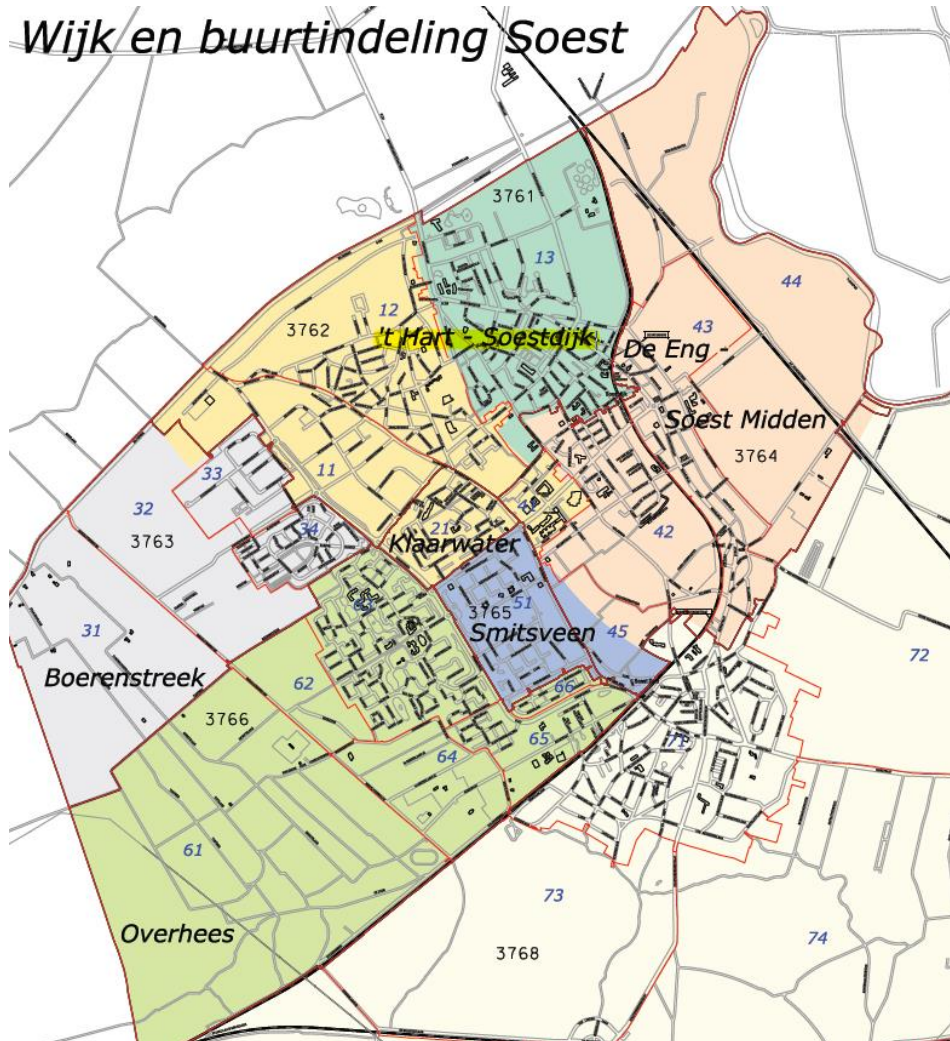
Tabel 3.1: leefbaarheidscijfers. Bron: Portaal (KTO, 2015)

Participatie

Vergeleken met 2010 zijn meer bewoners in Overvecht actief in hun buurt (40% in 2015 ten opzichte van 30% in 2010). Dit ligt iets boven het Utrechts gemiddelde (36%). Het is frappant dat Overvecht goed scoort op participatie, maar dat dit zich niet uit in positieve leefbaarheidscijfers. Dit kan komen door het gebrek aan effectiviteit van de participatie initiatieven (KTO Portaal, 2016).

3.1.2 't Hart, Soest

Wijk en buurtindeling Soest



Afbeelding 3.2: Het dorp Soest en de ligging van de buurt 't Hart. Bron: gemeente Soest (2016)

Demografie

't Hart is een buurt binnen de wijk Soestdijk 't Hart in Soest. De buurt heeft een bevolking van 4.310 met relatief weinig niet-westerse alloctonen (8% in 2010). Het staat bekend als een volksbuurt waar veel karakteristieken van een autochtone arbeiderswijk nog herkenbaar zijn (van der Graaf & Duyvendak, 2009). De fysieke omgeving geeft dit weer door de kleine gezinswoningen en de vele goed onderhouden en zorgvuldig versierde voortuinen. Het bijhouden van je voortuin is naast het fysieke ook een sociaal proces, en cultureel bepaald. In 't Hart is niet de grote stroom migranten komen wonen zoals dat in andere buurten in het land wel is gebeurd. Het gemiddelde inkomen bedraagt 32.400 euro ten opzichte van 38.700 euro voor heel Soest, met 40% lage inkomens in de buurt en 20 % hoge inkomens. De werkloosheid ligt ook relatief hoog: 7,8 % is werkzoekend en 4,1% zit in de bijstand, dit is allebei hoger dan het gemiddelde van heel Soest. Het aantal uitkeringen ligt onder het gemiddelde van heel Soest (29 per 1000 t.o.v. 38 per 1000 inwoners). 39% van de woningen is sociale huur en 60% is koop (Gemeente Soest, 2014).

Leefbaarheid

De leefbaarheid in 't Hart scoort volgens de cijfers/ maatstaven van Portaal gemiddeld. 't Hart bevindt zich hierdoor in de middelste categorie opgesteld door Portaal, die van kanswijken. 't Hart scoort slechts op een van de vier factoren van Portaal een onvoldoende (tabel 3.1).

Participatie

Voor het 't Hart zijn niet de participatiecijfers beschikbaar zoals die dat voor Overvecht wel zijn. Wat betreft de huidige participatie inzet scoort 't Hart op dit moment gemiddeld. Er zijn enkele initiatieven in 't Hart die aangeven dat er wordt geparticipeerd. Voorbeelden hiervan zijn: een wijkbewonersteam sinds 2006 en een WhatsApp buurtpreventiegroep in de Thorbeckestraat (Gemeente Soest, 2016). Het grote draagvlak voor participatie initiatieven in 't Hart kan worden verklaard door de nagenoeg homogene bewonersgroep met soortgelijke leefstijlen. Dit leidt tot een groot en sterk netwerk in de buurt waar veel bewoners elkaar persoonlijk of via anderen kennen. Dit is vervolgens weer een indicatie voor een hoge mate van sociale controle en collectieve zelfredzaamheid (KTO Portaal, 2015).

3.1.3 Vergelijking Overvecht en 't Hart

Op basis van het voorgaande wordt de keuze om de twee buurten in dit onderzoek te vergelijken hier uiteengezet, voornamelijk op basis van drie factoren die in de onderstaande tabel staan.

Kenmerk	Overvecht	't Hart
Etnische samenstelling	heterogeen	homogeen
Leefbaarheid	laag	gemiddeld
Huidige participatie	hoog	gemiddeld

Tabel 3.2: factoren waarop de 2 buurten grote verschillen kennen

Etnische samenstelling

Beide buurten verschillen enorm wat betreft de etnische samenstelling. 't Hart bezit 8% niet-westerse allochtonen tegenover bijna 47% in Overvecht, waar in totaal maar liefst 140 verschillende nationaliteiten wonen. Op basis van de literatuur is de verwachting dat er in 't Hart meer sociale cohesie is met één groot, sterk en uniform netwerk (Knol, 2005). In Overvecht zijn er naar verwachting meer versnipperde of kleine netwerken op basis van etnische groepen, waardoor de sociale cohesie en controle voor de buurt als geheel ontbreken. In Overvecht zijn naar verwachting de taalbarrières en cultuurverschillen een enorme sta in de weg voor bewonersgroepen om met elkaar sociaal te interacteren en hierdoor ook indirect om te participeren. De kleine etnisch ingestoken homogene netwerken in Overvecht zijn echter wel sterk, en moeten in de toekomst een grotere rol gaan spelen bij participatie initiatieven (LSM Portaal, 2016).

Leefbaarheidsscore

De leefbaarheidsscores uit eerdere onderzoeken van Portaal zijn in 't Hart hoger dan in Overvecht, in beide buurten is hierin wel nog ruimte voor verbetering. De relatief slechte leefbaarheidsscores zijn een reden om de twee buurten in dit onderzoek te betrekken omdat er bij meer problemen ook meer reden is om naar oplossingen middels participatie te zoeken. Overvecht scoort slecht op leefbaarheid en 't Hart gemiddeld. Hierdoor is er in Overvecht reeds veel geïnvesteerd in de leefbaarheid door Portaal. In 't Hart is er in de afgelopen juist weinig inzet van Portaal geweest, omdat de buurt gemiddeld scoort en dus weinig aanleiding biedt om grondig in te grijpen van Portaal. De buurt glijdt wel langzaam af wat betreft de leefbaarheidsscore (LSM Portaal, 2015), dus het is een buurt die in de toekomst in de gaten moet worden gehouden. Deels om te voorkomen dat het geen bouwwijk wordt.

Huidige Participatie

De huidige vormen van participatie zijn in beide buurten redelijk intensief, er worden veel initiatieven uitprobeerde. In Overvecht ligt het aantal actieve bewoners zelfs boven het Utrechtse gemiddelde, in 't Hart zijn de cijfers niet hoger dan het gemiddelde. Echter zijn de leefbaarheidscijfers in 't Hart wel een stuk beter. Dit kan een aanwijzing zijn dat de participatie initiatieven in Overvecht nog niet hun vruchten afwerpen en/of te weinig draagvlak genereren, in 't Hart gebeurt dit wel.

Een reden voor succesvollere participatie kan de homogene bevolkingsgroep in 't Hart zijn, waardoor participatie initiatieven op meer draagvlak kunnen rekenen dan in de etnisch diverse wijk van Overvecht. Dit hangt samen met de andere twee factoren die de buurten onderscheiden, en hierboven beschreven zijn. Overvecht participeert dus wel maar de effecten hiervan zijn (nog) niet zichtbaar. Dit onderzoek moet inzichten bieden in waar de (gebrekkige) participatie vandaan komt in combinatie met de tevredenheid met de leefbaarheid. De kleine diverse netwerken in Overvecht zijn mogelijk een barrière voor succesvol collectief participeren.

Uit dit onderzoek zal blijken of de buurten ook op andere factoren verschillen, zoals zelfredzaamheid en participatiebereidheid (in de toekomst) waar momenteel nog geen cijfers beschikbaar van zijn. Omdat beide buurten het schoolvoorbeeld zijn van een autochtone volksbuurt en een multiculturele ruim opgezette buurt, kunnen de resultaten van dit onderzoek in sommige gevallen breder worden getrokken dan enkel de twee buurten uit het onderzoek alleen.

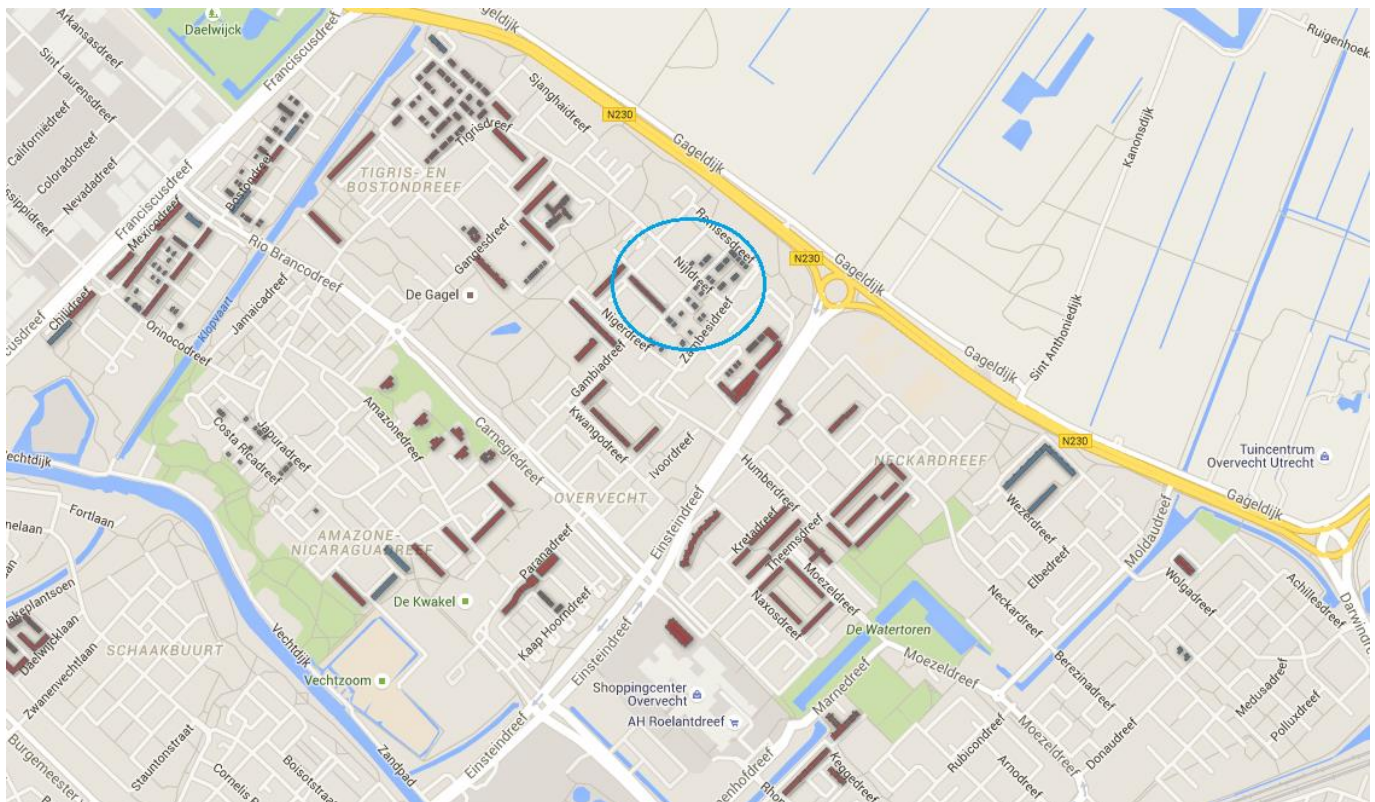
3.2 Onderzoeklocaties

3.2.1 Overvecht

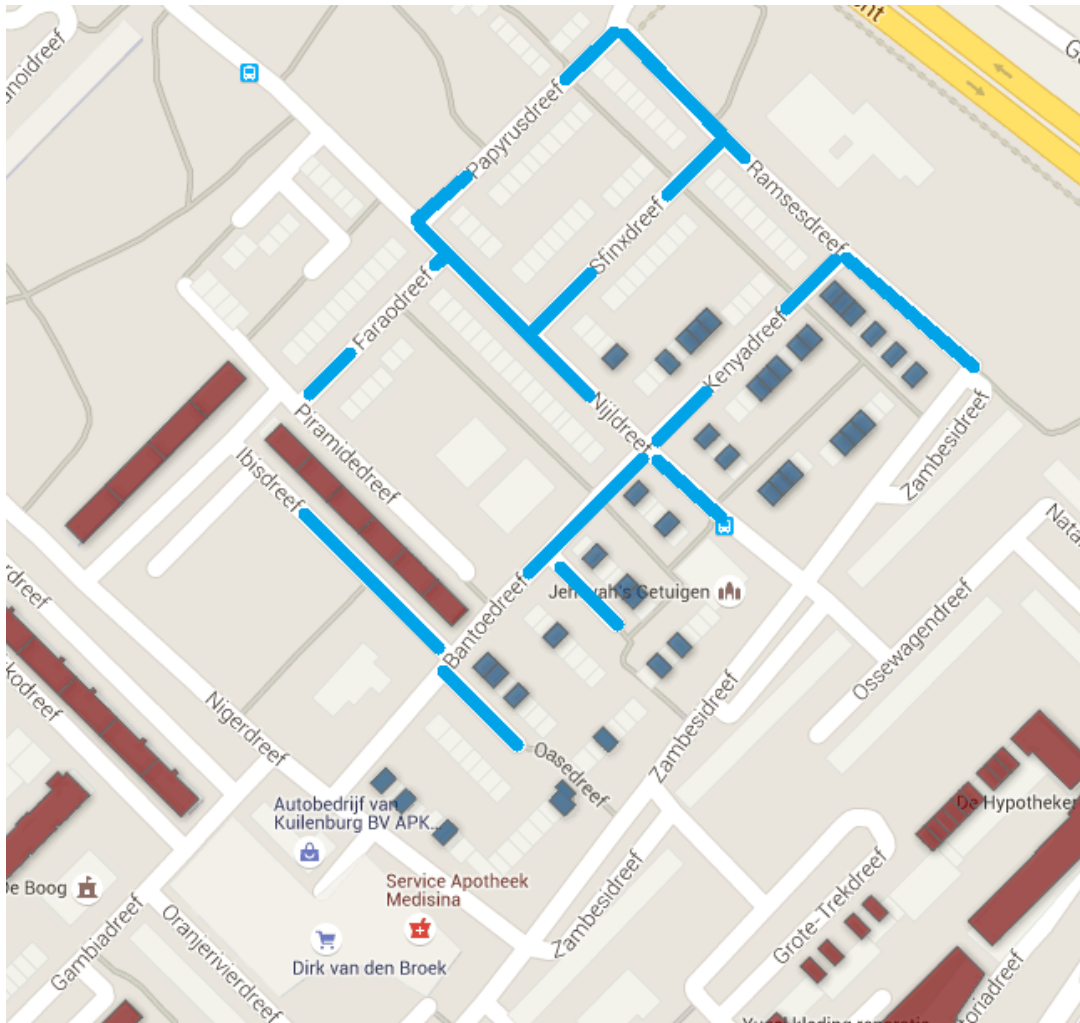
Er is gekozen om op een kleine schaal onderzoek te doen, om zo veel uitspraken te kunnen doen over een klein gebied op basis van de resultaten. In Overvecht is de keuze gevallen op de Ibisdreef en omgeving, omdat de Ibisdreef flats op de renovatielijst van Portaal staan en de flats als ook het gebied rondom de flats als een probleemgebied bekend staat. Alle bewoners uit de Ibisdreef flats huren bij Portaal. Ten noorden van de Ibisdreef flats liggen straten met relatief veel koopwoningen, hier is de verwachting en bedoeling om sociaaleconomisch sterkere bewoners als respondent te werven. Op deze manier wordt ook de visie duidelijk van de sociaal economisch sterkeren die dichtbij sociaal economisch zwakkeren en sociale huurders wonen. In de straten rondom de Ibisdreef zit weer veel huurbezit van Portaal om op deze manier ook huurders die in de laagbouw / eengezinswoningen wonen te bereiken voor het onderzoek. In onderstaande figuren is te zien waar in Overvecht en in het onderzoeksgebied het bezit van Portaal zit, dit zijn de bruine en blauwe kavels. De straten waar de respondenten zijn geworven zijn blauw gemaakt (figuur 3.2).



Afbeelding 3.3: de Ibsidreef flats in Overvecht. Bron: Google maps (2016)



Figuur 3.1: Onderzoekgebied en overzicht Portaal bezit binnen de wijk Overvecht. Bron: eigen figuur (2016)



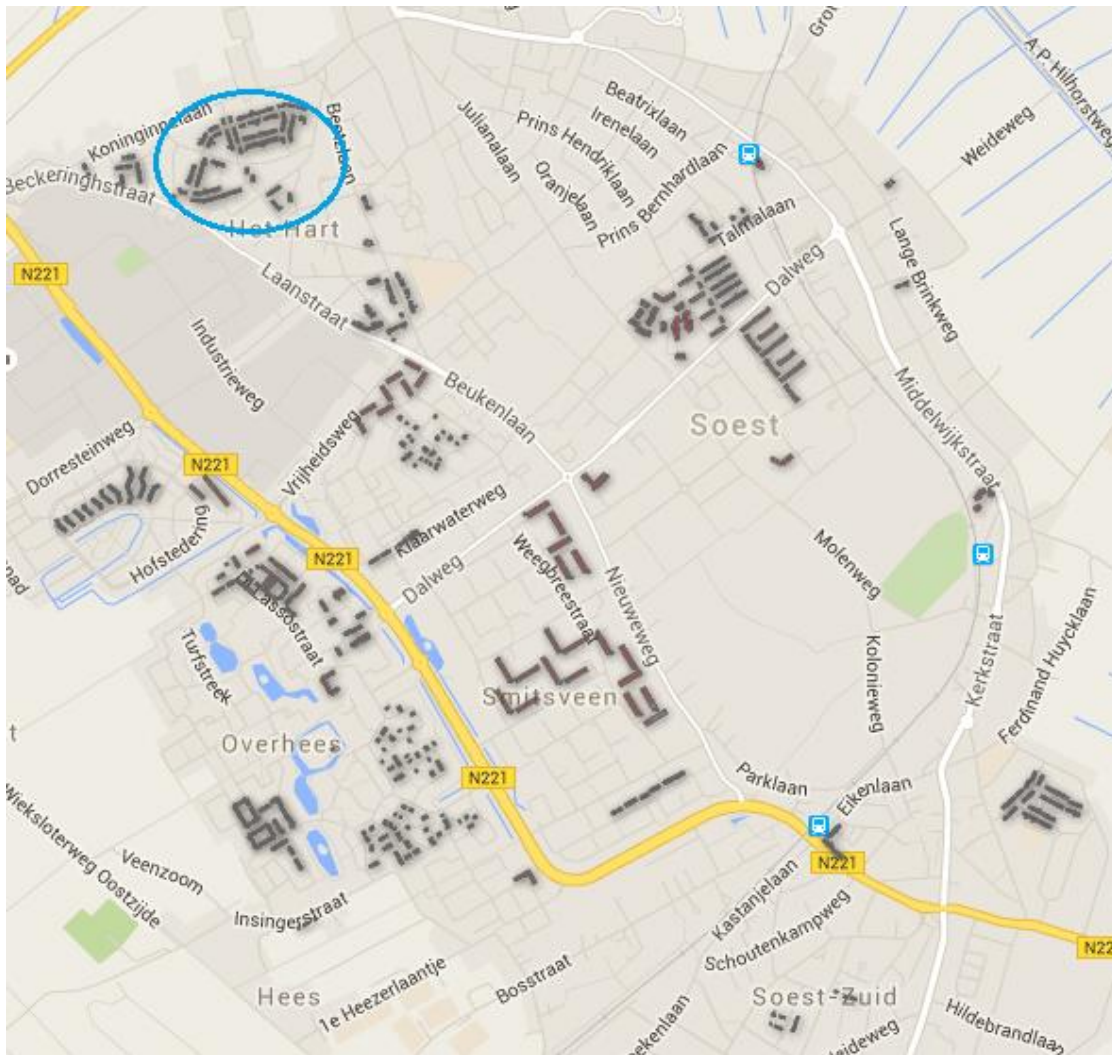
Figuur 3.2: De onderzoeklocatie en het Portaal bezit in Overvecht. Bron: eigen figuur (2016)

3.2.2 't Hart

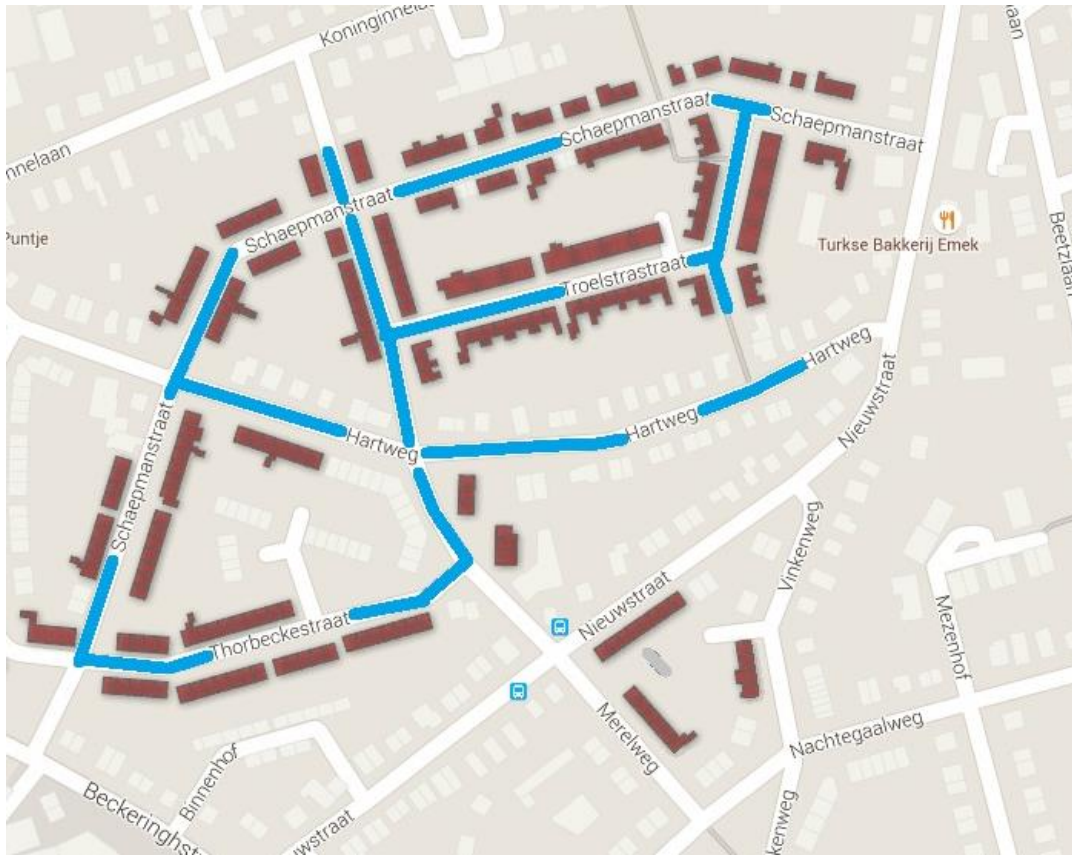
Voor 't Hart was de keuze voor het exacte onderzoeksgebied makkelijker, aangezien het Portaal-bezit in de buurt gecentreerd is in enkele straten (zie figuur 3.4). 't Hart is sowieso een veel kleinere buurt dan de wijk Overvecht, zowel in oppervlakte als in bewonersaantal. De verschillende straten in 't Hart maken het een interessante buurt voor dit onderzoek. In de Schaeppmansstraat en Troelstrastraat staan nagenoeg enkel huurwoningen, die alle in het bezit van Portaal zijn. In de Thorbeckestraat en de Groen van Prinsterstraat staan huurwoningen en koopwoningen, de koopwoningen wel grotendeels gecentreerd in een deel van de straat. De Hartweg heeft weer overwegend ruim opgezette twee onder een kap of vrijstaande woningen, waar sociaaleconomisch zeer sterken wonen. Door deze differentiatie aan soorten woningen en soort bezit in de straten wordt verwacht dat er een gemengde groep respondenten kan worden bereikt (op basis van persoonskenmerken en zelfredzaamheid). Want zoals eerder genoemd is een van de doelen van dit onderzoek: hoe denken verschillende soorten bewoners, op basis van persoonskenmerken en zelfredzaamheid, over de leefbaarheid en in hoeverre participeren zij al en zijn zij participatiebereid? Hierbij kunnen de sociaaleconomisch sterkeren en zelfredzamen wellicht iets betekenen voor hun medebewoners in deze twee sociale huurbuurten (Yung, 2012).



Afbeelding 3.4: Typische arbeiderswoningen/ rijtjeshuizen in 't Hart. Bron: Google maps (2014)



Figuur 3.3: Onderzoeksgebied en overzicht Portaal bezit binnen het dorp Soest. Bron: eigen figuur (2016)



Figuur 3.4: De onderzoeklocatie en het Portaal bezit in 't Hart. Bron: eigen figuur (2016)

4. Methoden

4.1 Kwantitatief onderzoek

Dit onderzoek zal plaatsvinden middels kwantitatieve onderzoeksmethoden. Dit om een volledig en compleet overzicht te krijgen van hoe verschillende soorten bewoners over de leefbaarheid en participatie in hun buurt denken (Boeije e.a., 2005). Door de persoonlijke benadering langs de deuren middels aanbellen doen er respondenten mee aan dit onderzoek die normaliter via een elektronisch panel of vrijblijvend onderzoek niet zouden worden bereikt. De resultaten zijn hierdoor naar verwachting gebaseerd op een meer representatieve steekproef van de totale populatie dan kwantitatief onderzoek op een andere manier.

4.1.1 Enquêtes

In beide buurten is vijf dagen geënquêteerd om aan voldoende respons te komen, het doel was om 100 bruikbare vragenlijsten per buurt te verkrijgen. In beide buurten is er om de deur aangebeld, zodat de steekproef aselekt is. Het tijdstip van enquêteren was dagelijks tussen 13:00 en 19:00 uur. De eerste 2 dagen is er eerder begonnen (10-11 uur) maar het aantal mensen dat op deze tijdstippen niet thuis was lag erg hoog dus is gekozen om vanaf 13:00 beginnen, waarna ook bijvoorbeeld ouders met schoolkinderen thuis kunnen zijn. 19:00 was gemiddeld de eindtijd omdat mensen vanaf deze tijd begonnen aan het avond eten of andere activiteiten. Daarnaast is het vooral voor oudere bewoners ongebruikelijk om 's avonds de deur nog open te doen, meerdere ouderen in beide buurten hebben dit ook uitgesproken. Er is zo veel mogelijk rekening gehouden met het ophalen van enquêtes op momenten die voor respondenten goed uitkwamen. Echter werden er wel tijdstippen voorgesteld om het ophalen van de vragenlijsten enigszins te structureren, en hier niet onnodig veel tijd aan kwijt te zijn. Tijdens het afnemen van de enquêtes is er besloten om respondenten de mogelijkheid te bieden om de vragenlijst per post naar mijn huisadres te sturen, waar veel animo voor was. Dit is een slimme zet gebleken, waarbij circa 40 enquêtes per post bij mij binnen zijn gekomen. Dit scheelde tevens tijd bij het ophalen van enquêtes. Door zelf postzegels en grote enveloppen aan de bewoners te geven, werd gepoogd de drempel om de enquête ook echt op te sturen te verlagen. De data van het veldwerk voor Overvecht zijn: 10 t/m 14 mei en voor 't Hart: 17 t/m 20 mei en 22 mei. De tabel hieronder weergeeft de cijfers wat betreft de respons:

	Non respons	Niet thuis	Respons	Totaal
Overvecht	40,8 % (98)	36,3 % (86)	22,8 % (55)	241
't Hart	29,3 % (87)	46,3 % (137)	24,3 % (72)	296

Tabel 4.1: respons enquête, relatief en absoluut

In Overvecht ligt de non respons hoger dan in 't Hart. Dit kan zijn: niet mee willen werken, niet invullen (de vragenlijst wel accepteren), niet opsturen en de vragenlijst onvoldoende invullen. In 't Hart lag de non respons lager maar waren mensen vaker niet thuis. Uiteindelijk hebben beide buurten hierdoor nagenoeg een gelijk percentage ingevulde enquêtes die rond een kwart ligt. In totaal zijn dit 55 enquêtes in Overvecht en 72 in 't Hart.

4.1.2 Keuze termen

Termen die in de enquête zijn gebruikt waarvan de verantwoording extra uitleg behoeft worden hieronder kort besproken.

Buurt

In de literatuur over leefbaarheid en participatie worden de termen buurt en wijk vaak door elkaar gebruikt. Daarnaast is Overvecht officieel een wijk en 't Hart een buurt. In dit onderzoek is ervoor gekozen om in de enquête eenduidig het woord buurt te gebruiken. Omdat deze beter de lading dekt van de vragen over participatie en leefbaarheid in de enquête en omdat de verwachting is dat buurt voor bewoners dichterbij voelt dan de term wijk.

Inzet voor de buurt

Omdat de term participatie vraagtekens kan oproepen bij bewoners is ervoor gekozen om dit in de enquête te verwoorden als: het inzetten voor de buurt of de inzet voor de buurt. Dit maakt de term behapbaar voor bewoners en bevordert hopelijk de bruikbaarheid van gegeven antwoorden.

4.2 operationalisering

Hier worden de concepten die zijn gebruikt in de vragenlijst geoperationaliseerd. Dit is nodig omdat concepten niet altijd meteen meetbaar zijn op basis van hoe ze in de theorie beschreven staan, en bruikbaar moeten worden gemaakt voor SPSS. Waar nodig wordt uitgelegd welke SPSS handelingen zijn uitgevoerd na het invoeren van de data om de gewenste variabelen en aanverwante uitkomsten te krijgen. Dit kan bijvoorbeeld gaan over factor analyses, gemiddelden of her-coderingen. De belangrijkste concepten in dit onderzoek zijn:

- Persoonskenmerken
- (Collectieve) zelfredzaamheid
- Tevredenheid met de leefbaarheid
- Tevredenheid met Portaal en de gemeente
- Rol bewoners, Portaal en gemeente
- Participatie (nu)
- Participatiebereidheid (toekomst)

Persoonskenmerken

De enquête vragen over persoonskenmerken spreken voor zich. Dit zijn de laatste vragen (A t/m M).

Zelfredzaamheid

drie vormen van sociaal kapitaal

Omdat zelfredzaamheid een relatief nieuw begrip is in de wetenschappelijke literatuur, zijn er weinig concrete voorbeeldvragenlijsten voor dit concept. Vanwege het feit dat het een onbekend en weinig onderzocht concept is, is er voor gekozen om het concept op basis van twee verschillende theorieën / invalshoeken te meten middels het kwantitatieve onderzoek. De eerste meetmethode is geformuleerd op basis van de zelfredzaamheidsmatrix (van Lauriks e.a., 2013). Dit is een zeer complexe matrix waarin scores per onderdeel van de zelfredzaamheid worden getoetst, hier komen uiteenlopende aspecten van zelfredzaamheid in terug. Omdat dit onderzoek focust op de leefomgeving en niet op de woning zijn uit de zelfredzaamheidsmatrix drie overkoepelende componenten gepakt en naar eigen inzichten toepasbaar gemaakt om te gebruiken bij een onderzoek over participatie. Dit zijn: sociaal kapitaal, sociaal economisch kapitaal en sociaal cultureel kapitaal. De enquête vragen die hierbij horen zijn: vraag 10 a t/m k (sociaal kapitaal), vraag 11 a t/m h (sociaal economisch kapitaal) en vraag 12 a t/m e (sociaal cultureel kapitaal). Om te voorkomen dat

meerdere vragen hetzelfde concept meten zijn er per vragenreeks factoranalyses uitgevoerd die zorgen voor datareductie (Boeije, 2005). Data reductie maakt de uitkomst van de analyses bovendien lezersvriendelijker, omdat er minder onafhankelijke variabelen zijn om te toetsen. De output van de factor analyses staat in bijlage 8.2.1 aan het einde van de thesis. Om toch een indruk te krijgen van de drie componenten van sociaal kapitaal volgen hier de oorspronkelijke variabelen uit de enquête vragen, welke componenten uit de factor analyses zijn gekomen en welke nieuwe variabele (factor) zij tezamen vormen.

Sociaal kapitaal

Voor sociaal kapitaal zijn wel enkele voorbeelden te vinden in bestaande vragenlijsten die dit concept trachten te meten (van Marrising, 2006). Om te kijken waar in iemands netwerk dit sociaal kapitaal precies zit is er in de enquête voor gekozen om keuzemogelijkheden aan te geven waar het sociaal kapitaal dan zit. De keuzemogelijkheden, waar meerdere antwoorden kunnen worden aangekruist, zijn dan: ikzelf, familielid, vriend, collega, buurtbewoner of niemand.

Doordat meerdere respondenten de vraag hebben ingevuld door slechts een antwoord per vraag aan te kruisen, is er na het invoeren van de data voor gekozen om de vragen omtrent sociaal kapitaal te her coderen naar een ja/nee vraag. Oftewel of iemand een onderdeel van sociaal kapitaal in zijn omgeving heeft ja of nee.

Sociaal kapitaal is heringedeeld in drie factoren omdat de factor analyse in SPSS dit uitwees. Hier volgen de drie componenten en de oorspronkelijke enquêtevragen.

1. *Algemeen sociaal kapitaal*: ik ken iemand die een eigen auto heeft, ik ken iemand die goed is met computers en ik ken iemand die goed kan klussen (vragen 10 a, b en c).
2. *Sociaal kapitaal hoogwaardige functies*: ik ken iemand die een universitaire opleiding heeft, ik ken iemand die actief is voor een politieke partij en ik ken iemand die werkt bij de gemeente, overheid of een woningcorporatie (vragen 10 e, f en g).
3. *Sociaal kapitaal (vrijwilligers)werk*: ik ken iemand die een eigen bedrijf heeft, ik ken iemand die zich inzet via vrijwilligerswerk en ik ken iemand die zich inzet voor zijn/haar buurt (vragen 10 h j en k).

Bij de regressie, correlaties en ANOVA's worden de factor scores gebruikt. Wanneer het om de beschrijvende statistiek gaat heeft sociaal kapitaal scores tussen 0 en 3. Bij een score van 3 betekent dit dat bewoners alle 3 de sociale contacten van 1 component bezitten.

Sociaaleconomisch kapitaal

De vragen over sociaal economisch kapitaal zijn op een 5-punts likert schaal gesteld (helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens). Na het uitvoeren van een factor analyse op de vragenreeks die sociaal economisch kapitaal meet kwam er slechts 1 component uit. Hierdoor is er voor gekozen om het gemiddelde van de drie vragen die in dit concept zaten te gebruiken voor de analyses.

Dit zijn de drie oorspronkelijke enquêtevragen: ik kan zaken die ik meekrijg op mijn werk (communiceren, organiseren, samenwerken etc.) goed gebruiken in het dagelijks leven (1); Ik kan goed andere mensen overtuigen van mijn eigen mening (2) en Ik ben goed in het motiveren/enthousiast maken van anderen (3) (enquêtevragen 11 c, d en e).

Voor de beschrijvende statistiek en frequentietabellen zijn 3 categorieën opgesteld. Waarbij: <2,5 = laag sociaal economisch kapitaal, 2,5 t/m 3,5 = gemiddeld sociaal economisch kapitaal en > 3,5 = hoog sociaal economisch kapitaal. Voor deze waarden is gekozen omdat alle categorieën hierdoor genoeg cases bevatten, en omdat weinig respondenten de twee uiterste waarden (1 en 5) van de

likert schaal invullen. Het gemiddelde ligt dus veelal rondom de 3. Deze categorisering is ook gebruikt voor de overige zelfredzaamheidscomponenten die hierna worden behandeld in deze alinea.

Sociaal cultureel kapitaal

Bij een factor analyse op de vragenreeks die sociaal cultureel kapitaal dient te meten komt er eveneens maar 1 component uit, dus kan het gemiddelde worden gebruikt. Het gaat hier om de volgende twee enquête vragen: Ik zie mijzelf als een kenner van de buurt (1) en ik weet wat voor problemen er spelen in de buurt (2) (enquêtevragen 12 a en b).

De "theory of planned behaviour" van Ajzen

De tweede methode waarop zelfredzaamheid is gemeten is op basis van de 'theory of planned behaviour' van Ajzen (1991), die uitgebreid is behandeld in het theoretisch kader. De vragen die in de enquête zijn opgenomen zijn direct gebaseerd op een bestaande vragenlijst die de concepten van Ajzen gebruikt (Ajzen, 2006), ditmaal toegespitst op participatie bij de buurtverbetering. Ajzen hanteert zelf een likert schaal van 1 tot 10, om de analyses overzichtelijk te houden en verschillende vragen reeksen met elkaar te kunnen vergelijken is hier gekozen voor de 5-punts Likert schaal. Ook hier is een factor analyse uitgevoerd voor datareductie, met als uitkomst 3 componenten. Hier volgen de drie componenten met hun oorspronkelijke enquêtevragen:

1. *Algemene sociale kwaliteiten*: ik kan goed omgaan met stress (1), ik vind zelf dat ik goed met andere mensen om kan gaan (2) en als er iets kapot is in mijn woning, ben ik goed in staat dit zelf op te lossen (3) (enquêtevragen 9 i, k en l).
2. *Gevoel bij participatie*: deelnemen aan het verbeteren van mijn eigen buurt geeft mij een positief gevoel (1), ik ben er van overtuigd dat ik de taken die horen bij het inzetten voor de buurt goed kan uitvoeren (2) en ik kan er voordelen uithalen wanneer ik mij inzet voor de buurt (3) (enquêtevragen 9 a, e en f).
3. *Moeilijkheid uitvoerbaarheid participatietaken*: de taken die komen kijken bij het inzetten voor de buurt zijn voor mij te moeilijk (1) en als de taken bij het inzetten voor de buurt makkelijker zouden zijn, dan zou ik ze eerder gaan doen (2) (enquêtevragen 9 h en i). Hierbij is vraag h in SPSS omgekeerd gecodeerd zodat een hogere score een positieve relatie meet.

Collectieve zelfredzaamheid

Collectieve zelfredzaamheid betekent in dit onderzoek: in hoeverre bewoners denken dat hun buurtbewoners in bepaalde situaties ingrijpen. De vragen die hierbij horen zijn herleid uit het onderzoek van Posthumus (2015).

Bij de vragen omtrent collectieve zelfredzaamheid in dit onderzoek (vraag 13) is wederom een factor analyse uitgevoerd. Ook hier wordt maar één component onttrokken en dus wordt het gemiddelde gebruikt van de 3 variabelen in de factoranalyse overblijven. De vraag is als volgt gesteld aan de respondenten: geef aan of u verwacht dat uw medebewoners iets zullen doen (ingrijpen / er iets van zeggen) als ze de volgende dingen zien. De drie variabelen zijn: als er op straat een heftige ruzie tussen bewoners is (1), er ergens wordt ingebroken (in een auto of een huis) (2), er een buurman/vrouw is die te harde muziek draait 's nachts (3) (enquêtevragen 13 c, d en e).

Tevredenheid met de leefbaarheid

Er zijn meerdere bestaande vragenlijsten uit wetenschappelijke onderzoeken betreffende de leefbaarheid en de tevredenheid hierover, de vragen in deze vragenlijst zijn hier op gebaseerd (van Marrising, 2006; Posthumus, 2015). Om inzichten te krijgen in zowel de fysieke en sociale omgeving als in de veiligheid (de drie factoren van leefbaarheid die in het theoretisch kader zijn onderscheiden)

zijn bestaande vragenreeksen gecombineerd om zo aan diepgaande en voldoende informatie over de leefbaarheid te komen.

Tevredenheid met de leefbaarheid kan in dit onderzoek zowel onafhankelijke variabelen omvatten als de uiteindelijke afhankelijke variabele. Hier volgt hoe de variabelen zijn behandeld om deze bruikbaar voor analyses te maken.

Middels een factoranalyse worden er bij de vragen omtrent de tevredenheid met de leefbaarheid drie componenten onttrokken. De oorspronkelijke enquête vragen die bij elk component horen zijn:

1. *Leefbaarheid algemeen*: Ik ben tevreden met mijn huidige leefomgeving (1), de gebouwen in deze buurt zijn aantrekkelijk (2), de gebouwen in deze buurt zijn goed onderhouden (3), de openbare ruimten in mijn buurt zijn veilig (4), in mijn buurt gaan de mensen prettig met elkaar om (5), er zijn in mijn buurt veel problemen met hangjongeren (6), ik vind mijn buurt een schone buurt (7), ik vind mijn buurt een veilige buurt (8) en ik ben tevreden met de bewonerssamentelling in deze buurt (9). (vragen: 1.a,b,c,h,i,j,k,o en r).
2. *Openbare ruimten*: de parken en pleinen in deze buurt zijn aantrekkelijk (1), ik ben tevreden over het groen in de buurt (2) en ik ben tevreden over de speelmogelijkheden voor kinderen in deze buurt (3). (vragen 1.d,e en f).
3. *Sociale omgeving*: Ik heb veel contact met mijn directe buren (1), ik heb veel contact met andere buurtbewoners (2) en ik voel mij verbonden met mijn buurt en buurtbewoners (3). (vragen 1.l,m en s).

De drie componenten worden los van elkaar gebruikt als onafhankelijke variabelen ter verklaring van de participatie(bereidheid), om te kijken welke onderdelen van de leefbaarheid een rol spelen bij participatie.

Voor de afhankelijke variabele van leefbaarheid is ervoor gekozen om het eerste component: leefbaarheid algemeen te gebruiken. Naast een logische keuze omdat dit component bestaat uit de meeste enquêtevragen en een algemeen beeld geeft van de tevredenheid, biedt dit component in de analyses de meeste significante verbanden.

Tevredenheid met Portaal en de gemeente

Om de tevredenheid met Portaal en de gemeente te meten waren er eveneens bestaande vragenlijsten voorhanden die zijn gebruikt (van Marrising, 2006). Deze gaan over de gemeente maar zijn ook toepasbaar op Portaal, waar beide instanties bij de leefbaarheid en de inzet op bewonersparticipatie een soortgelijke rol op zich nemen (Engbersen & Snel, 2005). In deze enquête gaan vraag 5 en 7 over de tevredenheid met Portaal en de gemeente.

Rol bewoners, Portaal en gemeente

In dit onderzoek wordt er ook gekeken naar welke taken en verantwoordelijkheden bewoners voor zichzelf weggelegd zien of voor Portaal en de gemeente, waarbij meerdere antwoorden mogelijk zijn. Dus er wordt een taak genoemd en de bewoner kan aankruisen wie hij/zij verantwoordelijk acht: de gemeente, Portaal, de bewoners of geen van allen. In eerdere enquêtes is wel gevraagd om gemeente taken te beoordelen / evalueren (bent u wel of niet tevreden), maar niet zoals dat in deze enquête is gedaan waar duidelijk wordt welke taken bewoners een verantwoordelijkheid vinden van zichzelf, Portaal of de gemeente. Dit is vraag 4 van de enquête. De interpretatie bij deze vragen is om te kijken bij welke taken bewoners zelf betrokken willen zijn, welke taken zij willen uitbesteden en waar ze willen samenwerken met Portaal, conform deelvragen 3 en 5 uit dit onderzoek.

Twee andere vragen zijn toegevoegd om te kijken welke rol bewoners op dit moment en in de toekomst weggelegd zien voor Portaal en de gemeente. Deze komen voort uit de vragenlijst van van Marrsising (2006). Dit zijn de vragen 6 en 8 van de enquête.

Participatie(bereidheid)

Om te kijken of bewoners nu participeren en of zij in de toekomst willen participeren (de participatiebereidheid) zijn dezelfde vragen in de enquête twee keer gesteld. Bij taken die bij bewonersparticipatie horen, verschillend in intensiteit, is gevraagd of bewoners deze op dit moment doen of in die toekomst willen doen (een ja/nee vraag middels aankruisen). Door dezelfde vragen twee keer te gebruiken bij zowel participatie als participatiebereidheid, kunnen de huidige en de toekomstige situatie doeltreffend en passend worden vergeleken.

Om van de enquête vragen een afhankelijke variabelen te kunnen maken is ervoor gekozen om van de participatie(bereidheid) een dichotome variabele te maken met ja of nee als uitkomst, dus iemand participeert wel of niet. Dit is gedaan door de intensieve en actieve participatietaken uit de vragen te pakken (14 en 15.c,d,f,g of h) en te stellen dat iemand participeert (of dit wil) wanneer hij/ zij een of meer van deze actieve taken aankruist. Hierdoor blijven de intensievere/ grote taken van participatie over. Zo bieden analyse uitkomsten een goed beeld van de groep bewoners die zich daadwerkelijk intensief willen gaan inzetten middels participatie, of dit al doen.

Daarnaast is voor deze afbakening van participatie gekozen omdat er hierdoor twee ongeveer even grote groepen per buurt uitkomen. In Overvecht participeert bij dit begrip 49,1 % van de respondenten en in 't Hart 41,7%. Waarbij in de toekomst in Overvecht 56,4% participatiebereid is en in 't Hart 51,4%. Te zien is dat hierdoor zowel nu als in de toekomst de twee groepen (wel of niet actief participierend) ongeveer de helft van de respondenten bevatten, wat de bruikbaarheid van de analyses bevordert (Boeije, 2005).

4.3 Uitleg analyses

Factor analyses

Een factor analyse zorgt voor datareductie, omdat het variabelen die hetzelfde concept meten samenvoegt tot een component. In dit component tellen variabelen met een sterkere invloed, anders dan bij gemiddelden, ook sterker mee dan variabelen met weinig invloed. De factor analyses zijn gebruikt om groepen vragen bruikbaar te maken voor SPSS analyses. De output van de factoranalyses staan in de bijlagen.

Beschrijvende statistiek

De beschrijvende statistiek biedt inzichten in percentages die iets zeggen over de tevredenheid met de leefbaarheid, zelfredzaamheid en participatie(bereidheid), meestal uiteengezet per buurt om de verschillen tussen beide buurten aan het licht te brengen.

Correlaties

Correlaties bieden als statistische test inzichten in hoeverre twee variabelen met elkaar samenhangen (en of dit positief of negatief is). De correlaties fungeren eigenlijk als opstapje naar het eind regressiemodel dat erna volgt.

Regressie

Na alle mogelijke correlaties te hebben uitgevoerd wordt er vervolgens voor de drie afhankelijke variabelen een regressie uitgevoerd om te kijken welke variabelen nog steeds een significante invloed hebben, wanneer ze allen als onafhankelijke variabelen worden meegenomen. Dit zegt iets

over welke variabelen de meeste invloed hebben op de afhankelijke variabele, ten opzichte van elkaar. Bij bivariaat correleren wordt enkel de relatie tussen twee variabelen 1 op 1 duidelijk. De regressies worden uitgevoerd middels de backward enter methode omdat de gebruikte dataset relatief veel variabelen, en relatief weinig cases bezit. De B score zegt iets over de richting van het verband (positief of negatief), de Beta of Wald score geeft de sterkte van het verband aan.

De drie afhankelijke variabelen van dit onderzoek dit zijn:

1. tevredenheid met de leefbaarheid
2. participatie
3. participatiebereidheid

Bij de tevredenheid met de leefbaarheid wordt een 'multiple regression' in SPSS gebruikt omdat de afhankelijke variabele op een ratio schaal gemeten is. Voor de andere twee afhankelijke variabelen, met een binominale uitkomst (ja of nee) wordt een 'binomial regression' gehanteerd.

Kruistabellen

Kruistabellen in combinatie met een chi toets beiden inzichten in het verschil tussen gemiddelden van groepen in combinatie met een andere categoriale variabele. De kruistabellen worden in dit onderzoek gebruikt om te kijken wat voor soort respondenten vooral voorkomen in welke groep van Gruis.

Anova's

De Anova's dienen hetzelfde doel als de chi testen met kruistabellen, maar dan bij ratio variabelen in combinatie met een groep (hier de driedeling van Gruis).

T toetsen

De T toetsen worden gebruikt om te kijken of twee gemiddelden significant van elkaar verschillen. In dit onderzoek gebeurt dit bijvoorbeeld bij de tevredenheid met Portaal en de gemeente, en of Overvecht en 't Hart hierin significant van elkaar verschillen.

4.4 Respondentenbeschrijving

Om een overzichtelijke eerste indruk van de data te krijgen wordt hier een respondenten beschrijving getoond. Dit houdt in de beschrijvende statistiek van persoonskenmerken en de verschillende zelfredzaamheidsscores. Aan het einde wordt gekeken naar de samenhang tussen persoonskenmerken en de zelfredzaamheidsscores, omdat het onder andere voor Portaal interessant is om te weten wie de zelfredzame en niet zelfredzame bewoners zijn.

persoonskenmerken

De cijfers die na de tabel nader worden besproken zijn voor de overzichtelijkheid groen gedrukt.

Percentages van persoonskenmerken	Overvecht	't Hart	Totaal
Geslacht			
Man	44,6 %	41,1 %	42,6 %
Vrouw	55,4 %	58,9 %	57,4 %
Leeftijdscategorie			
Jongeren (t/m 25 jaar)	0 %	12,3 %	7 %
Volwassenen (26-45)	28,6 %	41,5 %	35,7 %
Middelbare leeftijd (46-65)	37,5 %	36,6 %	37,2 %
Senioren (65 +)	33,9 %	9,6 %	20,2 %

Gemiddelde leeftijd	57 jaar	46 jaar	50 jaar
woonduur			
< 10 jaar	31,4 %	37 %	36,4 %
11 – 20 jaar	26 %	35,6 %	28,7%
21 – 40 jaar	17,1 %	20,6 %	19,4 %
>41 jaar	25,5 %	6,8 %	15,5 %
Gemiddelde woonduur	24 jaar	17 jaar	20 jaar
Woningtype			
Huur	39,3 %	54,8 %	48,1 %
Koop	60,7 %	45,2 %	51,9 %
Huishoudenssamenstelling			
Alleenstaand	32,2 %	13,7 %	21,6 %
Samenwonend met kinderen	32,1%	38,4 %	35,7 %
Samenwonend zonder kinderen	28,6 %	35,6%	32,6 %
eenoudergezin	7,1 %	12,3 %	10,1 %
opleidingsniveau			
Laag opgeleid	27,3 %	24,6 %	25,8 %
Midden opgeleid	29,1 %	37 %	33,6 %
Hoog opgeleid	43,6%	38,4 %	40,6 %
Arbeidssituatie			
Niet werkend	27,3 %	19,7 %	23 %
gepensioneerd	34,5 %	11,3 %	21,4 %
Werkend	38,2 %	69 %	55,6 %
Afkomst/ etniciteit			
Autochtoon	89,3 %	84,9 %	86,8 %
Allochtoon	10,7%	15,1 %	13,2 %
Inkomen			
Laag inkomen	12,7 %	12,3 %	12,5 %
Midden inkomen	32,7 %	32,9 %	32,8 %
Hoog inkomen	27,3 %	19,2 %	22,7 %
Wil ik niet zeggen	27,3 %	35,6 %	32,0 %
Soort woning			
eengezinswoning	69,6 %	90,4 %	81,4 %
Flat	30,4 %	9,6 %	18,6 %
Aantal respondenten per Buurt	56	73	129

Tabel 4.2: percentages van persoonskenmerken, per buurt en totaal. Op de groene waarden wordt in de tekst dieper ingegaan.

In beide buurten hebben meer vrouwen meegedaan dan mannen, dit kan komen doordat huismoeders vaker thuis waren wanneer de mannen aan het werk zijn. In Overvecht liggen de gemiddelde respondentenleeftijd en woonduur een stuk hoger dan in 't Hart. In 't Hart zijn meer respondenten huurders dan in Overvecht. Dit kan onder andere komen door de hoge non respons in de Ibisdreef 10 hoog flats, waar enkel Portaal huurders wonen. Er is in beide buurten zowel bij koop als bij huurhuizen aangeboden. In Overvecht zijn een stuk meer respondenten alleenstaand dan in 't Hart. Dit hangt samen met het eerder genoemde hoge percentage ouderen en bewoners die al lang in de buurt wonen. De opleidingsniveaus van respondenten zijn in beide buurten nagenoeg gelijk, het enige wat opvalt is het hoge aantal midden opgeleide respondenten in 't Hart ten opzichte van Overvecht. De arbeidssituatie geeft een duidelijk verschil tussen de twee buurten. In 't Hart is een

veel groter deel van de respondenten werkend dan in Overvecht. Dit komt mede door het groot aantal gepensioneerden in Overvecht, in combinatie met het hoge aantal 65 plussers. Maar ook het aantal niet werkenden ligt in Overvecht aanzienlijk hoger dan in 't Hart, dit is een indicatie voor meer sociaaleconomisch zwakkeren. In beide buurten is het aandeel respondenten van allochtone afkomst erg laag. Vooral in Overvecht zou dit aandeel in werkelijkheid een stuk hoger moeten liggen. De lage respons onder allochtonen kan deels worden verklaard door het hoge percentage autochtonen in de koophuizen, en de hoge non respons onder allochtone bewoners (op basis van de ervaring tijdens het enquêteren). Inkomen is een opzienbarende uitkomst, kijkend naar de eerder genoemde arbeidssituaties. Want in Overvecht zitten aanzienlijk meer hoge inkomens dan in 't Hart. In Overvecht wonen logischerwijs meer mensen in een flat, waar in 't Hart nauwelijks flats staan en in Overvecht veel. Dat het percentage flatbewoners ook in Overvecht relatief klein is komt door de zeer hoge non respons in de flats aldaar.

Op basis van deze respondentenbeschrijving op persoonskenmerken komt Overvecht zwakker naar voren dan 't Hart, hier zal rekening mee worden gehouden bij het resultaten hoofdstuk, is deze zwakte terug te zien in de tevredenheid en participatie(bereidheid)?

Zelfredzaamheidsscores

Middels factoranalyses zijn verschillende componenten van zelfredzaamheid tot stand gekomen, deze analyses en de uitkomsten zijn te vinden in bijlage 8.2.1 van deze thesis. De zelfredzaamheidsscores hangen samen met de drie onderdelen van sociaal kapitaal en met de theorie van Ajzen zoals beschreven in het theoretisch kader. Door verschillende insteken van het concept zelfredzaamheid te gebruiken kunnen er ook meerdere uitspraken worden gedaan over de invloed van het concept. De oorspronkelijke enquête vragen werden op een Likert schaal van 1 tot 5 beoordeeld. Voor de bruikbaarheid van deze data voor beschrijvende statistiek en frequentietabellen zijn de zelfredzaamheidsscores in 3 categorieën ingedeeld. Laag (<2,5), gemiddeld (2,5-3,5) en hoog (3,5 of hoger). Er is gekozen voor deze 3 deling omdat veel respondenten vaak een 2,3 of 4 antwoorden (niet de uiterste 1 of 5) en op deze manier hebben de categorieën genoeg respondenten bij de verschillende factoren van zelfredzaamheid. Op de groene waarden in onderstaande tabel 4.3 wordt in de tekst dieper ingegaan.

Percentages van zelfredzaamheidsscores	Overvecht	't Hart	Totaal
Sociale kwaliteiten Ajzen			
<2,5	0 %	5,6 %	3,1 %
2,5 – 3,5	41,8 %	27,8 %	33,9 %
>3,5	58,2 %	66,6 %	63 %
Gemiddelde cijfer	3,6	3,7	3,7
Gevoel bij participatie Ajzen			
<2,5	5,5 %	4,2 %	4,7 %
2,5 – 3,5	56 %	55,5 %	55,9 %
>3,5	38,4 %	40,3 %	39,4 %
Gemiddelde cijfer	3,3	3,4	3,3
Moeilijkheid participatie taken Ajzen			
<2,5	3,6 %	1,4 %	3,1 %
2,5 – 3,5	92,8 %	94,4 %	92,9%
>3,5	3,6 %	4,2 %	3,9%
Gemiddelde cijfer	3,1	3,1	3,1
Sociaal kapitaal: (vrijwilligers)werk (aantal aangekruist)			
0	14,6 %	11,8 %	12,9 %
1	16,7 %	20,6 %	19 %
2	25,0 %	30,9 %	28,4 %
3	43,8 %	36,8 %	39,7 %
Gemiddelde	2	1,9	1,0
Sociaal kapitaal: hoogwaardige functies (aantal aangekruist)			
0	10 %	27,9 %	20,3 %
1	44 %	38,2 %	40,7 %
2	20 %	19,1 %	19,5 %
3	26 %	14,7 %	18,3 %
Gemiddelde	1,6	1,2	1,4
Sociaal kapitaal: Algemeen (aantal aangekruist)			
0	2 %	0 %	0,8 %
1	4 %	4,4 %	4,2 %
2	14 %	11,8 %	12,7 %
3	80 %	83,8 %	82,2 %
Gemiddelde	2,7	2,8	2,8
Sociaal economisch kapitaal			
< 2,5	7,4 %	4,3 %	5,6 %
2,5 – 3,5	33,4 %	32,8 %	33,1 %
>3,5	59,2 %	62,9 %	61,3 %
Gemiddelde cijfer	3,6	3,6	3,6
Sociaal cultureel kapitaal			
<2,5	22,2 %	36,6 %	16,8 %
2,5 – 3,5	55,5 %	62 %	59,2 %
>3,5	27,8%	19,7%	24 %
Gemiddelde cijfer	3,2	3	3,1

Collectieve zelfredzaamheid			
<2,5	22,2 %	8,6 %	14,5 %
2,5 – 3,5	21,5 %	26,6 %	29,8 %
>3,5	46,3 %	64,8 %	55,6 %
Gemiddelde cijfer	3,3	3,7	3,5

Tabel 4.3: Percentages van zelfredzaamheidsscores, per buurt en totaal. Op de groene waarden wordt in de tekst dieper ingegaan.

Het begrip sociale kwaliteiten (op basis van de theorie van Ajzen) zegt iets over in hoeverre bewoners zichzelf sociaal capabel achten. Beide buurten scoren hier soortgelijk, opvallend is wel dat geen enkele respondent in Overvecht op dit onderdeel een onvoldoende (2,5 of lager) geeft. Het gevoel wat men heeft bij het inzetten voor de buurt (participatie dus) en de moeilijkheid bij participatietaken kennen geen opvallende verschillen tussen de buurten. Het component van sociaal kapitaal: (vrijwilligers)werk, scoort in beide buurten zo goed als gelijk. De hoogwaardige functies van sociaal kapitaal houden in dat een respondent iemand kent (of dit zelf is) die actief is binnen de politiek, werkt binnen de overheid of een corporatie of een universitaire opleiding heeft gedaan. Opvallend genoeg scoort Overvecht hierop beter dan 't Hart, terwijl hiervoor te zien was dat 't Hart op sociaal economische persoonskenmerken beter scoort.

Het enige wat opvalt bij algemeen sociaal kapitaal is dat 2% van de respondenten in Overvecht geen enkel algemeen sociaal kapitaal bezit, en dus als erg sociaal zwak en niet zelfredzaam kunnen worden beschouwd. Het sociaal economisch kapitaal biedt geen opvallende verschillen.

Wat betreft het sociaal cultureel kapitaal scoort Overvecht gemiddeld hoger dan 't Hart. Meer respondenten in Overvecht vinden dus dat zij een kenner van de buurt zijn en doorhebben welke problemen er in de buurt spelen. Een kanttekening hierbij is dat mensen die tevreden zijn, en dus ook geen problemen zien, laag scoren op dit component.

De collectieve zelfredzaamheid houdt in: in hoeverre respondenten denken dat hun medebewoners ingrijpen bij problemen of overlast. Deze collectieve zelfredzaamheid is in 't Hart een stuk groter dan in Overvecht.

T testen

Bij de factoren waar de gemiddelden grote verschillen tonen, wordt met een t-test getoetst of deze gemiddelden ook significant verschillen. Dit is inderdaad het geval bij:

- sociaal kapitaal: hoogwaardige functies (met een sig. van 0,029 en een mean difference van 0,41).
- sociaal cultureel kapitaal (sig. Van 0,50 en een mean difference van 0,27)
- collectieve zelfredzaamheid (met een sig. Van 0,034 en een mean difference van -0,35).

Opsommend is zelfredzaamheid in zijn totaliteit geen factor waar tussen beide buurten veel verschillen zitten. Ook al scoort Overvecht significant beter op sociaal cultureel kapitaal en sociaal kapitaal: hoogwaardige functies, en 't Hart op collectieve zelfredzaamheid. De geringe verschillen kunnen komen doordat zelfredzaamheid meer persoonsgebonden is dan buurtgebonden, en omdat in beide buurten tevens getracht is zowel zelfredzaam sterke als zelfredzaam zwakkere respondenten te werven. De enige manier waarop dit enigszins gestuurd kon worden is het opnemen van zowel huurders als kopers, want Portaal heeft een bestand van haar huurbezit op woning niveau (Portaal, 2016). De verwachting op basis van de theorie is dat huurders minder zelfredzaam zijn dan kopers, of dit ook zo is wordt onder andere in de volgende alinea behandeld.

4.4.1 Persoonskenmerken en zelfredzaamheid, wie zijn de niet zelfredzame bewoners?

Om te kijken welke soort bewoners zelfredzaam zijn en welke niet zijn er correlaties uitgevoerd tussen persoonskenmerken en zelfredzaamheidsscores om te kijken wat voor soort personen de niet zelfredzame bewoners zijn. De significante correlaties worden hier getoond en geïnterpreteerd. De

tabel kan als volgt worden geïnterpreteerd: een + betekent een positieve correlatie, een – een negatieve correlatie, en een 0 geen significante correlatie.

Correlaties zelfredzaamheid en persoonskenmerken	Sociale kwaliteiten	Gevoel bij participatie	Moeilijkheid participatie taken	Sociaal kapitaal (vrijwilligers)werk	Sociaal kapitaal hoogwaardige functies	Sociaal kapitaal algemeen	Sociaal economisch kapitaal	Sociaal cultureel kapitaal	Collectieve zelfredzaamheid	Totaal significant
leeftijd	-	-	-	-	0	0	-	+	0	6
woonduur	0	-	-	-	0	0	-	+	0	5
geslacht	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
woningtype	-	0	-	0	0	0	0	+	-	4
huishoudensamenstelling	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opleidingsniveau	0	+	+	+	+	0	+	-	+	7
arbeidssituatie	-	-	-	-	0	0	-	0	0	5
Afkomst/ etniciteit	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Inkomen	+	0	+	0	0	0	0	-	0	3
Soort woning	0	0	-	-	0	0	0	0	0	2
Buurt	0	0	0	0	-	0	0	0	+	2
Totaal significant	4	3	7	5	2	0	4	5	3	

Tabel 4.4: Correlaties zelfredzaamheid en persoonskenmerken

+ = positief verband, - = negatief verband, 0 = geen significant verband

Op basis van de bovenstaande tabel kunnen enkele uitspraken worden gedaan. Hoe ouder mensen worden, des te minder zelfredzaam zij zijn op meerdere vlakken. Woonduur heeft hierdoor (logischerwijs) bijna altijd ook een negatieve invloed op de zelfredzaamheid. Of iemand een man of een vrouw is maakt niet uit voor de zelfredzaamheid. Huurders zijn over het algemeen minder zelfredzaam, maar scoren beter op sociaal cultureel kapitaal. Dit betekent dus dat huurders vinden dat zij meer kennis van de buurt hebben dan kopers. Dit kan komen omdat hun leven zich meer in de eigen buurt afspeelt dan de kopers, en zij dus meer buurtkennis opdoen (Dekker, 2007). Hoger opgeleiden zijn zelfredzamer behalve als het gaat om sociaal cultureel kapitaal. Dit sluit aan bij de vorige aanname over wat de buurt meer betekent voor huurders, vaak lage inkomens. Een slechtere arbeidssituatie betekent minder zelfredzaam, ook dit is een te verwachten uitkomst. De veronderstelling dat allochtonen, door mogelijke taalachterstanden en het gat met de dominante cultuur, minder zelfredzaam zijn dan autochtonen gaat op basis van deze data niet op (Knol, 2005). Inkomen werkt op dezelfde wijze als het woningtype en opleidingsniveau. Een hoger inkomen is positief, behalve bij sociaal cultureel kapitaal. Er kan dus wel worden gesteld dat sociaal cultureel kapitaal anders werkt dan de andere zelfredzaamheidsfactoren. Bewoners van flats zijn minder zelfredzaam, maar echter op minder punten (slechts 2) dan wellicht op voorhand te verwachten zou zijn. In Overvecht scoort men significant sterker op het sociale kapitaal in hoogwaardige functies, waar in 't Hart de collectieve zelfredzaamheid hoger is.

De moeilijkheid bij participatie is als zelfredzaamheidsfactor als vaakst significant, 7 keer in totaal wat in de onderste rij van de tabel te zien is. Dit is dus een zelfredzaamheidskenmerk waarop soorten

bewoners (op basis van persoonskenmerken) veel verschillen kennen. Sociaal kapitaal algemeen hangt totaal niet samen met de verschillende soorten bewoners op basis van persoonskenmerken.

4.5 Methodologische verantwoording

De kwaliteit van de gekozen methoden kan worden beoordeeld aan de hand van enkele criteria, namelijk: de validiteit, de betrouwbaarheid, de repliceerbaarheid en de bruikbaarheid (Bryman, 2012). De validiteit kan op twee manieren worden beoordeeld, middels de interne en externe validiteit. Interne validiteit bekijkt of het onderzoek juist en volgens de regels is uitgevoerd. Om dit controleerbaar te maken is in dit onderzoek de operationalisering van theoretische concepten toegevoegd. De operationalisering leidt tot de uiteindelijke enquête, die ook is toegevoegd. Eveneens de SPSS uitkomsten welke de verwerking en interpretatie van de enquête weergeven. De externe validiteit bestaat uit de generaliseerbaarheid van het onderzoek. Omdat dit onderzoek twee case studies bevat (de twee buurten), is het doel niet om voor heel Nederland generaliserend te zijn. Dit is voor dit onderzoek dan ook niet het geval. Het onderzoek voldoet wel aan de generaliseerbaarheid door de aselecte steekproef bij het afnemen van enquêtes bij bewoners thuis. Hierdoor is de kans op een representatieve en diverse respondentengroep groter dan bij andere manier van respondentenwerving, zoals een elektronische enquête waar eenzelfde soort bewonersgroep aan mee werkt en andere groepen niet.

De externe betrouwbaarheid wordt voldaan door de onderzoeksmethoden zo nauwkeurig mogelijk te behandelen, daar is dit hoofdstuk voor bedoeld. De repliceerbaarheid van dit onderzoek is wezenlijk omdat enkel van kwantitatieve methoden gebruik is gemaakt. Deze zijn makkelijker te repliceren dan kwalitatieve methoden, omdat bij kwalitatieve methoden de eigen visie van de onderzoeker meer naar voren kan komen (Bryman, 2012).

Tot slot de bruikbaarheid van het onderzoek. Het doel van het onderzoek moet zijn dat het iets toevoegt aan het huidige aanbod van wetenschappelijke literatuur, maar ook dat het mogelijk op maatschappelijk vlak iets teweeg kan brengen. Op wetenschappelijk vlak betreft dit onderzoek het nieuwe begrip zelfredzaamheid, en toetst de invloed hiervan op participatie. Uitkomsten hiervan kunnen nieuwe inzichten bieden als aanvulling op wat al bekend is over de invloed op participatie. Op maatschappelijk vlak kan dit onderzoek van toegevoegde waarde zijn omdat Nederland op dit moment aan het transformeren is van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving. Daarom zijn bevindingen uit dit onderzoek mogelijk direct van toepassing op deze ontwikkeling.

5. Resultaten

In dit hoofdstuk volgen de uitkomsten van de enquêtes, de onderzoeksresultaten. SPSS analyses zorgen ervoor dat er uitspraken kunnen worden gedaan op basis van de enquête uitkomsten. Waar nodig worden deze SPSS analyses nader uitgelicht. Het hoofdstuk is zo opgebouwd dat in elke alinea een of meerdere deelvragen worden beantwoord. Mogelijke relaties met de theorie, het beamen of tegenspreken ervan, worden tevens benoemd. Aan het einde van het hoofdstuk moet duidelijk zijn hoe de afhankelijke concepten van dit onderzoek: tevredenheid met de leefbaarheid, participatie en participatiebereidheid worden beïnvloed, en door welke onafhankelijke factoren deze invloed komt. Participatie en participatiebereidheid worden daarna nog gecombineerd aan de hand van de drie groepen van Gruis (2014). Ook moet dit hoofdstuk uitwijzen in hoeverre bewoners tevreden zijn met Portaal en de gemeente en welke rol bewoners voor hen zien weggelegd. En of deze tevredenheid en visie mogelijk de participatie(bereidheid) beïnvloeden.

5.1 Tevredenheid met de leefbaarheid

Nu er in het vorige hoofdstuk een inleidend beeld geschetst is van de zelfredzaamheid en persoonskenmerken in beide buurten, wordt in deze alinea de eerste deelvraag beantwoord, deze luidt:

In hoeverre zijn bewoners positief over de leefbaarheid in hun buurt, en hoe verschillen bewoners hierin van elkaar op basis van persoonskenmerken, buurtkenmerken, zelfredzaamheid, collectieve zelfredzaamheid en tevredenheid?

Als eerst worden door middel van tabellen de frequenties van de tevredenheidsscores per buurt beschreven, vervolgens zal door correlaties duidelijk worden welke factoren het sterkst met de tevredenheid met de leefbaarheid samenhangen, en hierna hoe zij ten opzichte van elkaar de tevredenheid met de leefbaarheid voorspellen middels het eindmodel/ de regressie.

Leefbaarheid algemeen	Overvecht	't Hart	Totaal
<2,5	30,9 %	13,9 %	21,3 %
2,5 – 3,5	50,8 %	44,4 %	47,2 %
>3,5	18,2 %	41,7 %	31,5 %
Gemiddeld cijfer	2,8	3,2	3,1

Tabel 5.1: tevredenheid leefbaarheid algemeen

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de bewoners in Overvecht een stuk negatiever zijn over de algemene onderdelen van de leefbaarheid (en de tevredenheid hiermee) dan de bewoners in 't Hart. Dit komt overeen met de cijfers van Portaal waarin Overvecht als bouwwijk slechter scoort dan 't Hart dat een kanswijk is (LSM portaal, 2015). Een T test wijst uit dat de gemiddelden van de buurten significant van elkaar verschillen.

Leefbaarheid openbare ruimten	Overvecht	't Hart	Totaal
<2,5	7,3 %	29,2 %	19,7 %
2,5 – 3,5	21,8 %	31,9%	27,6 %
>3,5	70,9 %	38,9 %	52,8 %
Gemiddelde cijfer	3,8	3,0	3,4

Tabel 5.2: tevredenheid leefbaarheid openbare ruimten

Wat betreft de openbare ruimten is juist Overvecht positiever, met een 3,8 als gemiddeld cijfer ten opzichte van een 3,0 in 't Hart. 70,9 % geeft in Overvecht een 3,5 of hoger aan, terwijl dit in 't Hart slechts 38,9 % is. Deze uitkomst bevestigt dat respondenten in Overvecht tevreden zijn met de grote en vele openbare ruimten (vooral groen) die daar aanwezig zijn. Ook deze gemiddelden verschillen significant, wijst een T test uit.

Leefbaarheid sociale omgeving	Overvecht	't Hart	Totaal
<2,5	21,8 %	31,9 %	27,6 %
2,5 – 3,5	49,1 %	38,9 %	43,3 %
>3,5	29,1 %	29,2%	29,1 %
Gemiddelde cijfer	3,1	3,0	3,0

Tabel 5.3: Tevredenheid leefbaarheid sociale omgeving

Over de sociale omgeving zijn in 't Hart meer negatieve respondenten dan in Overvecht, met een cijfer onder de 2,5. Het gemiddelde cijfer is echter wel nagenoeg gelijk. Dit is een opvallende uitkomst, omdat in Overvecht juist de sociale omgeving in eerdere studies negatief werd beoordeeld (Leefbaarheidsselectiemodel & KTO portaal, 2015).

5.1.1 Correlaties

Invloed van persoonskenmerken op de tevredenheid met de leefbaarheid

Hier worden waar nodig dummy variabelen gebruikt omdat persoonskenmerken niet altijd ordinaal zijn in te delen.

Algemene leefbaarheid	Correlatie
Huur	-0,194**
Hoogopgeleid	0,207**
Niet werkend	-0,307***
Flat	-0,222**
Overvecht	-0,440***
Openbare ruimten leefbaarheid	
Leeftijd	0,187**
Woonduur	0,212**
Huur	-0,206**
Gepensioneerd	0,211**
Allochtoon	-0,171*
Overvecht	0,498***
Sociale omgeving leefbaarheid	
Leeftijd	0,174*
Woonduur	0,161*
Samenwonend zonder kinderen	0,091*

Tabel 5.4: Invloed van persoonskenmerken op de tevredenheid met de leefbaarheid

***= significant op 0,10 **= significant op 0,05 ***=significant op 0,01**

Wat betreft de algemene leefbaarheid heeft het zijn van een huurder een negatieve invloed op de waardering van deze leefbaarheid; dit komt overeen met de theorie die beschrijft dat huurders zich minder inwoner van de buurt voelen dan kopers (Dekker, 2007). Huurders wonen daarnaast vaak in buurten met veel andere huurders, dit zijn sociaal economisch zwakke buurten met hierdoor een complexe problematiek (Yung, 2012). Dit verklaart de ontevredenheid van huurders omdat zij met meer problemen te maken hebben, en dus meer redenen hebben om ontevreden te zijn.

Hoog opgeleiden zijn juist positiever over de leefbaarheid dan laagopgeleiden en werkenden positiever ten opzichte van niet werkenden. Beide constatering geven aan dat sociaal economisch sterkeren positiever zijn over de leefbaarheid van de buurt. Het wonen in een flat heeft een negatieve invloed op de tevredenheid met de algemene leefbaarheid, wat te verklaren is door de grote problematiek in en rondom flats (wijkwijzer Utrecht, 2015). Tot slot zijn bewoners van Overvecht vaker negatief over de algemene leefbaarheid ten opzichte van bewoners uit 't Hart. Dit kan komen door de hoge criminaliteit en slechte veiligheidscijfers van de buurt (KTO Portaal, 2015).

Wat betreft de openbare ruimten hebben leeftijd en woonduur een positieve invloed. Dit is te verklaren doordat bewoners die langer in de buurt wonen zich meer welkom voelen op openbare ruimten en hier zich wellicht ook mee verbonden voelen (Uitermark & Duyvendak, 2006). Ook valt

op dat allochtonen de openbare ruimten vaker negatief beoordelen ten opzichte van autochtonen. Dit zou kunnen komen omdat zij zich niet welkom voelen op bepaalde plekken. In tegenstelling tot de algemene leefbaarheid scoort Overvecht significant wel beter dan 't Hart op de tevredenheid met de openbare ruimten. Gepensioneerden beoordelen de openbare ruimten ook positiever, voor hen fungeert dit mogelijk als ontmoetingsplek, waar zij behoefte aan hebben omdat veel gepensioneerden eenzaam kunnen zijn (Dekker, 2007). Huurders zijn wederom significant vaker negatief dan kopers.

Hoe ouder respondenten zijn en hoe langer zij in de buurt wonen, des te hoger zij de sociale omgeving waarderen. Dit is te verklaren door het feit dat zij door hun lange woonduur in de buurt meer sociale banden hebben (Dekker, 2007). Samenwonenden zonder kinderen waarderen de sociale omgeving hoger dan andere gezinssamenstellingen.

Uit bovenstaande tabel (5.4) blijkt dat het zijn van een huurder op twee componenten van de tevredenheid met de leefbaarheid een negatieve invloed heeft, dit is een zorgwekkende conclusie voor Portaal die enkel huurders als doelgroep bedient.

Invloed van zelfredzaamheid op de tevredenheid met de leefbaarheid

Algemene leefbaarheid	Correlatie
Gevoel bij participatie (Ajzen)	0,171*
Sociaal cultureel kapitaal	-0,291***
Collectieve zelfredzaamheid	0,330***
Openbare ruimten leefbaarheid	
Sociaal kapitaal: algemeen	-0,159*
Sociale omgeving leefbaarheid	
Sociaal kapitaal: (vrijwilligers)werk	0,248***
Sociaal cultureel kapitaal	0,212**

Tabel 5.5: Invloed van zelfredzaamheid op de tevredenheid met de leefbaarheid

***= significant op 0,10 **= significant op 0,05 ***=significant op 0,01**

Een positief gevoel bij participatie leidt ook tot een grotere tevredenheid, dit is een eerste gunstige uitkomst dat de tevredenheid met de leefbaarheid van invloed kan zijn op de participatie en andersom (waarover later in dit hoofdstuk meer). De meest opvallende uitkomst voor wat betreft de tevredenheid met de algemene leefbaarheid en zelfredzaamheid is, dat mensen die hoog scoren op sociaal cultureel kapitaal, de algemene leefbaarheid negatiever beoordelen. Dit kan komen doordat de mensen die zich als kenner van de buurt zien (en weten welke problemen er spelen) ook kritischer staan tegenover hun leefomgeving dan bewoners die geen verstand van de buurt hebben of zich hier niet mee bezig houden (de passieve bewoners) (Bolt & ter Maat, 2005). Collectieve zelfredzaamheid heeft een positieve en sterke invloed op de algemene leefbaarheid, dit bevestigt het belang van sociale controle in buurten en het positieve effect hiervan op de leefbaarheid (Yung 2012).

Bij de openbare ruimten van de leefbaarheid zijn de algemene sociale kwaliteiten (op basis van de theorie van Ajzen) van bewoners significant en negatief van invloed op de openbare ruimten. Dit is te verklaren door het gegeven dat bij een gebrek aan goede/voldoende openbare ruimten, sociaal bekwame bewoners geen plek kunnen vinden op met elkaar samen te komen (Heylen e.a., 2007). De sociale omgeving correleert positief met (vrijwilligers)werk van sociaal kapitaal. Dit is een nuttige uitkomst wanneer er alvast wordt vooruitgeblijkt naar de participatiebereidheid, omdat dit betekent

dat het hebben van connecties binnen de buurtverbetering (of dit zelf doen) leidt tot een betere waardering van de sociale omgeving van de leefbaarheid. Participatie kan dus een middel zijn om de tevredenheid te verhogen. Sociaal cultureel kapitaal, eerder nog negatief bij de algemene leefbaarheid, is hier juist van positieve invloed. Kenners van de buurt waarderen hun buurtbewoners dus ook meer, waarschijnlijk omdat zij door hun actieve houding veel mede bewoners ontmoeten.

5.1.2 Eindmodel tevredenheid met de leefbaarheid

Voor het eindmodel wordt de algemene tevredenheid gebruikt. Naast een logische keuze om een totaalbeeld van de leefbaarheid te geven was dit tevens de component met de meeste significante correlaties. In dit eindmodel komen enkele andere variabelen naar voren dan in de correlaties, dit komt doordat nu de gezamenlijke invloed van factoren op de tevredenheid worden getest en niet de een op een invloed. Het model is via de backward enter methode tot stand gekomen.

Welke factoren beïnvloeden de tevredenheid met de algemene leefbaarheid?	B	significantie	Beta
(constante)	0,349	0,538	
Huurwoning (ref = koopwoning)	-0,381	0,033	-0,190
Samenwonend met kinderen (ref = alleenstaand)	-0,470	0,022	-0,225
Samenwonend zonder kinderen (ref = alleenstaand)	-0,709	0,001	-0,331
Eenoudergezinnen (ref = alleenstaand)	-0,656	0,021	-0,203
Midden opleidingsniveau (ref = laag)	-0,346	0,026	-0,166
Niet werkend (ref= werkenden)	-0,393	0,031	-0,168
Allochtone afkomst (ref = autochtoon)	0,518	0,033	0,176
Overvecht	-0,756	0,000	-0,372
Sociaal kapitaal: hoogwaardige functies	-0,156	0,041	-0,158
Sociaal cultureel kapitaal	-0,290	0,006	-0,219
Collectieve zelfredzaamheid	0,245	0,005	0,224
Gevoel bij participatie	0,316	0,024	0,175
Fit model: stap 14 sig. = 0,000			
R square = 0,516			

Tabel 5.6: Eindmodel tevredenheid met de leefbaarheid. Factoren in het groen waren nog niet significant bij de correlaties.

Voor het verklaren van de (algemene) tevredenheid met de leefbaarheid zijn er veel verschillende factoren. Per variabele zal worden behandeld wat dit verband betekent, te beginnen met de persoonskenmerken.

Allereerst zijn er twee persoonskenmerken die bij de correlaties significant waren, maar in dit model niet meer. Het zijn van een hoogopgeleide staat niet in het eindmodel, hiervoor is echter midden opgeleid in de plaats gekomen. En deze heeft een negatieve invloed waar het zijn van hoog opgeleide nog een positieve invloed had. Het wonen in een flat is ook niet langer significant wanneer ook de invloed van andere factoren op de tevredenheid worden meegenomen.

Veel variabelen blijven significant, ondanks de backwards enter methode. De 3 factoren die al significant waren en dit nog steeds blijven zijn: Het zijn van een huurder, niet werkende en het wonen in Overvecht. Hun invloed is reeds besproken bij de correlaties.

Dan volgen hier de nieuwe variabelen/ persoonskenmerken, die in de tabel voor de overzichtelijkheid met groen zijn gearceerd.

Alle drie gezinssamenstellingen zijn negatiever over de leefbaarheid dan de referentiegroep van alleenstaanden. Dit is te verklaren doordat gezinnen meer baat hebben bij een goede leefbaarheid

(bijvoorbeeld door kinderen die buiten spelen, en de sociale contacten van ouders die hierbij komen kijken), en als deze leefbaarheid niet naar behoren is heeft dit een grotere impact op de tevredenheid/ beleving. Samenwonenden zonder kinderen zijn het meest negatief, gevolgd door samenwonenden met kinderen en daarna eenoudergezinnen (de Beta scores uit de tabel geven dit weer). De midden opgeleiden zijn significant negatiever dan laag opgeleiden (en dus dan hoog opgeleiden), hier is geen theoretische verklaring voor maar het kan als positief worden opgevat dat de sociaal economisch zwakke laag opgeleiden in elk geval niet het meest negatief zijn in de buurten. Een opvallende uitkomst is dat allochtonen positiever zijn dan autochtonen over de leefbaarheid, waar de theorie schetst dat allochtonen zich juist niet welkom kunnen voelen in bepaalde buurten (Levasseur e.a., 2010). Een verklaring is dat allochtonen in bijvoorbeeld Overvecht juist meer tevreden zijn dan autochtonen omdat zij met veel bewoners van dezelfde etniciteit/ afkomst met elkaar samenwonen.

De zelfredzaamheidsfactoren hebben zowel positieve als negatieve invloeden op de tevredenheid met de leefbaarheid. Geen enkele factor uit de correlaties is in het model verdwenen, er is wel een nieuwe variabele bijgekomen. Dit is: mensen die sociaal kapitaal hebben in hoogwaardige functies beoordelen de leefbaarheid negatiever dan mensen die dit minder hebben. Dit kan komen doordat zij vooral connecties buiten de buurt (in betere buurten) hebben, en hierdoor hun eigen buurt als negatiever gaan beoordelen.

5.1.3 Deelconclusie

Hier volgt het antwoord op de deelvraag: *In hoeverre zijn bewoners positief over de leefbaarheid in hun buurt, en hoe verschillen bewoners hierin van elkaar op basis van persoonskenmerken, buurtkenmerken, zelfredzaamheid, collectieve zelfredzaamheid en tevredenheid?*

Allereerst zijn de bewoners in Overvecht positiever over de openbare ruimten, 't Hart is positiever over de algemene leefbaarheid en beide buurten zijn nagenoeg evenredig tevreden over de sociale omgeving. Een belangrijk persoonskenmerk met een negatieve invloed is helaas voor Portaal het zijn van een huurder; het zijn van een allochtoon heeft tegen de verwachting in juist een positieve invloed in het eindmodel. Een interessante zelfredzaamheidsfactor met een negatieve invloed is sociaal cultureel kapitaal; kenners van de buurt zijn dus zoals verwacht de grootste criticasters. Collectieve zelfredzaamheid heeft de sterkste invloed op tevredenheid, dus is een gevoel van sociale cohesie belangrijk voor een buurt.

5.2 Participatie (nu)

In de volgende 2 alinea's wordt de tweede deelvraag behandeld:

In hoeverre zijn er verschillen tussen soorten bewoners en buurten wat betreft de participatie(bereidheid) om bij te dragen aan het verbeteren van de leefbaarheid?

De participatie ligt op dit moment in beide buurten rond de helft, hoe participatie hier is gedefinieerd is uitgelegd in het methode hoofdstuk (alinea 4.2). In Overvecht participeren op dit moment iets meer mensen dan in 't Hart (49,1 % tegenover 41,7%). Dit kleine verschil zou kunnen komen doordat in Overvecht meer behoefte is aan participatie omdat de problemen er ook groter zijn (KTO portaal, 2015). Om te kijken welke factoren de participatie beïnvloeden, volgen hierna de correlaties en het regressie model.

5.2.1 Correlaties

Persoonskenmerken

participatie	Correlatie
Flat	-0,178**

Tabel 5.7: Invloed van persoonskenmerken op de participatie (nu)

*= significant op 0,10 **= significant op 0,05 ***=significant op 0,01

Het enige persoonskenmerk dat een significante invloed heeft op de participatie is het wonen in een flat (ten opzichte van het wonen in een rijtjeshuis/ eengezinswoning). Dit betekent dat mensen die in een flat wonen (in het geval van dit onderzoek ook alleen huurders) op dit moment minder aan participatie doen dan hun buurtbewoners in de laagbouw woningen. Dit is een negatieve uitkomst voor de insteek van de participatiesamenleving, waarin het de bedoeling is dat ook de bewoners uit de flats worden betrokken. Hierin kan de theorie meespelen dat het wonen in een flat zorgt voor anonimiteit en teruggetrokkenheid, en daarmee een gebrek aan participatie (Knol, 2005). Tevens is dit een signaal voor Portaal, waar alle flatbewoners uit dit onderzoek Portaal huurders zijn. En dit is zeker voor Overvecht een verontrustende uitkomst waar er in de buurt veel flats staan die niet zomaar gesloopt kunnen worden.

Zelfredzaamheid

participatie	Correlatie
Gevoel bij participatie (Ajzen)	0,292***
Sociaal kapitaal: (vrijwilligers)werk	0,307***
Sociaal economisch kapitaal	0,230**
Sociaal cultureel kapitaal	0,212**
Collectieve zelfredzaamheid	0,204**

Tabel 5.8: Invloed van zelfredzaamheid op de participatie (nu)

*= significant op 0,10 **= significant op 0,05 ***=significant op 0,01

Uit de tabel blijkt dat verschillende aspecten van zelfredzaamheid van invloed zijn op de participatie, en dus dat zelfredzaamheid als geheel een belangrijke invloed is voor wel of niet participeren. Net als bij de sociale omgeving van de leefbaarheid is het hebben van sociaal kapitaal binnen (vrijwilligers)werk een belangrijke indicator (Middleton e.a., 2005). Dit is een logisch verband. Sociaal economisch kapitaal is eveneens significant, dit betekent dat bewoners die goed zijn in anderen overtuigen, anderen motiveren en die vinden dat ze hun werk goed kunnen gebruiken in het dagelijks leven, meer participeren.

Het sociaal cultureel kapitaal was nog van negatieve invloed op de tevredenheid met de leefbaarheid, hier is het positief. Dus kenners van de buurt zetten zich wel meer in, conform de theorie (Lauriks e.a., 2013).

De collectieve zelfredzaamheid is wederom significant, en dus zowel voor tevredenheid als voor participatie een belangrijke factor. Het gevoel bij participatie is logischerwijs van positieve invloed op de participatie, vanuit de theorie van Ajzen (1991).

Tevredenheid met de leefbaarheid

participatie	Correlatie
Sociale omgeving leefbaarheid	0,237***

Tabel 5.9: Invloed van de leefbaarheid op de participatie (nu)

*= significant op 0,10 **= significant op 0,05 ***=significant op 0,01

Van de drie onderdelen van tevredenheid met de leefbaarheid is er een van significante invloed op participatie, namelijk tevredenheid met de sociale omgeving. Dit is te verklaren omdat de reden om te participeren groter wordt wanneer je als bewoner tevreden bent met je buurtbewoners en veel met hen omgaat. En andersom: middels participatie leer je meer buurtbewoners kennen, wat tevens een veel genoemd motief voor participatie is (Engbersen, 2015).

5.2.2 Eindmodel participatie (nu)

Welke factoren beïnvloeden de huidige participatie?	B	significantie	Wald
(constante)	-5,501	0,016	5,754
Leeftijd	-0,037	0,018	5,579
Midden opgeleid (ref = laagopgeleid)	-1,086	0,046	3,994
Wonen in een flat (ref = wonen in een eengezinswoning)	-1,682	0,012	6,344
Sociale omgeving leefbaarheid	0,752	0,002	9,616
Sociaal cultureel kapitaal	0,774	0,016	5,761
Moeilijkheid participatietaken (Ajzen)	0,542	0,021	5,351
Fit Model: Stap 23 sig.=0,000 Nagelkerkes R square = 0,367 -2 Log likelihood = 118,081			

Tabel 5.10: Eindmodel participatie (nu) . Factoren in het groen waren nog niet significant bij de correlaties. *= significant op 0,10 **= significant op 0,05 *=significant op 0,01**

De factoren die een negatieve invloed hebben zijn alle drie persoonskenmerken. Twee persoonskenmerken zijn hier significant en waren dat in een correlatie niet (groen gearceerd). Hun invloed komt dus pas naar boven zodra dit in combinatie met andere factoren is. De factor die bij de correlaties significant was en dit blijft is het wonen in een flat; verder waren er geen persoonskenmerken bij de correlaties significant maar in dit eind regressie model dus wel. Leeftijd is de belangrijkste invloed op participatie, vanwege de hoogste Wald score. Hoe ouder een bewoner wordt, des te lager wordt de kans dat deze persoon nu participeert. Dit geeft aan dat het binnen de participatiesamenleving van belang is dat er wordt ingezet op het werven van jonge mensen bij het inzetten voor de buurt (een lange termijn investering). Een bruikbare uitkomst voor het betrekken van zwakkeren bij participatie is dat midden opgeleiden zich nu minder inzetten voor de buurt ten opzichte van laag opgeleiden. Dit komt overeen met de theorie dat laag opgeleiden (en dus sociaal economisch zwakkeren) meer tijd over hebben om zich in te zetten voor de buurt, en dit dus ook doen (Dekker, 2007). Hierin wordt bevestigd dat ook zwakkere groepen participeren.

Bij de zelfredzaamheidsfactoren valt op dat er maar liefst 4 factoren niet langer significant zijn in een regressie, die dit bij de correlaties wel waren. Dit zijn: gevoel bij participatie, sociaal kapitaal (vrijwilligers)werk, sociaal economisch kapitaal en collectieve zelfredzaamheid. Het meenemen van meerdere factoren als afhankelijke variabelen heeft voor de zelfredzaamheid dus als gevolg, dat factoren niet langer een belangrijke invloed hebben. Een verklaring hiervoor is dat sommige factoren hetzelfde concept meten (in dit geval zelfredzaamheid), en daarom er in een regressie slechts enkelen significant blijven (Field, 2005).

Eén zelfredzaamheids- en één tevredenheidsfactor waren al significant en zijn dit nog steeds, op hun samenhang wordt hier nog kort ingegaan. Het sociaal cultureel kapitaal hangt samen met de andere factor in het model: de sociale omgeving leefbaarheid. Want wanneer iemand de sociale omgeving hoog waardeert heeft hij/zij waarschijnlijk veel kennis van de buurt en andersom. Daarnaast bevestigen beide variabelen de theorie dat bewoners die meer problemen zien, zich ook eerder inzetten voor de buurt (Bolt & ter Maat, 2005).

Er is één zelfredzaamheidsfactor nieuw in het eind regressie model. Moeilijkheid participatietaken bestaat uit de oorspronkelijke variabelen: 'de taken die komen kijken bij het inzetten voor de buurt zijn voor mij te moeilijk' en 'als de taken bij het inzetten voor de buurt makkelijker zouden zijn dan zou ik ze eerder gaan doen'. De eerste variabele is omgedraaid zodat deze in dezelfde positieve richting meet als de tweede variabele. De uitkomst betekent dat bewoners die participatietaken moeilijk vinden minder kans hebben op participeren dan bewoners die dit makkelijker vinden.

5.2.3 Deelconclusie

Vanuit zelfredzaamheid verklaart het sociaal cultureel kapitaal het sterkst de participatie. Kenners van de buurt waren bij de tevredenheid nog significant vaker negatief, maar zetten hun kritiek dus wel om in daadwerkelijke acties middels participatie. Dit ligt in lijn met de theorie en is positief voor Portaal waar buurtkenners een bron van input kunnen zijn voor Portaal en de gemeente.

De sociale omgeving is in het eindmodel ook significant, dus buurtbewoners participeren vaker/ eerder wanneer zij elkaar beter kennen en zij samen een gemeenschappelijk doel willen najagen. Hier kan Portaal wel aan bijdragen middels het faciliteren van ontmoetingsplaatsen, dit is in Overvecht sowieso al het idee in het meerjarenplan leefbaarheid. De negatieve invloed van leeftijd is geen zorgwekkende uitkomst voor de lange termijn, het wonen in een flat echter wel.

5.3 Participatiebereidheid (toekomst)

Na het behandelen van de participatie nu, wordt hier gekeken welke factoren de participatiebereidheid (toekomst) beïnvloeden. In Overvecht is de participatiebereidheid groter dan in 't Hart (56,4 % tegenover 51,4 %). En in beide buurten is deze in elk geval groter dan de huidige participatie, al zijn deze verschillen wel klein (Overvecht 7,3 % meer en in 't Hart 9,7 % meer). Dit kan worden gezien als een tegenvallend resultaat, ook al is het wel een kleine groei. In de komende alinea's wordt er gekeken naar welke factoren die participatiebereidheid beïnvloeden, en wat dit betekent voor de participatie van de toekomst.

5.3.1 Correlaties

Persoonskenmerken

participatiebereidheid	Correlatie
leeftijd	-0,386***
woonduur	-0,333***
Eenoudergezin (ref = alleenstaand)	0,210**
Gepensioneerd (ref = werkend)	-0,254***
Hoog inkomen (ref = laag inkomen)	0,165*

Tabel 5.11: Invloed van persoonskenmerken op de participatiebereidheid

*= significant op 0,10 **= significant op 0,05 ***=significant op 0,01

In tegenstelling tot de participatie (nu) zijn er bij het uitvoeren van correlaties wel meerdere persoonskenmerken van invloed op de participatiebereidheid (toekomst). Bij de participatie was enkel het wonen in een flat significant.

Hoe hoger de leeftijd, des te lager de participatiebereidheid. Deze uitkomst is te verwachten omdat oudere mensen niet meer de behoefte om zich in te zetten voor de buurt omdat zij er minder mee te maken hebben. De uitkomst is ook te verwachten omdat zij door hun leeftijd simpelweg niet meer in staat zijn zich in te zetten, wat tevens een veel genoemde reden is om niet in te zetten in de vragenlijst (11x). Een uitkomst die de theorie tegenspreekt is dat de woonduur in de buurt een negatieve invloed heeft op de participatiebereidheid. Hier zou een verklaring kunnen zijn dat mensen die langer in de buurt wonen reeds hebben geparticipeerd, maar zonder succes, en dus niet meer

bereid zijn dit nog eens te doen. En nieuwe bewoners (korte woonduur) kunnen participatie juist zien als een manier om sociaal bezig te zijn in hun nieuwe buurt en hun om nieuwe burens beter te leren kennen. Dit wordt bevestigd door de reden buurtbewoners beter leren kennen, die vaak (11x) wordt genoemd. Een andere opvallende uitkomst is dat eenoudergezinnen in de toekomst zich meer willen inzetten ten opzichte van andere gezinssamenstellingen. Terwijl dit juist een groep is (alleenstaande ouders) waarover bekend is dat zij eigen persoonlijke problemen hebben en dit de zin/ tijd in participeren in de weg kan zitten (Dekker, 2007). Hierdoor is het wel een positieve uitkomst dat deze groep positief staat tegenover participatie in de toekomst.

Gepensioneerden zijn juist minder participatiebereid, dit is logisch in combinatie met de eerdergenoemde negatieve invloed van leeftijd en woonduur.

Het hebben van een hoog inkomen, ten opzichte van lagere inkomens, is van positieve invloed op participatiebereidheid. Deze constatering is slecht nieuws voor de participatiesamenleving van de toekomst waar ook de zwakken (lage inkomens) aan moeten bijdragen.

Zelfredzaamheid

participatiebereidheid	Correlatie
Gevoel bij participatie (Ajzen)	0,353***
Sociaal kapitaal: (vrijwilligers)werk	0,299***
Sociaal kapitaal: algemeen	0,158*
Sociaal economisch kapitaal	0,279***

Tabel 5.12: Invloed van zelfredzaamheid op de participatiebereidheid

***= significant op 0,10 **= significant op 0,05 ***=significant op 0,01**

Voor de participatiebereidheid zijn enkele zelfredzaamheidsaspecten van invloed die reeds ook van invloed waren op de participatie nu. Dit zijn: sociaal kapitaal (vrijwilligerswerk), sociaal economisch kapitaal en het gevoel bij participatie. Een andere component van sociaal kapitaal: algemeen, was bij de participatie (nu) niet significant. Dat deze factor dat nu wel is, is een indicatie dat sociaal kapitaal een belangrijke invloed vormt op de participatiebereidheid van bewoners. Portaal kan hier op in spelen door onder andere het eerdergenoemde creëren van ontmoetingsplekken voor bewoners. Sociaal cultureel kapitaal en collectieve zelfredzaamheid waren bij participatie (nu) wel significant maar in de toekomst (participatiebereidheid) niet meer.

Tevredenheid met de leefbaarheid

Geen een onderdeel van de tevredenheid leefbaarheid blijkt significant op de participatiebereidheid. Dit betekent dat bewoners hun participatiebereidheid niet sterk laten afhangen van hun tevredenheid. De andere factoren die hiervoor voorbij kwamen doen dit wel, namelijk persoonskenmerken en zelfredzaamheid. Bij de participatie (nu) was er wel één component van de leefbaarheid significant: de sociale omgeving.

5.3.2 Eindmodel participatiebereidheid (toekomst)

Welke factoren beïnvloeden de participatiebereidheid?	B	significantie	Wald
(constante)	0,516	0,524	0,406
Leeftijd	-,034	0,018	5,594
Eenoudergezin (ref = alleenstaand)	2,935	0,014	6,031
Midden inkomen (ref = laag inkomen)	1,222	0,039	4,268
Hoog inkomen (ref = laag inkomen)	1,622	0,016	5,847
Wonen in een Flat	1,659	0,017	5,711
Sociaal kapitaal: (vrijwilligers)werk	0,630	0,025	5,055
Gevoel bij participatie (Ajzen)	0,837	0,004	8,502
Fit Model: Stap 22 sig. = 0,000 Nagelkerkes R square 0,473 -2 Log likelihood = 105,932			

Tabel 5.13: Eindmodel participatiebereidheid. Factoren in het groen waren nog niet significant bij de correlaties. *= significant op 0,10 **= significant op 0,05 *=significant op 0,01**

Eindmodel tegenover correlaties

Van de persoonskenmerken zijn niet langer significant: gepensioneerd zijn en lang in de buurt wonen (woonduur). Factoren die significant blijven zijn: leeftijd, eenoudergezinnen en hoge inkomens. Factoren die nieuw zijn in het eindmodel zijn: middeninkomens (als aanvulling op hoge inkomens) en het wonen in een flat.

Bij de zelfredzaamheidsfactoren zijn niet langer significant: sociaal kapitaal (algemeen) en sociaal economisch kapitaal. Nog steeds significant zijn het gevoel bij participatie en sociaal kapitaal: (vrijwilligers)werk. Geen enkele factor is nieuw in het model ten opzichte van de correlaties. De interpretaties per factor volgen hieronder, waar ook de vergelijking van het eindmodel van de participatiebereidheid wordt gemaakt met de participatie (nu).

Eindmodel toekomst tegenover eindmodel nu

Factoren die bij participatie nu wel significant waren maar nu niet meer zijn: midden opgeleid, sociale omgeving leefbaarheid, sociaal cultureel kapitaal en moeilijkheid participatietaken.

Ook zijn er enkele variabelen hetzelfde als bij de participatie (nu), namelijk: leeftijd met een negatieve invloed en gevoel bij participatie met een positieve invloed. Deze bepalen dus zowel nu als in de toekomst in grote mate welke bewoners er (willen) participeren. Opvallender is dat het wonen in een flat ook terugkomt, maar dit keer met een positieve invloed. Dit is uiteraard een goed teken voor de inzet op participatie in de toekomst in Overvecht. Waar veel van de problemen in en rondom de flats plaatsvinden, is hier ook de meeste behoefte aan bewonersparticipatie. Hierbij gaat de theorie op dat op plekken waar veel problemen zijn, mensen eerder bereid zijn deze aan te pakken (Engbersen, 2015). Daarnaast is bekend dat in de flats veel sociaal lage zwakke groepen wonen, en dus is het een positieve uitkomst dat hier significant veel participatiebereidheid zit. Zeker gezien het feit dat op dit moment flatbewoners significant minder participeren (vorige model). Aan de andere kant kan deze uitkomst ook als negatief worden gezien. Want flatbewoners zijn participatiebereid maar participeren op dit moment nog niet. Blijkbaar zien zij een barrière die hen er uiteindelijk van weerhoudt om ook daadwerkelijk te participeren.

Nieuwe variabelen ten opzichte van het model voor participatie (nu) zijn: eenoudergezinnen, middeninkomens, hoge inkomens en sociaal kapitaal (vrijwilligers)werk. Eenoudergezinnen zijn meer participatiebereid dan alle andere gezinsstellingen. Dit gaat in tegen de theorie dat dit vaak

gezinnen zijn met veel problemen en dus weinig tijd om te participeren. Aan de andere kant kan er worden gesteld dat juist dit soort huishouden behoefte hebben aan een stabiele/ goede leefomgeving en zich hier ook zelf voor willen inzetten. Dat hoge inkomens en midden inkomens meer participatiebereid zijn dan lage inkomens is een ongewenste uitkomst vanuit het betrekken van sociaal economisch zwakkeren bij de participatiesamenleving. Tot slot is een nieuwe variabele het sociale kapitaal: (vrijwilligers)werk. Dit betekent dat bewoners die mensen kennen die zichzelf inzetten voor de buurt of vrijwilligerswerk doen, dit in de toekomst zelf ook willen gaan doen. Dit brengt de importantie van de sociale omgeving van de buurt aan het licht om grote groepen bewoners participatiebereid te krijgen.

Het is tevens positief dat veel persoonskenmerken geen negatieve invloed hebben, wat volgens de theorie de verwachting is en waar dit participatie in de toekomst in gevaar zou kunnen brengen. Persoonskenmerken zijn uiteraard onveranderlijk, zelfredzaamheid en tevredenheid zijn dit niet. Dus hier kunnen Portaal en de gemeente op in spelen.

5.3.3 Deelconclusie

Bewoners willen in de toekomst meer participeren dan nu, dit verschil is echter wel kleiner dan gehoopt en verwacht. Eenoudergezinnen zijn van alle persoonskenmerken het sterkste bereid om in de toekomst te participeren, wat voor de participatiesamenleving een gewenste uitkomst is. Dat lage inkomens minder bereid zijn dan de hogere inkomens is hierin juist ongewenst. Wat betreft zelfredzaamheid biedt de significantie van sociaal kapitaal op (vrijwilligers)werk hoop voor de toekomst. Tevredenheid met de leefbaarheid speelt helemaal geen rol in het eindmodel. Dit is een belangrijke conclusie, namelijk dat inzetten op tevredenheid met de leefbaarheid geen belangrijke vereiste is om participatie in de toekomst succesvol te maken.

De belangrijkste conclusie bij de participatiebereidheid is dat flatbewoners in de toekomst meer willen participeren dan de bewoners in de laagbouw, waar dit bij de participatie (nu) nog significant negatief was.

5.4 Drie groepen van Gruis en de participatie(bereidheid)

Nu duidelijk is welke factoren de meeste invloed hebben op de participatie(bereidheid), wordt hier gekeken of de bepaalde factoren overwegend aanwezig zijn in een van de 3 groepen van Gruis. Dit zegt iets over hoe bepaalde soort bewoners (op basis van persoonskenmerken, zelfredzaamheid en tevredenheid) hun inbreng bij participatie zien, nu en in de toekomst. Dus eigenlijk worden participatie en participatiebereidheid (deelvraag 2) hier op deze manier gecombineerd.

5.4.1 Uitleg analyse

De 3 groepen op basis van de theorie van Gruis zijn wegens bruikbaarheid van de data hier enigszins aangepast, in plaats van kunnen en willen participeren wordt hier gebruikt participatie (nu) en participatiebereidheid toekomst. De 3 groepen zijn dan nu ja en toekomst ja (actieven), nu nee en toekomst ja (afhankelijken) nu nee en toekomst nee (afnemenden). Hieronder is in een tabel weergegeven welk percentage van de respondenten er in elke groep zit. De groep nu ja en toekomst nee is geen erkende groep door Gruis en wordt in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten.

Groep van Gruis	% respondenten
Actieven (nu ja & toekomst ja)	33,3
Afhankelijken (nu nee & toekomst ja)	19,4
Afnemenden (nu nee & toekomst nee)	34,9
Nu ja en toekomst nee	12,4

Tabel 5.14: Verdeling respondenten onder de groepen van Gruis

Om erachter te komen bij welke combinaties van factoren en groepen van Gruis de uitkomsten statistisch significant verschillen, wordt de one-way Anova test uitgevoerd bij de onafhankelijke variabelen die ordinaal of ratio zijn. Voor de nominale variabelen, veel persoonskenmerken, wordt de chi square test gebruikt in combinatie met kruistabellen.

Hierdoor wordt duidelijk welke soorten bewoners (aan de hand van persoonskenmerken, tevredenheid en zelfredzaamheid) in welke ‘participatie’ groep van Gruis kunnen worden geplaatst. In elke categorie (groep Gruis + andere variabele) moet de ‘expected count’ minstens 5 zijn, om genoeg cases per groep te hebben.

Uitleg Chi test + kruistabel en Anova

De Chi test geeft aan of de groepen in de kruistabel significant verschillen. In de kruistabel zelf kan vervolgens worden gevonden om welke groepen het gaat die deze significantie tot stand brengen (oftewel waar het verschil in de gemiddelden vandaan komen).

Bij de Anova wordt in combinatie met een Bonferroni test duidelijk tussen welke groepen van Gruis het gemiddelde significant verschilt, de Bonferroni test biedt hierbij informatie over welke groepen significant verschillen en hoe sterk dit verschil is. Persoonskenmerken die niet in de tabel staan verschillen niet significant in hun gemiddelden

5.4.2 Uitkomsten

Persoonskenmerken

Persoonskenmerk	Toelichting op 3 groepen Gruis
leeftijd	Oudere mensen relatief vaak in groep afnemenden
Woonduur	Bewoners die lang in de buurt wonen relatief vaak in groep afnemenden
Huishoudenssamenstelling	Samenwonenden zonder kinderen significant vaak in groep Afnemenden , t.o.v. andere groepen
Arbeidssituatie	Werkenden zijn significant vaak Actieven , Gepensioneerden zijn significant vaak afnemenden
Opleidingsniveau	Laagopgeleiden significant vaak afnemenden

Tabel 5.15: persoonskenmerken en de groepen van Gruis

Wat betreft de persoonskenmerken is te zien dat slechts één groep, die van actieverelingen, overwegend veel werkenden heeft. Uiteraard is het een teleurstellende uitkomst dat er slechts één persoonskenmerk als groep actieverelingen uit de analyse komt. Aan de andere kant kan dit worden gezien als een positieve uitkomst omdat juist ook sociaal economisch sterke bewoners nodig zijn om participatie te laten slagen (Goodlad e.a., 2005). In de groep afnemenden is te zien dat hier vooral bewoners inzitten die waarschijnlijk al lang in de buurt wonen (ouderen in leeftijd, bewoners met een langere woonduur en gepensioneerden). Vanuit hen is de keuze voor niet participatiebereid zijn meer dan logisch, dus dat zij in de groep afnemenden zitten dient geen grote zorg te zijn voor initiatiefnemers van de participatiesamenleving van de toekomst. Zorgwekkender is de aanwezigheid van laag opgeleiden in deze groep. Voor deze groep moet er een hoop veranderen willen Portaal en gemeente hen kunnen meetrekken in bewonersparticipatie. In de groep afhankelijken van Gruis is geen een enkel persoonskenmerk dominant. Dit betekent dat soorten bewoners (op basis van persoonskenmerken) gelijk zijn verdeeld over deze groep. En dus ook dat deze groep moeilijker te onderscheiden is dan de twee uiterste groepen (waar het logischer is voor een kenmerk om dominant te zijn).

zelfredzaamheid

De zelfredzaamheidsfactoren kunnen allen worden getoetst middels de Anova omdat ze allemaal op een ratio schaal gemeten zijn.

Zelfredzaamheidsfactor	Toelichting op 3 groepen Gruis
Gevoel bij participatie	Bewoners die een slecht gevoel bij participatie hebben zijn relatief vaak afnemenden , t.o.v. de andere groepen
Sociaal economisch kapitaal	Bewoners die lager scoren op sociaal economisch kapitaal relatief vaak afnemenden , t.o.v. de andere groepen
Sociaal cultureel kapitaal	Bewoners die lager scoren op sociaal cultureel kapitaal relatief vaak afhankelijken , ten opzichte van Actieven
Sociaal kapitaal: (vrijwilligers)werk	Bewoners die lager scoren op sociaal kapitaal: (vrijwilligers)werk zijn relatief vaak afnemenden , t.o.v. andere groepen

Tabel 5.16: zelfredzaamheid en de groepen van Gruis

Ook bij de zelfredzaamheidsfactoren is te zien dat er vooral afnemenden worden onderscheiden van de twee andere groepen van Gruis, namelijk bij: gevoel bij participatie, sociaal economisch kapitaal en sociaal kapitaal op (vrijwilligers)werk. Dit is terug te zien in de Anova en Chi toets/ kruistabel analyses, waarin de groepen actieven en afhankelijken dichter bij elkaar zitten dan de groep afnemenden. Dit betekent dus dat Gruis zijn driedeling in dit onderzoek eigenlijk een tweedeling is, waarbij de afhankelijken en actieven vaak samen een groep vormen op basis van persoonskenmerken en zelfredzaamheid. Bij sociaal cultureel kapitaal is er wel een interessante uitkomst met betrekking tot de groep afhankelijken. Respondenten met laag sociaal cultureel kapitaal zitten relatief vaak in deze groep. Door hun gebrek aan kennis van de buurt willen zij wellicht wel participeren (bereidheid ja) maar doen zij dit uiteindelijk niet (ze participeren vooralsnog niet). Dit geeft aan dat de groep met weinig sociaal cultureel kapitaal een potentiële groep is voor de participatie van de toekomst, mits de barrière die hen momenteel weerhoudt van participeren wordt weggenomen; oftewel het vergroten van (een onderdeel van) hun zelfredzaamheid. Wat deze barrière dan precies is zou vervolgonderzoek kunnen uitwijzen. Want er is vooralsnog weinig onderzoek gedaan naar het vergroten van de zelfredzaamheid van bewoners, waar zelfredzaamheid sowieso een relatief nieuw begrip is. De urgentie is dus wel dat dit waar mogelijk gaat gebeuren, ten behoeve van de participatie samenleving. De zelfredzaamheid hangt hierbij uiteraard samen met persoonskenmerken, zoals te zien was aan het einde van het methode hoofdstuk. Beide factoren kunnen elkaar versterken of afzwakken.

Tevredenheid met de leefbaarheid

Zelfredzaamheidsfactor	Toelichting op 3 groepen Gruis
Sociale omgeving leefbaarheid	Bewoners die de sociale omgeving laag beoordelen zitten relatief vaak in de groep afhankelijken , ten opzichte van de groep actieven

Tabel 5.17: Tevredenheid met de leefbaarheid en de groepen van Gruis

Bij de tevredenheid met de leefbaarheid verschilt enkel het component / de factor sociale omgeving significant tussen de drie verschillende groepen van Gruis. Hier zijn het relatief vaak afhankelijken die de sociale omgeving laag beoordelen, waarin zij significant verschillen van de actieven. In andere woorden: een slechte sociale omgeving van de leefbaarheid is een barrière voor afhankelijke respondenten die wel willen participeren maar dit vooralsnog niet doen. Portaal kan hierop inspelen door meer te investeren in ontmoetingsplekken voor bewoners, wat al eerder naar voren kwam bij het eindmodel van de participatie (nu) in alinea 5.2.2 en tevens een concreet plan is in het

meerjarenplan leefbaarheid van Overvecht. Dus Portaal is hier wel al mee bezig, en dit onderzoek wijst uit dat dit terecht is.

5.5 Bewoners, portaal en gemeente

In deze alinea worden deelvraag 3, 4 en 5 beantwoord:

Welke rol zien bewoners weggelegd voor zichzelf ten opzichte van andere bewoners, Portaal en de gemeente bij het verbeteren van de leefbaarheid in de buurt?

In hoeverre zijn bewoners tevreden met Portaal en de gemeente met betrekking tot hun inzet op het verbeteren van de leefbaarheid, en beïnvloedt dit de participatie van bewoners?

Op welke manier willen bewoners samenwerken met woningcorporaties, en hoe kan Portaal de visies van bewoners over het verbeteren van de leefbaarheid in de buurt meenemen in het eigen beleid?

5.5.1 Taken bij participatie

De eerder behandelde participatie(bereidheid) hangt samen met wat bewoners zelf vinden wat wel en niet hun taken en verantwoordelijkheden zijn bij het verbeteren van de buurt. Hier wordt gekeken bij welke taken behorend bij het leefbaar houden van de leefomgeving bewoners zichzelf als betrokkenen noemen. Bewoners noemen zichzelf het vaakst als betrokkenen bij: het schoonhouden van de buurt (74%) en het organiseren van activiteiten (72,2 %) (Tabel 5.18). Het bedenken van nieuwe openbare ruimten en groenvoorzieningen & het zorgen voor contacten tussen verschillende bewonersgroepen hadden evenveel stemmen (allebei 54,8%). Zorgen voor voldoende ontmoetingsplaatsen werd het minst vaak als bewoners taak gezien (16,7%).

We weten nu hoe de bewoners zelf denken over bij welke taken ze betrokken willen / moeten zijn. Maar welke taken vinden zij onderdeel van de corporatie? Ten eerste wijzen bewoners opvallend weinig taken toe aan de corporatie, veel minder dan de gemeente en aan zichzelf bijvoorbeeld (zie tabel 5.19 en 5.20). Dit kan deels komen door koop eigenaren die weinig tot niks te maken hebben met Portaal. De top drie taken die bewoners aan Portaal toebedelen zijn: toezicht houden op overlast (42,9 %), aansporen bewoners (40,9) en zorgen voor contacten tussen verschillende bewonersgroepen in de buurt (37,3). Ook het bedenken van nieuwe openbare ruimten en groen scoort redelijk hoog (35,7 %). Bewoners en corporaties kunnen op basis van het voorgaande het beste samenwerken op het gebied van: contacten leggen tussen verschillende bewonersgroepen en het bedenken van nieuwe openbare ruimten en groen (ook in samenwerking met de gemeente).

Overvecht tegenover 't Hart

De volgende taken zijn de verantwoordelijkheid van bewoners:	Overvecht	't Hart	Totaal
Het beheer van de openbare ruimten en het groen*	36,4 %	22,5 %	28,6 %
Het meedenken over nieuwe openbare ruimten en groen	61,8 %	49,3 %	54,8 %
Bewoners aansporen om zich in te zetten voor de buurt	36,4 %	40,3 %	38,6 %
Activiteiten organiseren in de buurt	70,9 %	73,2 %	72,2 %
Toezicht houden op overlast veroorzakers	32,2 %	42,3 %	38,1 %
Het schoon houden van de buurt	72,7 %	75 %	74 %
Het veilig houden van de buurt	38,2 %	49,3 %	44,4 %
Zorgen voor voldoende ontmoetingsplekken voor bewoners	15,5 %	18,2 %	16,7 %
Zorgen voor contacten tussen verschillende bewonersgroepen in de buurt	61,8 %	49,3 %	54,8 %

Tabel 5.18: taken waarvan bewoners vinden dat het hun eigen verantwoordelijkheid is in de buurt met het hoogste percentage is dit cijfer groen gekleurd

De taak is blauw gekleurd wanneer de gemiddelden van de twee buurten significant verschillen

De volgende taken zijn de verantwoordelijkheid van Portaal:	Overvecht	't Hart	Totaal
Het beheer van de openbare ruimten en het groen	23,6 %	21,1 %	22,2 %
Het meedenken over nieuwe openbare ruimten en groen*	27,3 %	42,3 %	35,7 %
Bewoners aansporen om zich in te zetten voor de buurt	32,7 %	47,2 %	40,9 %
Activiteiten organiseren in de buurt***	7,3 %	26,8 %	18,3 %
Toezicht houden op overlast veroorzakers	40 %	45,1 %	42,9 %
Het schoon houden van de buurt*	18,2 %	33,3 %	26,8 %
Het veilig houden van de buurt**	20 %	38,0 %	30,2 %
Zorgen voor voldoende ontmoetingsplekken voor bewoners	29,1 %	42,3 %	36,5 %
Zorgen voor contacten tussen verschillende bewonersgroepen in de buurt	34,5 %	39,4 %	37,3 %

Tabel 5.19: taken waarvan bewoners vinden dat het de verantwoordelijkheid van Portaal is

In de buurt met het hoogste percentage is dit cijfer groen gekleurd

De taak is blauw gekleurd wanneer de gemiddelden van de twee buurten significant verschillen

De volgende taken zijn de verantwoordelijkheid van de gemeente:	Overvecht	't Hart	Totaal
Het beheer van de openbare ruimten en het groen	96,4 %	98,6 %	97,6 %
Het meedenken over nieuwe openbare ruimten en groen	92,7 %	85,9 %	88,9 %
Bewoners aansporen om zich in te zetten voor de buurt	60 %	55,6 %	57,5 %
Activiteiten organiseren in de buurt	41,8 %	45,1 %	43,7 %
Toezicht houden op overlast veroorzakers	92,7 %	88,7 %	90,5 %
Het schoon houden van de buurt	92,7 %	84,7 %	88,2 %
Het veilig houden van de buurt	92,7 %	90,1 %	91,3 %
Zorgen voor voldoende ontmoetingsplekken voor bewoners	81,8 %	76,1 %	78,6 %
Zorgen voor contacten tussen verschillende bewonersgroepen in de buurt	58,2 %	50,7 %	54,0 %

Tabel 5.20: taken waarvan bewoners vinden dat het de verantwoordelijkheid van de gemeente is

In de buurt met het hoogste percentage is dit cijfer groen gekleurd

Wat betreft de verschillen tussen beide buurten is te zien dat in 't Hart bewoners zichzelf, op één taak na, veel meer als een betrokkenen zien in vergelijking met Overvecht (tabel 5.18). Dus bewoners

van 't Hart zien zichzelf meer als verantwoordelijken bij verschillende taken die horen bij participatie. De grootste verschillen zijn er bij de taken: het meedenken over nieuwe openbare ruimten, bewoners aansporen om zich in te zetten, activiteiten organiseren, het veilig houden van de buurt en zorgen voor ontmoetingsplekken. De enige taak waar Overvecht zich meer voor wil inzetten is het beheer van openbare ruimten en groen. Ook Portaal wordt in 't Hart veel vaker als verantwoordelijke van taken gezien dan in Overvecht (tabel 5.19).

Beide buurten noemen de gemeente zeer vaak als verantwoordelijke, bij meerdere taken (tabel 5.20). De verschillen tussen de buurten zijn hierin gering. Er is geen enkele taak waar bewoners Portaal sterker als verantwoordelijke partij zien, ten opzichte van de gemeente. Dit kan iets zeggen over het gebrek aan kennis over welke taken Portaal op zich neemt of wil nemen met betrekking tot het verbeteren van de leefbaarheid. Of bewoners vinden simpelweg dat Portaal zich, minder dan de gemeente, met de leefomgeving moet bemoeien (en enkel met de woning).

Chi square toetsen/ Kruistabellen

Kruistabellen zijn uitgevoerd om te kijken bij welke taken (voor bewoners zelf, Portaal en de gemeente) beide buurten significant verschillen. Hier is de naam van de taak/ verantwoordelijkheid (linker kolom) blauw gekleurd wanneer significant, met de volgende significantie niveaus * = significant op 0,10; ** = significant op 0,05; *** = significant op 0,01.

Hieruit blijkt dat de twee buurten significant verschillen in hoeverre zij vinden dat bewoners zelf verantwoordelijk zijn bij de taak: het beheer van de openbare ruimten en groen.

Over de verantwoordelijkheden / taken voor Portaal, zijn de buurten het zeer vaak oneens. Op vier taken verschillen de buurten significant. Hieruit kan worden geconcludeerd dat bewoners in beide buurten op een andere manier kijken naar het takenpakket bij de leefbaarheid van Portaal, waarbij men in 't Hart meer taken als verantwoordelijkheid van Portaal ziet.

Bij de gemeente verschillen de twee buurten op geen enkele taak significant, in beide buurten vinden bewoners unaniem dat de gemeente een grote verantwoordelijkheid heeft. De gemeente hoeft de grootte van haar inzet dus minder per buurt te specificeren dan Portaal, aldus bewoners.

5.5.2 Rol Portaal en de gemeente

Uit de vragen 6 en 8 van de enquête blijkt heel duidelijk dat bewoners een grotere rol van de corporatie willen zien in de toekomst. Op dit moment vindt 34,4% dat de corporatie een kleine rol op zich neemt, en 4,0 % een grote rol. In de toekomst wil 3,0% dat de corporatie een kleine rol op zich gaat nemen, en 33,4 % wil dat Portaal grote rol op zich gaat nemen.

Voor de gemeente geldt dat op dit moment 31,7% van de bewoners vindt dat zij een kleine rol op zich nemen, en 11,9 % een grote rol. In de toekomst wil 2,4% een kleine rol van de gemeente zien en 53,5 % een grote rol. Deze uitkomsten geven heel duidelijk aan dat bewoners meer verantwoordelijkheid willen zien van deze partijen in de toekomst. In combinatie met de vorige vraag over de verantwoordelijkheid bij taken willen bewoners een actieve / voortouw rol van de gemeente (Uitermark & Duyvendak, 2006), zeker bij taken als het zorgen voor ontmoetingsplaatsen voor bewoners. Het verschilt dus per taak hoe intensief de participatie kan en moet zijn vanuit bewoners; Portaal en gemeente kunnen hierop inspelen door het participatiebeleid per taak af te bakenen.

Overvecht vs. 't Hart

In Overvecht is de wil voor een grotere rol van de gemeente in de toekomst groter dan in 't Hart (69,8 % tegenover 54 %). Eveneens is in Overvecht de groep respondenten groter die in de toekomst een grotere rol wil zien bij Portaal (66,6 % tegenover 53,5%). Wat betreft de huidige rollen van de gemeente en Portaal verschillen beide buurten niet aanzienlijk. 't Hart vindt de huidige rol van de gemeente iets kleiner dan Overvecht en bij de rol van Portaal is het precies andersom.

5.5.3 Tevredenheid met Portaal en de gemeente

De vragen over de tevredenheid met gemeente en corporaties (vraag 5 en 7 uit de enquête) kunnen ook een aanleiding zijn voor mensen om te participeren. Bijvoorbeeld dat bewoners vinden dat ze zelf minder hoeven te doen als ze tevreden zijn met Portaal en de gemeente. Of zo erg ontevreden zijn waardoor ze zelf minder willen doen omdat ze geen vertrouwen hebben in Portaal en de gemeente (Winsemius e.a., 2004).

Bij deze uitkomsten is het belangrijk in acht te nemen dat huiseigenaren (kopers) de vragen over de rol van Portaal logischerwijs niet hebben ingevuld. De percentages zijn dus enkel van de huurders uit de respondentengroep. Een respondent wordt als tevreden beschouwd wanneer hij /zij een 4 of een 5 geeft (op schaal van 1 tot 5).

% tevreden met de gemeente en Portaal	Gemeente	Portaal
Tevredenheid met de inzet voor de buurtverbetering van....	21,6 %	20,6 %
Ik voel mij serieus genomen door.....	22,4 %	31,5 %
Ik ervaar het contact met als positief	23,0 %	38,4 %
..... Heeft door welke problemen er in mijn buurt spelen, en hoe deze te verbeteren	26,1 %	15 %
Ik ben tevreden over de diensten die Portaal biedt in mijn buurt	n.v.t.	21,9 %
Ik ervaar het contact met de wijkbeheerder van mijn woningcorporatie als positief	n.v.t.	15,1 %

Tabel 5.21: Tevredenheid met de gemeente en Portaal

Voor de actor met het hoogste percentage is dit cijfer **groen** gekleurd

Uit tabel 5.21 hierboven blijkt dat bewoners duidelijk meer tevreden zijn met Portaal dan met de gemeente voor wat betreft het gevoel van serieus genomen worden en het contact. Een aspect waar Portaal slechter scoort dan de gemeente is: het zien welke problemen er spelen in een buurt en hoe deze op te lossen. Dit is in de toekomst een punt voor Portaal om rekening mee te houden.

Overvecht tegenover 't Hart

% tevreden met portaal, per buurt	Overvecht	't Hart	Totaal
Tevredenheid met de inzet voor de buurtverbetering van Portaal	29,2 %	16,3 %	20,6 %
Ik voel mij serieus genomen door Portaal	33,3 %	30,6 %	31,5 %
Ik ervaar het contact met Portaal als positief	50 %	32,6 %	38,4 %
Portaal heeft door welke problemen er in mijn buurt spelen, en hoe deze te verbeteren	25 %	10,2 %	15 %
Ik ben tevreden over de diensten die Portaal biedt in mijn buurt	33,3 %	15,3 %	21,9 %
Ik ervaar het contact met de wijkbeheerder van Portaal als positief	25 %	10,2 %	15,1 %

Tabel 5.22: Tevredenheid met Portaal, per buurt en totaal

In de buurt met het hoogste percentage is dit cijfer **groen** gekleurd

In Overvecht is men over het geheel positiever over Portaal dan in 't Hart. Dit is een opvallende uitkomst waar Overvecht in dit onderzoek op tevredenheid met de leefbaarheid slechter scoort. De intensieve inzet die Portaal biedt in Overvecht leidt mogelijk tot een grotere tevredenheid aldaar. De relatieve ontevredenheid in 't Hart, een buurt met minder problemen en meer participatie(bereidheid), is mogelijk te verklaren doordat zij een goede leefbaarheid gewend zijn. De buurt is momenteel sociaal economisch minder aan het worden en wellicht vinden de bewoners dat

Portaal hier zich te weinig voor inzet. Eerder was echter te zien dat minder mensen in 't Hart (53,5 %) een grote rol voor Portaal willen dan in Overvecht (66,6 %), maar in 't Hart werden wel meer taken als de verantwoordelijkheid van Portaal gezien (tabel 5.19).

Dit is een lastige en ietwat verwarrende uitkomst met betrekking tot het verbeteren van de tevredenheid met Portaal in 't Hart, want respondenten geven niet in dezelfde richting antwoord op de verschillende vragen. De onvrede in 't Hart zou kunnen komen door gebrekkige communicatie van Portaal, in elk geval in de beleving van bewoners (van Marissing, 2008).

T toetsen

T toetsen zijn uitgevoerd om te kijken of de twee buurten significant verschillen in hun tevredenheid met Portaal. Geen enkele tevredenheidsfactor met Portaal verschilt tussen beide buurten significant. Dit zou kunnen komen doordat zeer veel respondenten de vraag met een 3 (niet mee eens / niet mee oneens) hebben beantwoord en hierdoor liggen de gemiddelden van beide buurten zeer dicht bij elkaar waardoor een T toets geen significante uitkomsten biedt, ook al liggen de tevredenheidspercentages (tabel 5.22) soms wel redelijk ver uiteen.

Correlaties van de participatie(bereidheid)met de rol van- en tevredenheid over de gemeente en Portaal

Rol

Mensen die de huidige rol van gemeenten als groter zien, participeren ook meer. Deze uitkomst gaat in tegen de theorie (Arnstein 1996; Driver 2005) dat mensen eerder participeren bij een kleinere overheid. Bij de huidige rol van corporaties en de participatie zijn geen significante verbanden. Eveneens geldt dit voor de rollen van gemeente en corporatie in de toekomst en de participatiebereidheid.

Tevredenheid

Bewoners die vinden dat de gemeente de problemen door heeft en dus hoe deze aan te pakken (enquête vraag 5c), participeren nu ook significant vaker dan mensen die dit niet vinden. Dit is een indicatie dat bewoners een betrokken en geïnteresseerde gemeente waarderen (Winsemius e.a., 2004).

Bij de tevredenheid met Portaal zijn meer aspecten significant verbonden met de participatie(bereidheid). Ten eerste: bewoners die meer tevreden zijn met de inzet van Portaal bij de buurtverbetering, participeren zelf ook meer. Dit geldt ook voor bewoners die zich serieus genomen voelen door Portaal, die de tevreden zijn met de diensten die Portaal biedt en die het contact met Portaal als positief ervaren (enquête vragen: 7a, b, d en e). Op basis hiervan kunnen twee uitspraken worden gedaan. Ten eerste: bewoners die op dit moment tevreden zijn met de verschillende vormen van inzet voor de buurt van Portaal, participeren op dit moment meer. En ten tweede volgt uit deze analyses dat de tevredenheid met de taken van Portaal meer significant samenhangen met participatie ten opzichte van de tevredenheid met de gemeente. Dit is goed nieuws voor Portaal en de inzet die zij toont op het gebied van leefbaarheid, deze inzet werpt dus haar vruchten af in de vorm van bewoners die zelf meer gaan participeren. Dit in combinatie met de wens van bewoners voor een grotere rol van Portaal biedt perspectief voor Portaal's inzet op leefbaarheid.

5.5.4 Geloof in het nut van bewonersparticipatie

Uit vraag 16 van de enquête komt een opvallende uitkomst, waar veel respondenten vinden: "het inzetten van bewoners voor de buurt, de buurt ook echt kan verbeteren". Slechts 14,4% geeft een 5

of lager als cijfer. Dus de overige 85,6 % geeft deze stelling een 6 of hoger. Zelfs 38,4% geeft een 8 of hoger. Dit biedt perspectief voor participatie initiatieven.

Op vraag 17 met de stelling "In een buurt zoals die van mij is er door de vele problemen veel meer nodig dan alleen bewoners die zich meer gaan inzetten" komt de volgende respons. 31,5 % geeft een 5 of lager, het overgrote deel vindt dus dat er dus naast bewonersparticipatie wel nog meer nodig is om de leefbaarheid te verbeteren. Dit hangt samen met de gevonden grote rol bij overheid en gemeente die bewoners graag zien.

Overvecht tegenover 't Hart

Wat betreft de stelling "het inzetten van bewoners voor de buurt, de buurt ook echt kan verbeteren" tonen beide buurten vergelijkbare uitkomsten. De onvoldoendes (5 of lager) bedragen 18,2 % in Overvecht en 11,4 % in 't Hart. In 't Hart is het geloof in bewonersparticipatie dus net iets groter. De ruime voldoende (een 8 of hoger) bedragen 38,3 % (Overvecht) en 38,7 % ('t Hart). En zijn dus eigenlijk in beide buurten even groot.

De stelling "in een buurt zoals die van mij is er door de vele problemen veel meer nodig dan alleen bewoners die zich meer gaan inzetten" kent een hele andere uitkomst. Hier geeft in Overvecht 12,7 % een 5 of lager en in 't Hart maar liefst 46,4%. Dit betekent dus dat in 't Hart men niet vindt dat de problemen dusdanig ernstig zijn dat er veel meer nodig is dan bewonersinzet. Dit is in lijn met hun grote verantwoordelijkheidsgevoel bij verschillende taken en de kleinere gewenste rol van de gemeente en Portaal ten opzichte van Overvecht, wat eerder te zien was. In andere woorden: meer bewonersinzet is zeker welkom in de buurt, maar dit moet voldoende zijn om een prettige leefomgeving te creëren of in stand te houden. In Overvecht geeft een zeer groot deel (69,1%) een 8 of hoger voor de stelling met betrekking tot het nut van bewonersparticipatie. Er is in deze buurt dus erg veel behoefte aan meer inzet voor de buurt naast bewonersparticipatie, wat dan vooral van gemeente en corporaties zou moeten komen. In 't Hart geeft slechts 20,3 % een 8 of hoger, een zeer duidelijk verschil.

Redenen van wel of niet participeren

De redenen voor wel of niet participeren is slechts door een gering aantal respondenten ingevuld, waarschijnlijk omdat dit een open vraag was. Hierdoor worden de uitkomsten niet in percentages gegeven maar in absolute aantallen. De meest genoemde redenen voor participatie (nu) zijn: inzetten voor een betere leefomgeving (12x), elkaar helpen in de buurt (12x) en belang bij een schone eigen straat (9x).

De meest genoemde redenen om in de toekomst in te zetten voor de buurt zijn: wederom het inzetten voor een betere leefomgeving (21x), het beter leren kennen van buurtbewoners (11x) en de goede leefomgeving in stand houden (6x). Het beter leren kennen van buurtbewoners en elkaar helpen in de buurt bevestigen het belang van de sociale omgeving (leefbaarheid), en het sociale kapitaal die eerder significant van invloed bleken op de participatie(bereidheid). De genoemde motieven / redenen komen tevens overeen met de theorie (Engbersen, 2015).

Meest genoemde redenen om niet in te zetten zijn: te druk met werk / andere bezigheden (33x), te oud (11x), en geen zin / behoefte om te participeren (9x). Geen zin / behoefte om te participeren kan slaan op de bewoners die reeds tevreden zijn met hun leefomgeving en dus geen reden zien voor participatie of juist bewoners die zo ontevreden zijn dat ze de het nut van participatie niet (meer) inzien (Ross e.a., 2001).

5.5.5 Participatieladder

Als we de voorgaande resultaten uit deze alinea toepassen op de theorie, zien we dat beide buurten een eigen vorm van participatie willen / beogen op basis van de participatieladder van Arnstein (Driver, 2005). Dit op basis van: hun participatiebereidheid, de taken waar zij zichzelf verantwoordelijk voor achten en welke rol zij zien weggelegd voor Portaal en gemeente (nu en in de toekomst). De participatieladder en de uitleg per buurt zijn hieronder te zien.

Adaptation of Arnstein's "ladder of participation"

Mode of participation	Involvement of local people	Relationship of research and action to local people
Co-option	Token; representatives are chosen, but no real input or power	On
Compliance	Tasks are assigned, with incentives; outsiders decide agenda and direct the process	For
Consultation	Local opinions asked; outsiders analyse and decide on a course of action	For/With
<u>Cooperation</u>	Local people work together with outsiders to determine priorities, responsibility remains with outsiders for directing the process	With
<u>Co-learning</u>	Local people and outsiders share their knowledge, to create new understanding and work together to form action plans, with outsider facilitation	With/By
Collective action	Local people set their own agenda and mobilize to carry it out, in the absence of outside initiators and facilitators	By

Figuur 5.1: de twee buurten toegepast op de participatieladder. Bron: eigen interpretatie (2016)
Blaauw onderstreept is de beoogde optie voor Overvecht, rood voor 't Hart

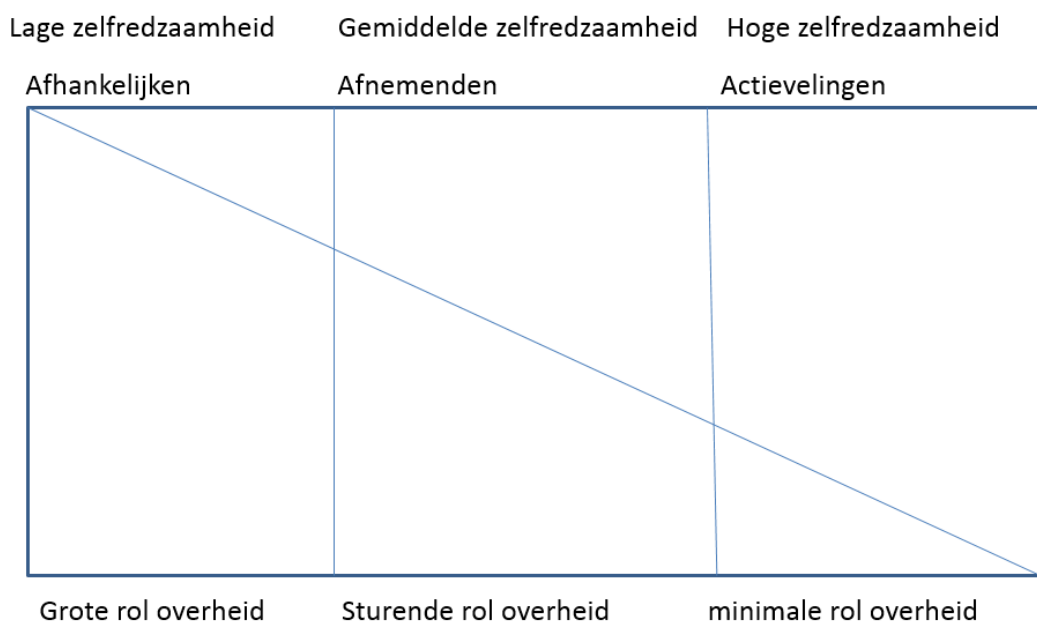
Voor Overvecht wordt op basis van de resultaten van de vragenlijst gekozen voor de optie "cooperation" uit de participatieladder van Driver (2005). De vertaling hiervan luidt dat de bewoners in Overvecht zeer participatiebereid bleken (meer dan in 't Hart) toen zij moesten aangeven welke taken zij in de toekomst op zich willen nemen (enquête vraag 15). Echter noemden bewoners zichzelf minder vaak als verantwoordelijke voor verschillende participatie taken dan in 't Hart (enquête vraag 4), wat weer getuigt van een mindere bereidheid om zelf bij te dragen. Dit zijn twee tegenstrijdige uitkomsten. Ook Portaal werd hier minder vaak genoemd als verantwoordelijke dan in 't Hart. Wat betreft de grootte van de rol van de gemeente en Portaal ziet Overvecht graag een zeer grote rol in de toekomst van beide actoren, groter dan in 't Hart. Ook in acht nemend dat de participatie in Overvecht voornamelijk weinig succes kent en het een buurt is met complexe problematiek, wordt gekozen voor een participatievorm waarbij corporatie en gemeente nog wel eindverantwoordelijk blijven. Ten eerste omdat bewoners nog te weinig ervaring hebben met participatie om dit zelf op zich te nemen en ten tweede omdat in Overvecht duidelijk wordt gekozen voor vooral een grote rol voor Portaal en gemeente. Daarnaast is in Overvecht een groot collectief geloof in bewonersparticipatie en de effecten die het kan hebben. Ook vindt een groot deel van de respondenten in Overvecht dat er meer nodig is dan alleen maar bewonersparticipatie, vandaar de intensieve samenwerkingsvorm op de participatieladder.

In 't Hart is men sceptischer tegenover Portaal, wat te zien is in hun mindere tevredenheid met Portaal ten opzichte van Overvecht (tabel 5.22). Deze onvrede met Portaal kan zich uiten in de wil

om als bewonersgroep zelfstandig de buurtverbetering op te pakken. Deze collectieve kracht ontstaat ook door de succesvolle participatie-initiatieven die eerder zijn uitgevoerd, bijvoorbeeld in de Thorbeckestraat. Daarnaast noemen bewoners zichzelf zeer vaak als verantwoordelijke bij de verschillende participatietaken. Maar de meest treffende uitkomst is wel dat in 't Hart men niet vindt dat er veel meer nodig is dan alleen maar bewonersparticipatie. In andere woorden bewonersparticipatie moet voldoende zijn om de geringe problemen in de buurt te verbeteren, en/of om de prettige leefomgeving in stand te houden. Op basis hiervan wordt bij 't Hart als advies voor de toekomst gekozen voor de 'co-learning' variant van de participatieladder, waar bewoners het voortouw kunnen nemen met een faciliterende Portaal en gemeente op de achtergrond.

Hier volgt de vraag of minder zelfredzame bewoners ook een grotere rol van de corporatie en gemeente willen, conform het figuur uit het theoretisch kader die voor het overzicht hieronder nogmaals is toegevoegd (figuur 5.2). Allereerst wordt dit model bevestigd door de significante correlatie (0,001) tussen de drie groepen van Gruis en de drie groepen van zelfredzaamheid. Bij het uitvoeren van correlaties tussen de groepen van Gruis en de visie op de rol van Portaal en gemeenten is te zien dat dit figuur deels wordt bevestigd. Actievelingen bijvoorbeeld zijn significant vaker van mening dat Portaal in de toekomst een kleine rol op zich moet nemen ten opzichte van de twee andere groepen (sig = 0,034).

De groep afhankelijken (geen participatie, wel participatiebereid) biedt ook een boeiende uitkomst. Op dit moment stemt deze groep significant vaker voor een kleine rol van Portaal en de gemeente dan de andere groepen (sig 0,042 voor de gemeente en 0,018 voor Portaal). Echter in de toekomst willen zij juist wel een grotere rol ten opzichte van de andere groepen, ook al is dit net niet significant (sig = 0,105 en 0,238). Dus in de toekomst gaat het figuur met betrekking tot afhankelijken op, maar momenteel niet. In het kort komen de uitkomsten uit dit onderzoek deels overeen met het figuur, echter kan er niks gezegd worden over de groep afnemenden. Hier is geen enkel verband significant. De uitkomst biedt Portaal en de gemeente informatie voor de toekomst. Namelijk om niet een vast participatiebeleid per buurt op te stellen die voor alle bewoners hetzelfde is, maar om bewoners die de kracht hebben zo veel mogelijk vrijheid te geven en bewoners die minder zelfredzaam zijn voldoende sturing en steun te geven. Dit sluit aan bij de visie van Uitermark & Duyvendak (2006).



Figuur 5.2: Participatieladder gebaseerd op die driedeling van Gruis (2014). Bron: eigen interpretatie (2016)

5.5.6 Deelconclusie

De twee buurten verschillen aanzienlijk wat betreft hun wensen om samen te werken met Portaal en de gemeente bij participatie. De uitkomst van alle factoren tezamen is geuit in de participatieladder waarin de aanbeveling voor 't Hart meer vrijheid / autonomie voor bewoners is en in Overvecht een intensieve samenwerking, waarin wel Portaal en de gemeente het voortouw moeten nemen om participatie te laten slagen.

In Overvecht zijn de bewoners op alle aspecten meer tevreden met Portaal dan in 't Hart (tabel 5.22). Een veelbelovende uitkomst voor Portaal is dat de tevredenheid onder bewoners met Portaal significant positief samenhangt met de participatie. Portaal kan dus efficiënt gebruik maken van haar sociaal maatschappelijke rol, nu en in de toekomst. De taken waarin bewoners het liefst samenwerken met Portaal zijn: contacten leggen tussen verschillende bewonersgroepen en het bedenken van nieuwe openbare ruimten en groen. Voor zowel de gemeente als Portaal luidt het advies op participatie te individualiseren / af te stemmen naar de deelgroepen van Gruis (rekening houdend dus met zelfredzaamheid), waar elke groep een andere rol van Portaal en de gemeente vraagt qua intensiteit. Daarnaast moet participatie per taak worden ingezet, waar bewoners sommige taken niet als hun verantwoordelijkheid zien en andere taken juist wel.

6. Conclusies & aanbevelingen

6.1 Conclusies

In deze conclusie wordt de hoofdvraag beantwoord, deze luidt: *In hoeverre zijn bewoners tevreden met de leefbaarheid in hun buurt, en wat vinden bewoners dat zichzelf en andere actoren kunnen/moeten bijdragen om de leefbaarheid te verbeteren?*

Tevredenheid met de leefbaarheid

Bij de tevredenheid van bewoners was een van de belangrijkste uitkomsten dat huurders een stuk minder tevreden zijn dan kopers. Helaas is dit een bekend concept in de literatuur en eerdere onderzoeken, wat in dit onderzoek dus wordt bevestigd. Het zijn vaak de problematische buurten waar veel huurbezit is, dus een oplossing ligt niet zomaar voorhanden. Als hierbij de beide buurten vergeleken worden is te zien dat huurders in 't Hart positiever zijn dan die in Overvecht, op twee van de drie componenten (algemeen en sociale omgeving). Dus de tevredenheid van de huurder hangt ook af van de buurt waarin iemand woont. De uitkomst dat allochtonen meer tevreden zijn over de leefbaarheid dan autochtonen weerlegt de theorie dat allochtonen zich niet welkom en gediscrimineerd kunnen voelen in hun buurt. Een verklaring hiervoor is dat in Overvecht allochtonen geen minderheid maar een meerderheid zijn. Echter kan het zijn dat de aanwezigheid van allochtonen in openbare ruimten en de flats de autochtonen aldaar juist afschrikt, en dat autochtonen daarom de leefbaarheid minder gaan waarderen. In een buurt als 't Hart is het verstandig dat er een gezonde verhouding blijft tussen autochtonen en allochtonen, gezien de 'transitie' waar de buurt nu in zit. Met Overvecht als voorbeeld hoe dit niet goed is gegaan. Wat betreft de zelfredzaamheid zijn sociaal cultureel sterke bewoners ook de meest negatieve, wat in lijn is met de theorie. Hun onvrede hoeft niet erg te zijn, want zij zetten deze onvrede wel om in participatie. Collectieve zelfredzaamheid vergroot de tevredenheid, bewoners moeten elkaar dus vertrouwen en durven aanspreken bij problemen. In Overvecht is de collectieve zelfredzaamheid significant slechter dan in 't Hart (zoals bleek in het methoden hoofdstuk), de aanwezigheid van de probleemflats lijkt hier een grote rol in te spelen.

Participatie(bereidheid)

In de theorie bestaat grofweg een tweedeling wat betreft welke soort bewoners wel en niet participeren (alinea 2.2.5). De ene stroom zegt dat zelfredzame (sociaal economisch sterke) bewoners meer participeren omdat zij zorgvuldiger / capabeler om kunnen gaan met de middelen en taken die bij participatie horen. De andere stroom benoemt juist minder zelfredzame (sociaal economisch zwakke) bewoners als meer participierend en participatiebereid omdat zij door hun marginale positie meer behoefte, zin en tijd hebben om te participeren. Dit onderzoek kan niet één stroming bevestigen, omdat beiden steun vinden vanuit dit onderzoek. Bij de participatie (nu), zijn het de flatbewoners die minder participeren. In dit onderzoek zijn alle flatbewoners ook huurders (dus sociaal economisch zwakker) en dus sluit dit aan op stroming 1. Echter participeren de midden opgeleiden hier minder dan laag opgeleiden, wat weer aansluit op stroming 2.

Bij de participatiebereidheid (toekomst) is het zijn van een flatbewoner opeens een positieve invloed geworden (conform stroming 2). Hier zijn sociaaleconomische persoonskenmerken juist weer andersom gaan werken, namelijk dat hogere inkomens meer participatie bereid zijn. In andere woorden: beide stromingen vinden steun in dit onderzoek, maar werken in de toekomst anders dan in het heden. Los van de link met de theorie is de transitie van flatbewoners van niet participierend naar participatiebereid natuurlijk een gewenste en bruikbare uitkomst voor Portaal en voor de participatiesamenleving. Dat zelfredzaam sterkere bewoners meer participeren wordt bij zowel participatie als participatiebereidheid bevestigd, waar zelfredzaamheidskenmerken altijd een

positieve invloed op de participatie hebben (tabel 5.10 en 5.13). Dit benadrukt de invloed van het 'nieuwe' concept zelfredzaamheid. Toen participatie en participatiebereidheid werden gecombineerd door middel van de drie groepen van Gruis bleek dat dezelfde soort bewoners vooral in de uiterste groep afnemenden zitten. Over de groepen afhankelijk en actieven zijn soorten bewoners dus meer gelijk verdeeld. Bewoners met laag sociaal cultureel kapitaal en ontevredenheid met de sociale omgeving van de leefbaarheid domineerden in de groep afhankelijk, en dus zijn dit groepen waar in de toekomst veel aandacht en inzet naar uit moet vanuit Portaal en de gemeente bij participatie.

Samenwerken met Portaal en de gemeente

De gemeente wordt vaker als verantwoordelijke genoemd dan Portaal. Aan de ene kant legt dit minder verantwoordelijkheid bij Portaal, waardoor het zich kan focussen op enkele specifieke taken die horen bij het verbeteren van de leefbaarheid. Aan de andere kant kan dit een uiting zijn dat de rol van Portaal voor bewoners onduidelijk is.

De twee taken waar veel bewoners zowel zichzelf als Portaal als verantwoordelijken zien zijn contacten leggen tussen verschillende bewonersgroepen en het bedenken van nieuwe openbare ruimten en groen. Tevredenheid met de sociale omgeving als sterke invloed op de participatie (alinea 5.1) kan worden gelinkt aan een combinatie van deze twee taken. Portaal kan hierop inspelen door het creëren van ontmoetingsplaatsen. Deze ontmoetingsplaatsen leggen weer precies de link tussen de twee taken waar bewoners met Portaal op willen samenwerken. Concreet: Portaal kan in samenspraak met verschillende soorten bewoners gaan kijken hoe openbare ruimten en groen kunnen worden vernieuwd, waarbij wordt ingezet op de mogelijkheid van ontmoeting tussen verschillende bewonersgroepen in deze ruimten. Portaal is dit reeds van plan in Overvecht, als onderdeel van renovaties.

Positief voor Portaal is dat de tevredenheid met hen vanuit bewoners zich ook echt uit in een hogere participatie, meer dan met de gemeente. Dit betekent dat Portaal de participatie indirect kan beïnvloeden door bewoners goed van dienst te zijn en tevreden te houden, zonder dat er vanuit Portaal zelf per se een hele grote inzet op bewonersparticipatie is vereist.

De buurten

De respondenten zijn lichtelijk onduidelijk met hun antwoorden op de vragen over de rollen, taken en tevredenheid van en met Portaal en de gemeente. In Overvecht wil men in de toekomst een grotere rol van Portaal dan in 't Hart, maar de bewoners in Overvecht schrijven minder taken toe aan Portaal. Minder taken uitbesteden is wel weer in lijn met de grotere participatiebereidheid in Overvecht. Kortom, bewoners weten zelf ook niet precies wat ze willen. Wanneer de resultaten worden toegepast op de participatieladder, zal Overvecht meer steun vanuit Portaal en de gemeente willen en nodig hebben dan 't Hart.

Eindconclusie

De tevredenheid met de leefbaarheid is tegen de verwachting in weinig van invloed op de participatie(bereidheid), zelfredzaamheid als nieuw concept wel. Bewoners willen op sommige taken zelf mee participeren, maar de wens voor vooral een grote gemeente blijft groot. De grote participatiebereidheid biedt mogelijkheden maar ook complicaties. Aan de ene kant zijn bepaalde bewoners in de toekomst meer bereid hun steentje aan de leefbaarheid bij te dragen wat taken bij Portaal en de gemeente weg neemt. Aan de andere kant participeren zij blijkbaar op dit moment nog niet (zoals de flatbewoners), en is er een barrière die hen van daadwerkelijke participatie weerhoudt. De participatiesamenleving is zeker geen utopie, maar de participatiebereidheid zal in de toekomst moeten worden omgezet in daadwerkelijke participatie om de beoogde uitkomst te behalen.

6.2 Aanbevelingen beleid Portaal

In de aanbevelingen zal waar van toepassing worden afgestapt van de statistische analyses. Hier worden ook de indrukken meegenomen van Portaal als organisatie (die duidelijk zijn geworden in 4 maanden stage lopen) en de indrukken die opgedaan zijn tijdens het enquêteren in beide buurten.

Elke bewoner is anders

De groepen van Gruis wijzen uit dat verschillende soorten bewoners een andere rol van Portaal verwachten en nodig hebben om voor hen burgerparticipatie succesvol te maken. De aanbeveling voor Portaal is om waar mogelijk bewoners die autonoom te werk willen gaan, deze vrijheid ook te geven. Daarbij moet Portaal kritisch kijken of deze groep bewoners de verantwoordelijkheid aankan. Aan de andere kant zijn er bewoners die Portaal nodig hebben om te participeren, bijvoorbeeld in de vorm van een wijkbeheerder die hen aanspoort en de participatietaken controleert. Om de rol van Portaal te kunnen beperken is het ook een idee om sterke bewoners te koppelen aan zwakkere bewoners bij participatietaken, waardoor de barrière voor zwakke bewoners om te participeren verdwijnt of de drempel lager is. Een sterke buurtbewoner is voor de afhankelijke bewoner wellicht iets toegankelijker dan een medewerker van Portaal. Een kritische noot is dat in alle buurten 'rotte appels' zitten die veel klagen, maar vaak ook zelf problemen stichten en zelf niet bijdragen aan het verbeteren van de buurt. Hen bij participatie betrekken heeft waarschijnlijk geen positieve invloed op andere participanten.

Bewoners willen meedoen, maar niet bij alles

Uit dit onderzoek blijkt ook dat bewoners voorkeuren hebben voor specifieke taken en andere taken liever overlaten aan de experts, bijvoorbeeld van Portaal. Uiteraard zijn deze wensen van bewoners niet definitief, maar er dient wel rekening mee te worden gehouden. Bewoners zullen participatietaken immers beter oppakken wanneer dit taken zijn waarin zij vertrouwen hebben dat zij dit (deels) zelf goed kunnen uitvoeren of het idee hebben dat hun bijdrage iets toevoegt. Wanneer hen taken worden toebedeeld waar zij zelf niet achter staan maakt dit de leefomgeving zeer waarschijnlijk niet beter. Een kritische noot hierbij is, wat ook mijn indruk was tijdens het afnemen van de enquêtes, dat bewoners snel geneigd zijn veel taken neer te leggen bij Portaal en vooral de gemeente. Hierop mag Portaal best kritisch blijven, om bewoners scherp te houden over hun eigen rol in de buurt. Welke taken bewoners per buurt op zich willen nemen (al dan niet in samenwerking met Portaal) volgt hierna bij de aanbevelingen per buurt.

Kansen in Overvecht

Overvecht is een buurt die van ver moet komen, veel problemen en een slecht imago teisteren de buurt. Hierdoor liggen er juist kansen voor de buurt. Vanwege de grootte van de hele wijk, qua oppervlakte en inwoners (33.000), is de eerste aanbeveling om participatie per buurt vorm te geven. Bewoners zijn eerder geneigd te participeren als het in hun eigen directe omgeving is; als voorbeeld kan de Thorbeckestraat in 't Hart worden genomen. Buurtparticipatie op straatniveau dus. Daarnaast zit in de buurt van de Ibsdreef (met 10 hoog flats) redelijk wat sociaal economisch kapitaal in de koophuizen een straat verder. Op dit moment zijn dit nog twee 'eilandjes' maar wellicht kan Portaal eraan bijdragen dat er meer interactie is tussen de twee delen van de buurt. In het kort kan participatie in Overvecht veel opleveren, want er is nou eenmaal een hoop te verbeteren. Maar zoals eerder genoemd bij de participatieladder, moeten Portaal en de gemeente het als hun rol zien hierbij het voortouw te nemen: zeker in het begin bij het opzetten van initiatieven, in de hoop dat bewoners op den duur meer vrijheid en verantwoordelijkheden krijgen bij taken. Een concreet voorbeeld is om gebruik te gaan maken van het groen in de buurt bij participatie. Het groen is kwalitatief en kwantitatief sterk (bewoners zijn hier tevreden over, aldus dit onderzoek), en kan meer benut

worden binnen de participatie door bijvoorbeeld: volkstuinen en sport- en cultuuractiviteiten. Dit soort invulling sluit aan op de taken die in Overvecht vaak zijn genoemd als bewonersverantwoordelijkheid. Namelijk: het meedenken over nieuwe openbare ruimten en groen, activiteiten organiseren in de buurt en het zorgen voor contacten tussen verschillende bewonersgroepen in de buurt.

't Hart niet laten afglijden

't Hart is een totaal andere buurt dan Overvecht, vandaar ook de vergelijking in dit onderzoek. Het is een buurt met veel minder problemen dan Overvecht en het heeft lange tijd weinig aandacht van Portaal nodig gehad. Echter is de buurt momenteel in een transitiefase: er komen veel nieuwe (verschillende soorten) bewoners in de buurt wat soms weerstand oproept bij de oorspronkelijke en oudere bewoners. De aanbeveling voor Portaal in 't Hart is dan ook om in te grijpen voordat problemen echt groot worden' wat minder inspanning kost dan de opgave die een buurt als Overvecht vereist. De relatieve ontevredenheid onder bewoners van 't Hart jegens Portaal kan een indicatie zijn voor het feit dat zij nu willen dat Portaal gaat ingrijpen, ook al was dat lange tijd niet nodig. Succesvolle participatie initiatieven zijn al te zien in de buurt, zo ook tijdens het afnemen van de enquêtes. In de Thorbeckestraat hebben kopers en huurders zich samen ingezet om een speelplaats te creëren gefinancierd door de gemeente. Dit is een voorbeeld van een hoge mate van autonomie voor bewoners, met de gemeente op de achtergrond. Deze hoge mate van autonomie werd in het vorige hoofdstuk reeds toegewezen aan 't Hart in combinatie met de participatieladder. Dit voorbeeld geeft het succes van verantwoordelijkheden bij bewoners neerleggen aan. De taken waar bewoners in 't Hart zich verantwoordelijk voor voelen zijn: activiteiten organiseren in de buurt en het schoonhouden van de buurt.

'Portaal zet in op de leefbaarheid in uw buurt'

Dit kopje zou een slogan kunnen zijn voor Portaal. Want uit dit onderzoek blijkt dat bewoners soms te weinig bekend zijn met de rol van Portaal op het gebied van de leefbaarheid. Zeker omdat Portaal hier zelf graag op wil inzetten, kan deze rol meer en duidelijker naar de buitenwereld worden gecommuniceerd. Hierdoor weten huurders (maar ook kopers in buurten met veel huur) wat zij van Portaal kunnen verwachten, en wat Portaal van hen verwacht.

De beperkingen van de ideale 'participatiesamenleving'

In dit onderzoek is getracht de mogelijkheden van participatie te achterhalen. Bewoners bleken participatiebereid voor de toekomst, echter is dit nog geen garantie dat zij dit ook echt gaan doen. Want sommige van deze bewoners participeren op dit moment vooralsnog niet. In sociaal economisch zwakke buurten zijn er daarnaast bewoners die totaal niet zelfredzaam zijn, waar moet worden getwijfeld of participatie überhaupt voor hen is weggelegd. Ook al tonen deze bewoners zich participatiebereid, zij hebben simpelweg niet de capaciteiten en middelen om dit goed uit te voeren. Overvecht is een buurt waar kleine participatie initiatieven al een grote stap kunnen zijn voor sommige bewoners. De verwachting van bovenaf moet dan niet zijn dat een dergelijke sociaaleconomisch zeer zwakke buurt op korte termijn enorm gaat veranderen. Portaal en de gemeente kunnen de kans op succes wel vergroten door de eigen rol bij bewonersparticipatie zo goed mogelijk in te vullen, in het geval van Overvecht de eerder genoemde intensieve rol.

6.3 Aanbevelingen vervolgonderzoek en reflectie eigen onderzoek

Voortborduren op dit onderzoek

Tevredenheid met de leefbaarheid

Na de uitkomsten van dit onderzoek is mijn aanbeveling om in vervolgonderzoek nog dieper in te gaan op hier gebruikte concepten. Bijvoorbeeld door te vragen welke onderdelen van de leefbaarheid bewoners het belangrijkste vinden, middels het gebruiken van rangordes of scores. Bewoners kunnen dan aangeven of ze een leefbaarheidsfactor belangrijk vinden of niet met het cijfer 1 t/m 5. Dit als aanvulling op de tevredenheid met de leefbaarheid en bij welke taken ter verbetering ervan bewoners betrokken willen zijn, wat beiden wel in dit onderzoek is achterhaald.

Samenwerking tussen bewoners, Portaal en de gemeente

Om de wensen van bewoners met betrekking tot de taakverdeling, rolverdeling en verdeling van verantwoordelijkheden scherp te krijgen is het voorstel om in vervolgonderzoek interviews af te nemen met zowel verschillende soorten bewoners, Portaal als de gemeente. Hierdoor kan worden gekeken welke wensen en ideeën van de bewoners reëel en uitvoerbaar zijn. Daarnaast wordt duidelijk hoe Portaal en de gemeente tegenover hun inbreng en die van de bewoners staan en wat zij van de andere partijen verwachten. Een dergelijk groepsinterview biedt tevens al een opstapje naar de praktijk waarbij Portaal, de gemeente en bewoners vaker en intensiever met elkaar om de tafel moeten zitten voor een goed functionerende participatiesamenleving. Dit kan mogelijk ook al leiden tot concrete oplossingen met betrekking tot het verbeteren van de leefbaarheid en wie daarbij waar verantwoordelijk voor is.

De taken waar bewoners bij betrokken willen zijn, en waar zij op willen samenwerken met Portaal, zijn uit dit onderzoek reeds duidelijk geworden. Deze kunnen als aanknopingspunt of startpunt worden genomen in een dergelijk groeps gesprek of interview.

De drie groepen van Gruis

In dit onderzoek is veel aandacht besteed aan de driedeling van Gruis op participatie en zelfredzaamheid. Hier is uitgekomen welke soort bewoners overwegend in de groep afnemenden, actieven of afhankelijken zitten. Vooral bij de groep afhankelijken, bewoners die nu nog niet participeren maar dit wel willen, zou het nuttig zijn om deze groep weer te traceren (op basis van dit onderzoek) en diepte interviews af te nemen. Hierdoor kan boven water worden gehaald welke barrière zij ervaren, die hen ervan weerhoudt om op dit moment al actief te participeren. De concepten uit dit onderzoek kunnen daar handvaten voor zijn. Een bewoner kan bijvoorbeeld een barrière zijn bij participatie door:

- onvrede met Portaal en/of de gemeente
- problemen niet ervaren of juist zo hevig ervaren dat men geen vertrouwen meer heeft in participatie. Ofwel de (on)tevredenheid met de leefbaarheid
- Een gebrek aan middelen of capaciteiten die nodig zijn voor participatie. Middelen zijn dan de sociaaleconomische situatie (link met persoonskenmerken); de capaciteiten hangen samen met de zelfredzaamheid
- Geen vertrouwen in medebewoners, dus een gebrekkige collectieve zelfredzaamheid

Vervolgonderzoeken op zelfredzaamheid

In dit onderzoek is een poging gedaan meer te weten te komen over het relatief onontdekte concept zelfredzaamheid. Om dit concept nog tastbaarder gemaakt is het nuttig om te kijken in hoeverre zelfredzaamheid nu echt participatie in de weg zit. Dit is ook maatschappelijk gezien van belang want waar stopt de haalbaarheid van de ideale participatiesamenleving? Anders gesteld: welke bewoners

zijn nu eenmaal dusdanig niet zelfredzaam dat participatie niet voor hen is weggelegd? Verder onderzoek zou hier meer inzichten in kunnen bieden.

Welke bewoners hebben gelijk?

Heel zwart op wit gezegd is er in de soort buurten van dit onderzoek vaak een tweestrijd tussen oude en nieuwe bewoners, waarbij de oude bewoners vaak klagen over de nieuwe bewoners die zich niet aanpassen aan de 'sociale structuur' van de buurt. Nieuwe bewoners kunnen dit als een aanval zien en zich nog verder achter de voordeur terugtrekken of hier juist fel tegen optreden wat leidt tot meer frictie. In Overvecht is deze strijd al langer gaande, 't Hart staat de komende jaren staat deze strijd mogelijk te wachten door de grote hoeveelheid mutaties in woningen in de buurt.

Vervolgonderzoek kan zich wellicht richten op deze strijd tussen bewonersgroepen, hoe dit te verbeteren en welke rol Portaal hier mogelijk kan spelen als tussenpersoon.

Krachten eigen onderzoek

Vanaf aanvang werd mij door mensen afgeraden om onderzoek te gaan doen in Overvecht, omdat dit een hoop non respons en verloren tijd en moeite zou opleveren. Daarop dacht ik: als iedereen zo redeneert dan komen er nooit wetenschappelijke onderzoeken in buurten als Overvecht, die door hun complexe problematiek juist deze aandacht verdienen. Om juist wel zo'n buurt te kiezen heb ik zodoende bewoners kunnen bereiken, bijvoorbeeld in de flats van de Ibisdreef te Overvecht, die normaliter niet aan dergelijke onderzoeken zouden meewerken als deze online of vrijblijvend worden afgenomen. Hierdoor heb ik denk ik een redelijke poging gedaan om een representatieve respondentengroep uit de buurten mee te laten doen. De kwantitatieve methode biedt hierbij de mogelijkheid om in een klein geografisch gebied zeer veel respons te genereren. Hierdoor kunnen ook echt uitspraken worden gedaan die mogelijk voor de hele buurt gelden. Door de kans op non respons is mij ook wel eens geadviseerd om enquêtes af te nemen in winkelcentra of buurthuizen e.d. Dit is uiteindelijk niet nodig geweest; was dit wel zo geweest dan waren de resultaten niet op een afgebakend woongebied van toepassing geweest en had ik minder uitspraken hierover kunnen doen. Ook denk ik dat ik door het gebruik van de participatieladder en de driedeling van Gruis als constant terugkerende kapstok de theorie op een originele manier heb laten terugkomen in mijn resultaten. Waardoor dit hoofdstuk meer diepte heeft gekregen dan enkel vanuit de SPSS analyses.

Complicaties eigen onderzoek

Een van de complicaties van dit onderzoek is het interpreteren van antwoorden die bewoners hebben gegeven bij de vraag die de participatiebereidheid dient te meten. Dit heeft een aantal redenen. Ten eerste: bewoners kunnen deze vraag interpreteren dat wanneer ze iets hebben ingevuld bij participatie (nu), dat dat bij deze vraag niet meer hoefde. Hierdoor kan de participatiebereidheid lager zijn uitgevallen dan deze werkelijk is. Ten tweede kunnen bewoners hier sociaal wenselijke antwoorden geven, bijvoorbeeld omdat zij momenteel nauwelijks participeren. En ten derde: wanneer bewoners oprecht en doordacht de vraag beantwoorden, is het nog maar de vraag of zij deze participatietaken in de toekomst ook echt gaan uitvoeren. Dit is het verschil tussen woorden en daden. Daarom moet deze uitkomst kritisch en zorgvuldig worden benaderd.

Ondanks de goede intenties is het de vraag of de respondenten wel representatief voor de buurt zijn. Dit komt omdat de bereidheid om mee te werken aan een enquête al deels een indicatie kan zijn voor wie de actieve bewoners uit de buurt zijn. Concreet is dit te zien aan het lage percentage allochtonen in de respondentengroep van Overvecht. Deze bewoners kunnen bijvoorbeeld door een taalachterstand of cultuurverschillen niet willen meewerken aan de enquête. Dit kan tevens een reden zijn voor hun gebrek aan participatie!

Reflectie onderzoeksproces

Tot slot een reflectie van het onderzoeksproces, waar wordt besproken welke onderdelen soepel en minder soepel verliepen. Het kiezen van het onderwerp is deels in overleg met Portaal gegaan, wat mij hielp in mijn keuze. Doordat Portaal hun wensen uitsprak is uiteindelijk een onderwerp gekozen die zowel wetenschappelijk relevant is, als voor Portaal interessant. Het schrijven van het theoretisch kader heeft langer geduurd dan op voorhand gepland. Ik vond het soms lastig de bestaande theorie met elkaar te combineren voor het eigen theoretisch kader. Wanneer ik zelf niet aan de geschikte theorie kwam, bood Gideon Bolt tijdens de verschillende besprekingen handvaten in de vorm van literatuur. Uiteindelijk denk ik dat er hierdoor wel een goed theoretisch kader staat, waarin de verschillende concepten ook met elkaar vervlochten zijn. De methoden zijn naar mijn inziens goed verlopen. Juist omdat het theoretisch kader steeds zo intensief is verbeterd, ging het opstellen van de enquête vlot. Vervolgens was hierdoor ook het vertalen van de enquête naar het resultaten hoofdstuk gemakkelijker. Ik had nog niet eerder met SPSS gewerkt in mijn bachelor thesis, dus duurde het wellicht iets langer voordat ik alle vaardigheden onder de knie had. Wel denk ik dat ik alles uit de SPSS analyses heb gehaald in combinatie met de theoretische concepten. Als voorbeeld het gebruik maken van de driedeling van Gruis in statistische toetsen. De analyses boden mij een breed aanbod aan resultaten om te presenteren, waarbij ik het idee heb dat de onderzoeksvragen volledig kunnen worden beantwoord. De vele uitkomsten en het gebruik van veel theoretische concepten zorgen wellicht ook voor te veel informatie, waardoor het resultatenhoofdstuk moeilijker leesbaar wordt en dit een concrete focus verkleint. Dit is wat mij betreft een verbeterpunt. Doordat de resultaten ook echt interessante inzichten bieden voor Portaal denk ik dat de thesis als geheel heeft opgeleverd wat ik er op voorhand van hoopte. De wetenschappelijke relevantie is bij een dergelijk onderzoek vindt ik wat minder gezien de kleine schaal, de tijd en de onervarenheid van de onderzoeker.

7. Literatuurlijst

Aedes.nl (2015), <http://www.aedes.nl/content/dossiers/toekomst-woningcorporaties.xml>,
Laatst geraadpleegd: 11-3-2016

Ajzen (2006), constructing a theory of planned behaviour questionnaire. TPB questionnaire construction

Ajzen, I. (1991), The theory of planned behaviour. Organizational behaviour and human decision processes, pp.179-211. University of Massachusetts

Anderson, R., S. Musterd (2005), Area-based policies: a critical appraisal. Tijdschrift voor economische en sociale geografie. Volume 96, Issue 4, pages 377–389

Arnstein (1969), A ladder of city participation. pp.216-244

Atkinson, A.B. (1999), The Economic Consequences of Rolling Back the Welfare State. Munich lectures in economics, CES.

Bengtsson, B (2001), Housing as a Social Right: Implications for Welfare State Theory. Scandinavian Political Studies, Volume 24, Issue 4, pages 255–275

Bodd, J., Hofmann, J. (1999), thuis in de buurt, Leefbaarheid en de behoeftenloopbaan van bewoners

Boeije, H.J. (2005), Onderzoeksmethoden. Boom onderwijs

Bolt, G., R. ter Maat (2005), Participatie in de buurt. Tijdschrift voor de volkshuisvesting, NIROV

Van Boxmeer, B., E. van Beckhoven (2005), Public–Private Partnership in Urban Regeneration: A Comparison of Dutch and Spanish PPPs. International Journal of Housing Policy Volume 5, Issue 1.

Bryman, A. (2012), Social research methods. 4th edition.

Bruinsma, G., L. Pauwels, F. Weerkan & W. Bernasco (2013), Social disorganization, social capital, collective efficacy and the spatial distribution of crime and offenders. *British Journal of Criminology*, 53, 942-963.

Dekker, K. & R. van Kempen (2008), Places and Participation: Comparing Resident Participation in Post-WWII Neighbourhoods in Northwest, Central and Southern Europe. *Journal of Urban Affairs* 30(1), pp. 63-86.

Dekker, K. (2007), Social Capital, Neighbourhood Attachment and Participation in Distressed Urban Areas. A Case Study in The Hague and Utrecht, the Netherlands. *Housing Studies* 22(3), pp. 355-379.

Dekker, K. & G. Bolt (2005), Social Cohesion in Post-war Estates in the Netherlands: Differences between Socioeconomic and Ethnic Groups. *Urban Studies* 42(13), pp. 2447–2470.

Engbersen, G., E. Snel (2015), Als de burger het zelf moet doen, blijven arme buurten achter: welke effecten heeft het terugtrekken van de overheid op buurten? Burgerparticipatie werkt vooral in de rijke, witte buurt. <http://www.nrc.nl/nieuws/2015/06/11/als-de-burger-het-zelf-moet-doen-blijven-arme-buu-1507151-a369760>. Laatst geraadpleegd: 2-4-2016

Engbersen, G., E. Snel (2015), ‘Mattheüs in de buurt’: met burgerparticipatie stijgt sociale ongelijkheid. <http://www.socialevraagstukken.nl/mattheus-in-de-buurt-met-burgerparticipatie-stijgt-sociale-ongelijkheid/>. Laatst geraadpleegd: 17-4-2016

- Field, A. (2005), *Discovering Statistics Using SPSS*. Sage
- Font (2003), *Price caps, efficiency payoffs and infrastructure contract renegotiation in Latin America*.
- Gemeente Soest (2015), *Statistisch jaaroverzicht 2014. Dienstverlening burgerzaken*.
- Gemeente Soest (2014), *Samen bouwen aan de toekomst Sociaal jaarverslag 2014 Gemeente Soest*.
- Gemeente Utrecht (2015), *Wijkwijzer, de 10 Utrechtse wijken in cijfers. Onderzoek gemeente Utrecht*
- Goodlad, R., P. Burton, J. Croft (2005), *Effectiveness at What? The Processes and Impact of Community Involvement in Area-Based Initiatives*. ESRC Centre for Neighbourhood Research, School for Policy Studies, 8 Priory Road, University of Bristol, BS8 1TZ, England
- Van der Graaf, P., J.W. Duyvendak (2009), *thuis voelen in de buurt: een opgave voor stedelijke vernieuwing : Een vergelijkend onderzoek naar de buurt hechting van bewoners in Nederland en Engeland*. Amsterdam University press, Amsterdam
- Gruis, V. (2014), *Vooruit naar de Kern*. <https://www.vooruitnaardekern.nl/interview-vincent-gruis-kansrijke-eerste-stappen-daar-gaat-het-nu-om/>
- Haan, I. de (1993): *Zelfbestuur en staatsbeheer. Het politieke debat over burgerschap en de rechtsstaat in de twintigste eeuw*.
- de Hart, J., Knol, F., Maas-de Wal, C., Roes, T. (2002), *Zekere banden: sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Sociaal cultureel planbureau, Den Haag
- Heinsohn, B. (2010), *Protesting the Globalized Metropolis: The Local as Counterspace in Recent Berlin Literature*. Brill online Books and journals, Amsterdam, Amsterdam University Press.
- Heylen, K., Tratsaert, K., Winters, S. (2007), *leefbaarheid en de rol van toewijzing in de Vlaamse huisvesting*
- Hilhorst, P., J. van der Lans (2016), *Een jaar decentralisatie van het sociaal domein: een tussenstand*
- Hilhorst, P., J. van der Lans (2015), *Kennis maken met verschillen*
- Kearns, A., R. Forrest (2000), *Social cohesion and multilevel urban governance*. *Urban Studies* 37.5/6 (May 2000): 995-1017
- Kleinmans, R., G. Bolt (2010), *Vertrouwen houden in de buurt: verval, ervaring en collectieve zelfredzaamheid in stadsbuurten*. NICIS- onderzoek
- Knol, F. (2005), *Wijkkwaliteiten. De kwaliteit van de fysieke woonomgeving 1994-2002*. Sociaal en cultureel planbureau, Den Haag
- Lauriks, S., M.C.A. Buster, M.A.S. De Wit, S. van de Weerd, G. Tigchelaar, en T. Fassaert (2013), *de Zelfredzaamheidsmatrix* http://www.zelfredzaamheidsmatrix.nl/resources/site1449/General/Matrix/Zelfredzaamheid_Matrix_op%20website.pdf
- Leidelmeijer, K., van Kamp, I. (2003), *Kwaliteit van de Leefomgeving en Leefbaarheid Naar een begrippenkader en conceptuele inkadering*. RIVM, Bilthoven

- Lindstrom, M., B.S.Hanson, P.Ostergren (2001), Socioeconomic differences in leisure-time physical activity: the role of social participation and social capital in shaping health related behaviour. *Sociale science & medicine*, pp.441-451
- Van Marringing (2008), Buurten bij beleidsmakers. Stedelijke beleidsprocessen, bewonersparticipatie en sociale cohesie in vroeg-naoorlogse stadswijken in Nederland. *Netherlands Geographical Studies* 377, Utrecht.
- Van Marringing (2006), Enquête over sociale cohesie en bewonersparticipatie in Liendert. Universiteit Utrecht, Departement Sociale Geografie en Planologie.
- Van der Meer, J., T. Luiji (2015), De wooncoöperatie: burgers willen zeggenschap over hoe en met wie ze wonen
- Nelissen (1999), *Social and political sciences of the environment: three decades of research in the Netherlands*.
- Nelissen, N.J.M. (1999), Herstructurering van stadswijken vanuit ecologisch perspectief: over participatieve ecologisering. In: R. Van Kempen, Priemus, H. (eds.), *Stadswijken en herstructurering*. Assen: Van Gorcum, 101-113.
- Permentier, M. (2008), *Reputation, Neighbourhoods and Behaviour*. Utrecht: Faculteit Geowetenschappen, Universiteit Utrecht.
- Portaal (2015), klanttevredenheidsonderzoek (KTO), Utrecht
- Portaal (2015), Leefbaarheidsselectiemodel (LSM), Utrecht
- Posthumus, J. (2015), *Vragenlijst wonen*. Universiteit Utrecht faculteit sociale wetenschappen.
- Rijksoverheid.nl (2015), leefbarometer
- Ross, C., J. Mirowsky en S. Pribesh (2001): "Powerlessness and the amplification of threat: neighbourhood disadvantage, disorder, and mistrust" – *American Sociological Review* 66(4): 568-591.
- Rowlands, R., S. Musterd, R. van Kempen (2009), *Mass Housing in Europe: Multiple Faces of Development, Change and Response*. Palgrave Macmillan
- Sampson, R.J., S.W.Raudenbusch (2004), *Seeing Disorder: Neighborhood Stigma and the Social Construction of "Broken Windows"*. *Social psychology quarterly*
- Sampson, R.J., S.W. Raudenbush en F. Earl (1997): "Neighborhoods and violent crime: a multilevel study of collective efficacy". *Science* 277(5328): 918-924.
- Specht, M. (2012), *De Pragmatiek van Burgerparticipatie Hoe burgers omgaan met complexe vraagstukken omtrent veiligheid, leefbaarheid en stedelijke ontwikkeling in drie Europese steden*. Vrije Universiteit, Amsterdam
- Sprinkhuizen, A. (2001), De stem van het volk. Over bewonersbetrokkenheid bij herstructurering als sociale interventie. In: R. P. Hortulanus, Machielse, J.E.M. (eds.), *Op het snijvlak van de fysieke en sociale leefomgeving. Het sociaal debat*. Den Haag: Elsevier bedrijfsinformatie B.V., 89-101
- Socialevraagstukken.nl, (2015), meerdere artikelen
- Uitermark, J., J.W. Duyvendak (2007) De kloof dichten met straatburgerschap, *Agora* 24, 5, 31-34

Uitermark, J., J.W. Duyvendak (2006), Ruimte maken voor straatburgerschap. Rotterdam, Projectbureau Sociale Integratie

Uitermark, J. (2003), de verleiding van sociale menging

De Utrechtse internet courant (2016), Facebook-pagina 'Tegen AZC Overvecht' telt ruim 4000 leden. Laatst geraadpleegd: 23-5-2016

Veenhoven, R. (2000), LEEFBAARHEID Betekenissen en meetmethoden. Erasmus Universiteit, Rotterdam

Verhoeven, I. (2004): "Veranderend politiek burgerschap en democratie", in: E.R. Engelen en M. Sie Dhian Ho (red.): De staat van de democratie. Democratie voorbij de staat. Den Haag, Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid: 55-78.

Wagenaar, H. (2005): Stadswijken, Complexiteit en Burgerbestuur. Den Haag, XPIN.

Winsemius, P., C.A. Hazeu, N.G.J. Boonstra, M. Jager-Vreugdenhil (2005), Buurtinitiatieven en buurtbeleid in Nederland anno 2004. Amsterdam University Press, Amsterdam

Wittebrood, K., van Dijk, T. (2007), Aandacht voor de wijk: Effecten van herstructurering op de leefbaarheid en veiligheid. Sociaal cultureel planbureau, Den Haag

WoON (2012), WoonOnderzoek Nederland (WoON) 2012. Vragenlijst module Woningmarkt

Yung, Y. (2012), Willingness to Participate in Collective Action: the Case of Multi-owner Housing Management. Department of Public and Social Administration, City University of Hong Kong SAR, People's Republic of China

8. Bijlagen

8.1 Enquête

Hieronder volgt de enquête die respondenten moesten invullen:

Geachte bewoner van 't Hart/ Overvecht

Voor mijn afstudeer onderzoek aan de Universiteit Utrecht en bij woningcorporatie Portaal ben ik momenteel vragenlijsten aan het verspreiden in uw buurt.

De vragen gaan over hoe u als bewoner de leefbaarheid in de buurt ervaart en hoe u betrokken kan zijn bij het inzetten voor de buurt, zoals bij activiteiten om de buurt te verbeteren. Het invullen van de enquête duurt ongeveer 15-20 minuten. Mocht u willen meewerken dan maakt u kans op een **VVV bon** ter waarde van **25 euro**. Hiervan worden er 10 verloot onder alle deelnemers.

Uw gegevens blijven anoniem en worden enkel gebruikt ten behoeve van mijn onderzoek. Mocht u nog vragen/opmerkingen over de enquête hebben dan kunt u contact opnemen met mij via Hidde.nuijten@portaal.nl.

Alvast bedank voor uw medewerking en succes met het invullen van de vragenlijst,

Hidde Nuijten



Tevredenheid over de buurt

1. De volgende stellingen gaan over hoe tevreden u bent met verschillende onderdelen van uw buurt. Geef uw mening over de volgende stellingen:

	Helemaal mee eens	Mee eens	Niet mee eens/ niet mee oneens	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet ik niet
a. Ik ben tevreden met mijn huidige leefomgeving	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
b. De gebouwen in deze buurt zijn aantrekkelijk	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
c. De gebouwen in deze buurt zijn goed onderhouden	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
d. De parken en pleinen in deze buurt zijn aantrekkelijk	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
e. Ik ben tevreden over het groen in de buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
f. Ik ben tevreden over de speelmogelijkheden voor kinderen in deze buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
g. Ik ben tevreden over ontmoetingsplekken in de buurt voor jongeren (16-25 jaar)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
h. Ik vind mijn buurt een schone buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
i. Ik vind mijn buurt een veilige buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
j. De openbare ruimten in mijn buurt zijn veilig	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
k. Er zijn in mijn buurt veel problemen met hangjongeren	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
l. Ik heb veel contact met mijn directe buren	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
m. Ik heb veel contact met andere buurtbewoners	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
n. Ik voel mij medeverantwoordelijk voor het verbeteren van mijn buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
o. In mijn buurt gaan de mensen prettig met elkaar om	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
p. Ik woon in een gezellige buurt met veel saamhorigheid	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
q. De mensen in deze buurt kennen elkaar nauwelijks	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
r. Ik ben tevreden met de bewonerssamentelling in deze buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
s. Ik voel mij verbonden met mijn buurt en buurtbewoners	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

2. Welk rapportcijfer geeft u aan uw buurt (van 1 tot 10)?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

3. Welk rapportcijfer geeft u aan uw woning (van 1 tot 10)?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Buurtverbetering

De volgende vragen gaan over hoe u denkt over de gemeente en woningcorporaties, twee belangrijke andere betrokken partijen bij buurtverbetering.

4. Geef bij de volgende stellingen aan wie u vindt dat verantwoordelijk is voor een bepaalde taak (**meerdere antwoorden mogelijk per stelling!**).

Als u bijvoorbeeld vindt dat de gemeente en bewoners samen verantwoordelijk zijn voor het beheer van openbare ruimten en groen, dan kruist u beide rondjes aan:

	De gemeente	De woningcorporatie	De bewoners	Geen van allen
a. Het beheer van openbare ruimten en groen	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
b. Het bedenken van nieuwe openbare ruimten en groenvoorzieningen voor de buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
c. Bewoners aansporen om zich in te zetten voor de buurt:	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
d. Activiteiten organiseren in de buurt (zoals buurtfeesten, speeldagen etc.)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
e. Toezicht houden op overlast veroorzakers/ probleemhuurders/ hangjongeren	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
f. Het schoon houden van de buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
g. Het veilig houden van de buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
h. Zorgen voor voldoende ontmoetingsplekken voor bewoners	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
i. Zorgen voor contacten tussen verschillende bewonersgroepen in de buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

5. Geef uw mening over de volgende stellingen over de rol van **de gemeente** bij het verbeteren van de buurt:

	Helemaal mee eens	Mee eens	Niet mee eens/ niet mee oneens	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet ik niet/ niet van toepassing
a. Ik ben tevreden met de gemeente en wat zij doen om mijn buurt te verbeteren	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
b. Ik voel mij als bewoner serieus genomen door de gemeente	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
c. De gemeente heeft te weinig door welke problemen er in mijn buurt spelen, en dus hoe ze deze moeten verbeteren	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
d. Ik ervaar het contact met de gemeente als positief	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

6. Geef antwoord op de volgende vragen over de rol van **de gemeente**:

	Heel groot	Groot	Normaal	Klein	Heel klein	Weet ik niet
a. Welke rol neemt de gemeente op dit moment volgens u in als het gaat om het verbeteren van de buurt (waarbij hoe groter de rol van de gemeente, hoe kleiner die van de bewoners)?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
b. Welke rol zou u het liefst zien dat de gemeente zou innemen bij het verbeteren van de buurt (waarbij hoe groter de rol van de gemeente, hoe kleiner die van de bewoners)?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

7. Geef uw mening over de volgende stellingen over de rol van **de woningcorporaties** bij het verbeteren van de buurt (**Als u de woning niet huurt bij een woningcorporatie dan kunt u deze vraag overslaan**):

	Helemaal mee eens	Mee eens	Niet mee eens/ niet mee oneens	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet ik niet/ niet van toepassing
a. Ik ben tevreden met mijn woningcorporatie en wat zij doen om mijn buurt te verbeteren	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
b. Ik voel mij als bewoner serieus genomen door mijn woningcorporatie	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
c. De woningcorporatie heeft te weinig door welke problemen er in mijn buurt spelen, en dus hoe ze deze moeten verbeteren	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
d. Ik ben tevreden over de diensten die mijn woningcorporatie biedt in mijn buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
e. Ik ervaar het contact met mijn woningcorporatie als positief	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
f. Ik ervaar het contact met de wijkbeheerder van mijn woningcorporatie als positief	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

8. Geef antwoord op de volgende vragen over de rol van **de woningcorporaties**:

	Heel groot	Groot	Normaal	Klein	Heel klein	Weet ik niet
a. Welke rol neemt de woningcorporatie op dit moment volgens u in als het gaat om het verbeteren van de buurt (waarbij hoe groter de rol van de woningcorporatie, hoe kleiner die van de bewoners)?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
b. Welke rol zou u het liefst zien dat de woningcorporatie zou innemen bij het verbeteren van de buurt (waarbij hoe groter de rol van de woningcorporatie, hoe kleiner die van de bewoners)?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Betrokkenheid bij de buurtverbetering

De volgende vragen gaan over uzelf.

9. Geef uw mening over de volgende stellingen die gaan over uw eigen gedrag en persoonlijkheid:

	Helemaal mee eens	Mee eens	Niet mee eens/ niet mee oneens	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet ik niet/ niet van toepassing
a. Deelnemen aan het verbeteren van mijn eigen buurt geeft mij een positief gevoel	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
b. Vrienden en familie steunen mij als ik mij wil inzetten voor de buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
c. Mijn vrienden en familie zetten zich zelf in voor de buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
d. Veel van mijn vrienden en familie zijn ook mijn buurtbewoners	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
e. Ik ben ervan overtuigd dat ik de taken die horen bij het inzetten voor de buurt goed kan uitvoeren	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
f. Ik kan er voordelen uit halen wanneer ik mij inzet voor de buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
g. Er zijn nadelen verbonden aan het inzetten voor de buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
h. De taken die komen kijken bij het inzetten voor de buurt zijn voor mij te moeilijk	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
i. Als de taken bij het inzetten voor de buurt makkelijker zouden zijn, dan zou ik ze eerder gaan doen	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
j. Ik kan goed omgaan met stress	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
k. Ik vind zelf dat ik goed met andere mensen om kan gaan	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
l. Als er iets kapot is in mijn woning, ben ik goed in staat dit zelf op te lossen	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

10. Kunt u aangeven of u iemand kent, of dit zelf bent, die de volgende vaardigheden bezit? (**U mag meerdere antwoorden aankruisen**)

	Ikzelf	Familieid	Vriend	Kennis/ collega	Buurtbewoner	Niemand
a. Iemand die goed kan klussen (in huis, auto, tuin etc.)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
b. Iemand die een eigen auto heeft	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
c. Iemand die handig is met computers	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
d. Iemand die een HBO opleiding heeft	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
e. Iemand die een universitaire opleiding heeft	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
f. Iemand die actief is voor een politieke partij	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
g. Iemand die werkt bij de gemeente, overheid of een woningcorporatie	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
h. Iemand die een eigen bedrijf heeft	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
i. Iemand die mij helpt met bijvoorbeeld geldproblemen	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
j. Iemand die zich inzet via vrijwilligerswerk	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
k. Iemand die zich inzet voor zijn/haar buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

11. Geef uw mening over de volgende stellingen die gaan over uzelf:

	Helemaal mee eens	Mee eens	Niet mee eens/ niet mee oneens	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet ik niet/ niet van toepassing
a. Ik heb het idee dat ik zorgvuldig met mijn geld om kan gaan	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
b. Met meer geld/ inkomsten zou ik mij makkelijker kunnen inzetten voor de buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
c. Ik kan zaken die ik meekrijg op mijn werk (communiceren, organiseren, samenwerken etc.) goed gebruiken in het dagelijks leven	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
d. Ik kan goed andere mensen overtuigen van mijn eigen mening	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
e. Ik ben goed in het motiveren/ enthousiast maken van anderen	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
f. Door mijn werk/ baan heb ik minder tijd om mij in te zetten voor de eigen buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
g. Ik zou een groter deel van mijn vrije tijd <i>kunnen</i> besteden aan het inzetten voor mijn eigen buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
h. Ik zou een groter deel van mijn vrije tijd <i>willen</i> besteden aan het inzetten voor mijn eigen buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

12. Geef uw mening over de volgende stellingen die gaan over uzelf:

	Helemaal mee eens	Mee eens	Niet mee eens/ niet mee oneens	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet ik niet/ niet van toepassing
a. Ik zie mijzelf als een kenner van de buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
b. Ik weet wat voor problemen er spelen in de buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
c. Door mij in te zetten voor de buurt is mijn kennis van de buurt groter geworden	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
d. Ik begrijp de cultuur en normen & waarden van de verschillende soorten bewoners in mijn buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
e. Ik heb minder kansen om mij in te zetten voor de buurt omdat ik niet hoor bij de groep mensen die zich veel inzetten voor de buurt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

13. Geef aan of u verwacht dat uw medebewoners iets zullen doen (ingrijpen/ er iets van zeggen) als ze de volgende dingen zien:

	Ja, zeker	Waarschijnlijk wel	Misschien wel/ misschien niet	Waarschijnlijk niet	Zeker niet	Weet ik niet/ niet van toepassing
a. School kinderen die spijbelen en in de buurt rondhangen	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
b. Jongeren de straat vervuilen (of bijvoorbeeld graffiti spuiten)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
c. Er op straat een heftige ruzie tussen bewoners is	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
d. Er ergens wordt ingebroken (in een auto of een huis)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
e. Er een buurman/vrouw is die te harde muziek draait 's nachts	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

14. Op welke manier zet u zich momenteel in voor de eigen buurt? **(U kunt meerdere antwoorden aankruisen!)**

a. Mijn burens helpen met praktische klussen (boodschappen, planten water geven, klussen etc.)	<input type="radio"/>
b. Bijdragen aan het onderhoud/ beheer van mijn eigen straat/ portiek/ complex (schoonmaken, opknappen, vuilnis sorteren etc.)	<input type="radio"/>
c. Bijdragen aan het onderhoud/ beheer/ schoonmaken van openbare ruimten in mijn buurt (parken, pleinen, speeltuinen etc.)	<input type="radio"/>
d. Actieve deelname aan de organisaties van activiteiten in de buurt (feestdagen, buurt bbq's, spelactiviteiten etc.)	<input type="radio"/>
e. Het bezoeken van deze activiteiten/ evenementen in de buurt	<input type="radio"/>
f. Meedenken over het verbeteren van de buurt in samenwerking met de gemeente en woningcorporaties (bezoeken bijeenkomsten/ open avonden, meelopen wijkschouw, stemmen gemeenteraadsverkiezingen)	<input type="radio"/>
g. Actieve deelname in een bewonerscommissie/belangengroep of huurderscommissie	<input type="radio"/>
h. Vrijwilligerswerk (bijvoorbeeld bij een school of sportvereniging)	<input type="radio"/>
i. Anders, namelijk.....	<input type="radio"/>
.....	

15. Op welke manier zou u zich in de toekomst willen inzetten voor de eigen buurt? **(U kunt meerdere antwoorden aankruisen!)**

a. Mijn burens helpen met praktische klussen (boodschappen, planten water geven, klussen etc.)	<input type="radio"/>
b. Bijdragen aan het onderhoud/ beheer van mijn eigen straat/ portiek/ complex (schoonmaken, opknappen, vuilnis sorteren etc.)	<input type="radio"/>
c. Bijdragen aan het onderhoud/ beheer/ schoonmaken van openbare ruimten in mijn buurt (parken, pleinen, speeltuinen etc.)	<input type="radio"/>
d. Actieve deelname aan de organisaties van activiteiten in de buurt (feestdagen, buurt bbq's, spelactiviteiten)	<input type="radio"/>
e. Het bezoeken van deze activiteiten/ evenementen in de buurt	<input type="radio"/>
f. Meedenken over het verbeteren van de buurt in samenwerking met de gemeente en woningcorporaties (bezoeken bijeenkomsten/ open avonden, meelopen wijkschouw, stemmen gemeenteraadsverkiezingen)	<input type="radio"/>
g. Actieve deelname in een bewonerscommissie/belangengroep of huurderscommissie	<input type="radio"/>
h. Vrijwilligerswerk (bijvoorbeeld bij een school of sportvereniging)	<input type="radio"/>
i. Anders, namelijk.....	<input type="radio"/>
.....	

Geef uw mening over de volgende 2 stellingen over het inzetten voor de buurt als bewoner:

16. Ik denk dat het inzetten van bewoners zelf voor de buurt, de buurt ook echt kan verbeteren:

Helemaal mee eens 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 Helemaal mee oneens
 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0

17. In een buurt zoals die van mij is er door de vele problemen veel meer nodig dan alleen: bewoners die zich meer gaan inzetten:

Helemaal mee eens 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 Helemaal mee oneens
 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0

De volgende 3 vragen gaan over de redenen die u heeft om wel of (nog) niet te participeren, graag deze zo volledig mogelijk beantwoorden:

18. Kunt u de reden aangeven waarom u zich momenteel inzet voor de buurt?

.....
.....

19. Kunt u de reden aangeven waarom u zich in de toekomst zou willen inzetten voor de buurt?

.....
.....

20. Kunt u de reden aangeven waarom u zich niet wil inzetten voor de buurt?

.....
.....

Algemene vragen

Tot slot volgen hier nog enkele algemene vragen.

A. Wat is uw geslacht?

Man

Vrouw

B. Wat is uw leeftijd?

..... jaar

C. Hoelang woont u al in deze buurt?

..... jaar

D. Hoelang woont u al in deze woning?

Sinds

E. Wat is uw postcode?

... ..

F. Bij wie huurt u een woning? Of heeft u een koopwoning?

Ik huur bij portaal

Ik huur bij een andere woningcorporatie dan Portaal

Ik heb een koopwoning van Portaal

Ik heb een koopwoning (niet van Portaal)

Anders, namelijk

G. Wat is uw huishoudensamenstelling?

Alleenstaand

Ik woon samen, zonder thuiswonende kind(eren)

Ik woon samen, met thuiswonende kind(eren)

Eénoudergezin

Ik woon bij mijn ouders/verzorgers

Anders, namelijk...

H. Uit hoeveel personen bestaat uw huishouden in totaal, uzelf meegerekend?

1 persoon

2 personen

3 personen

4 personen

5 personen of meer

I. Wat is de hoogste opleiding die u hebt afgemaakt?

- Alleen basisonderwijs (of speciaal basisonderwijs)
- Lager beroepsonderwijs, LBO (bijvoorbeeld LTS, Huishoudschool)
- VMBO/MAVO/MULO/ULO
- MBO
- HAVO/VWO/gymnasium/lyceum/HBS/MMS
- Hoger beroepsonderwijs, HBO (bijvoorbeeld HTS, Pedagogische Academie)
- Wetenschappelijk onderwijs (Universiteit)
- Anders, namelijk.....

J. Wat is uw arbeidssituatie?

- Werkend
- Werkloos en werkzoekend
- Niet-werkend en niet-werkzoekend
- Arbeidsongeschikt (WAO, WIA, Wajong)
- Studerend
- Gepensioneerd/VUT/AOW

K. Tot welke bevolkingsgroep(en) rekent u zichzelf?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Nederlandse
- Turkse
- Marokkaanse
- Surinaamse
- Antilliaanse
- Anders, namelijk

L. Wat is het NETTO inkomen van uw huishouden per maand?

Met inkomen bedoelen we ook een uitkering, pensioen en alimentatie.

- Minder dan €500 per maand
- €500 tot €1.100 per maand
- €1.100 tot €1.400 per maand
- €1.400 tot €1.800 per maand
- €1.800 tot €2.500 per maand
- €2.500 tot €3.100 per maand
- Meer dan €3.100 per maand
- Weet ik niet
- Wil ik liever niet zeggen

M. In wat voor soort woning woont u?

- In een flat, op de verdieping
- In een rijtjeshuis/ eengezinswoning

Heeft u nog vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst?

.....

.....

Tot slot: als u kans wil maken op een van de **VVV bonnen** ter waarde van **25 euro**, vul dan hier uw adres, telefoonnummer of email in. Deze contactgegevens worden enkel gebruikt om de winnaars op de hoogte te stellen!

.....

Dank u wel voor uw medewerking, ook namens de Universiteit Utrecht en woningcorporatie Portaal,

Hidde Nuijten

8.2 SPSS Output

8.2.1 Factor analyses

Tevredenheid met de leefbaarheid

Rotated Component Matrix^a

	Component		
	1	2	3
veiligebuurt	,827	-,053	,139
veiligheidOR	,738	,007	,043
tevrBewsaamenstelling	,732	,206	-,023
schonebuurt	,717	,085	-,062
tevredenheid met de leefomgeving	,688	,271	,155
tevredenheid over aantrekkelijkheid gebouwen	,671	,170	,165
tevredenheid over onderhoud gebouwen	,625	,233	,013
omgangbewoners	,609	,235	,312
NIEUWprobleemjongeren	,503	-,270	-,236
tevrparkenpleinen	,180	,856	,082
tevrsspeelkinderen	,096	,842	-,019
tevrgroen	,146	,811	-,057
Contdirecteburen	-,001	-,021	,889
Conthelebuurt	,052	-,065	,885
Verbondenheid	,556	,206	,580

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 5 iterations.

Theory of planned behavioour/ Zelfredzaamheid Ajzen

Rotated Component Matrix^a

	Component		
	1	2	3
NieuwGoedmetStress	,778	,071	,043
NIEUWGoedOmgaanAnder en	,773	,035	,003
NieuwKapotWoningzelfOplo ssen	,553	,243	,149
NieuwVoordeelParticipatie	,299	,719	-,102
NIEUWPosgevoelParticipati e	-,077	,709	,031
NieuwTakenPartgoeduitvoer baar	,192	,691	,116
NieuwTakenMakkelijkEerder Inzet	-,016	,137	-,895
NieuwTakenteMoeilijk	,142	,213	,847

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 4 iterations.

Sociaal kapitaal

Rotated Component Matrix^a

	Component		
	1	2	3
NieuwGoedmetStress	,778	,071	,043
NIEUWGoedOmgaanAnder en	,773	,035	,003
NieuwKapotWoningzelfOplo ssen	,553	,243	,149
NieuwVoordeelParticipatie	,299	,719	-,102

NIEUWPosgevoelParticipatie	-,077	,709	,031
NieuwTakenPartgoeduitvoerbbaar	,192	,691	,116
NieuwTakenMakkelijkEerderInzet	-,016	,137	-,895
NieuwTakenteMoeilijk	,142	,213	,847

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 4 iterations.